Intervju: Danica Popović
GOMILA LAŽI I NEUSPEHA

Vojni beskućnici
VEČNI ŽIVOT U PRIVREMENOM SMEŠTAJU

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 250 RSD

01413
9 770353 802002

VREME

broj 1413
1. februar 2018.

Intervju:
Aleksandar Šapić

NEMA DOGOVORA SA SNS-om

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

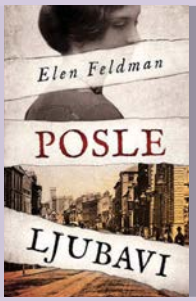
Knjige za 399 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 399 dinara.
Akcija traje od 19. januara do 16. februara 2018.

E. M. Houms:
HOĆE LI NAM BITI OPROŠTENO?

Priča o dva brata i njihovim slomljenim porodicama, duhovita i emotivna drama o ljubomori, iskupljenju i oproštaju. Knjiga za koju je Dženet Vinterson rekla da je najveći američki roman našeg vremena.

Elen Feldman:
POSLE LJUBAVI

Roman o tome kako je Drugi svetski rat promenio živote tri prijateljice iz jednog američkog gradića iz kojeg je devetnaest mladića poginulo pri iskrcavanju u Normandiji. Priča o hrabrim ženama u očajnim vremenima, inspirisana istinitim događajima.

Čezare Paveze i Bjanka Garufi:
VELIKA VATRA

Roman pisan u četiri ruke, s poglavljima u kojima se smenjuje „muško" i „žensko" viđenje istih događaja. Rukopis pronađen u ostavštini Čezarea Pavezea nakon njegovog samoubistva, jedna od najpotresnijih ljubavnih priča u istoriji književnosti, u kojoj se prepliću stvarnost i fikcija.

Ivan Zlatković:
ČESTOSKOK

Antologija erotskih narodnih priča koje su zabeležili naši najznačajniji sakupljači narodnog blaga, od Vuka Karadžića do novijih folklorista. Izdanje je priredio dr Ivan Zlatković.

Vanja Bulić:
DEVEDESETE

Četiri kratka romana sabrana u jednoj knjizi posvećena devedesetim godinama prošlog veka, među kojima je i roman Lepa sela gore, priča po kojoj je Srđan Dragojević snimio svoj čuveni film.

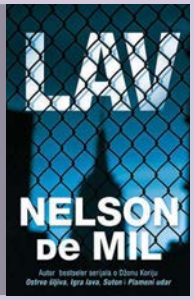
Luk Mekolin:
ČOVEK IZ BERLINA

Izvrstan istorijski triler smešten u Sarajevo 1943. godine. Nemački oficir i lepa hrvatska filmska rediteljka i fotografkinja svirepo su ubijeni. Istraga koju vodi nemački obaveštajac vodi ga u srce mračne zavere.

Nelson de Mil:
LAV

Triler iz bestseler serijala o njujoroškom detektivu Džonu Koriju, koji se u ovom romanu sukobljava sa inteligentnim i okrutnim libijskim teroristom s nadimkom Lav, upravo pristiglim u SAD s paklenim planom.

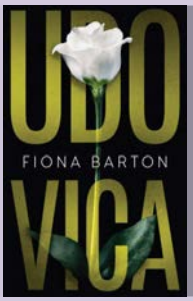
Doroti Kumson:
PLAŽA RUŽINIH LATICA

Jedne večeri policija dolazi u njihov stan i hapsi njenog muža sa optužbom za pokušaj silovanja – i to njene najbolje prijateljice. U tom trenutku se čitav njen život ruši. Uzbudljiv psihološki triler pun preokreta iz pera poznate britanske spisateljice.

Fiona Barton:
UDOVICA

Nakon smrti muža osumnjičenog za jedan zločin, ona odlučuje da progovori. Usledиće uzbudljiva rekonstrukcija zločina, ali i nemilosrdno preispitivanje najmračnih bračnih tajni. Psihološki triler o lažima koje ljudi govore i sebi i jedni drugima, kada je istina poslednje što ih zaista zanima.

Lora Barnet:
SVI NAŠI ŽIVOTI

Seoskim putem ide jedan muškarac. U susret mu dolazi žena na biciklu koja naglo skreće da bi izbegla psa. U zavisnosti od toga kako će postupiti pri ovom slučajnom susretu, njihov život će uzeti drugačiji tok. Pripovedajući njihove moguće sudbine, roman govori o onim trenucima kada nam je život mogao ispasti drugačije.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara **Momo Kapor,** Stanoja Glavaša 1, Beograd
Delfi knjižara **Immo**, Gandijeva 21, Beograd
Delfi knjižara **SKC**, Kralja Milana 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara **Borislav Pekić,** Knez Mihailova 40, Beograd
Delfi knjižara **Branislav Nušić**, Makedonska 12, Beograd
Delfi knjižara **Dobrica Ćosić**, Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd
Delfi knjižara **Vuk Karadžić**, Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd
Delfi knjižara **Miljakovac**, RK Beograd, Vareška 4, Beograd
Delfi knjižara **Banovo brdo**, Požeška 118a, Beograd
Delfi knjižara **Zira**, Ruzveltova 33, Beograd
Delfi knjižara **Terazije**, Terazije 38, Beograd
Delfi knjižara **Dositej Obradović**, Glavna 20, Zemun
Delfi knjižara **Kruševac,** Mirka Tomića 88
Delfi knjižara **Subotica**, Korzo 8
Delfi knjižara **Jovan Jovanović Zmaj**, Zmaj Jovina 12, Novi Sad
Delfi knjižara **Sremska Mitrovica**, TC Rodić
Delfi knjižara **Niš**, Voždova 4
Delfi knjižara **Niš**, TC Kalča, lam. E, lok. 11
Delfi knjižara **Radoje Domanović**, Kralja Petra I 12, Kragujevac
Delfi knjižara **Valjevo**, Kneza Miloša 33
Delfi knjižara **Branko Ćopić**, Omladinska 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara **Vladislav Petković Dis**, Gradsko šetalište bb., Čačak
Delfi knjižara **Isidora Sekulić**, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića 12, Pančevo
Delfi knjižara **Požarevac**, Stari korzo 2
Delfi knjižara **BIG Novi Sad**, Sentandrejski trg 11, Big Shopping centar
Delfi knjižara **Užice**, Trg Svetog Save 46, Užice
Delfi knjižara **Jagodina,** VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb.
Delfi knjižara **Gornji Milanovac,** Vojvode Milana 4
Delfi knjižara **Zrenjanin,** TC Aviv park Zrenjanin, Bagljaš Zapad 5
Delfi knjižara **Vasko Popa,** Trg Sv. Teodora Vršačkog 5, Vršac
Delfi knjižara **Zvezdara**, TC Aviv Park, Živka Davidovića 86**,** Beograd
Delfi knjižara **Miloš Crnjanski**, Vase Čarapića 2–4, Beograd
Delfi knjižara **Subotica,** TC Shoppi, Segedinski put 88
Delfi knjižara **Novi Beograd**, Bulevar Mihajla Pupina 181, Beograd
Delfi knjižara **TC Stop Shop, lokal 15.4,** Bulevar Medijana 21, Niš
Delfi knjižara **Borča**, Tržni centar SHOPPI, Zrenjaninski put bb., Beograd
Delfi knjižara **Karaburma**, **TC BIG FASHION**, Višnjička 84, Beograd
Delfi knjižara **Lebane**, Cara Dušana 57
Delfi knjižara **Šabac,** Gospodar Jevremova 18
Delfi knjižara **Lazarevac,** TC Stop Shop, Železnička bb.

VREME
BROJ 1413
1. februar 2018.

04 Zoom: Doktore, kako je biti na Pinku
06 Beogradski izbori 2018:
Džet-set liste iz frizerskog salona
12 Intervju: Aleksandar Šapić
19 Nuspojave, 20 godina:
S(a)vest jednog liberala
20 Mediji: Signali u magli
21 **Cena profesije:**
Predsednikovi ljubimci u akciji
22 Vučićeva spoljna politika:
Prijateljstvo – zanat najstariji
23 In memoriam: Zoja Jovanov
24 Vojni beskućnici:
Večni život u privremenom smeštaju
28 Intervju: Danica Popović
34 Srbija i Kosovo – 2018, godina raspleta (6):
Balkanska tapiserija
37 Reagovanje:
Pištaljka je razotkrila jelku

KULTURA

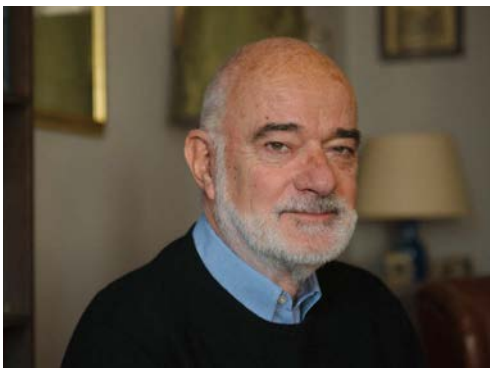
38 **Intervju:**
Vladeta Janković
41 Naša pisma: Ćirilica – Латиница
45 Film: Kockanje sa prevarantom
46 Knjige:
Oni koji odlaze i oni koji ostaju
48 Uspomena:
Mark E. Smit (1957–2018)
49 TV manijak: Mržnja i bratija

SVET

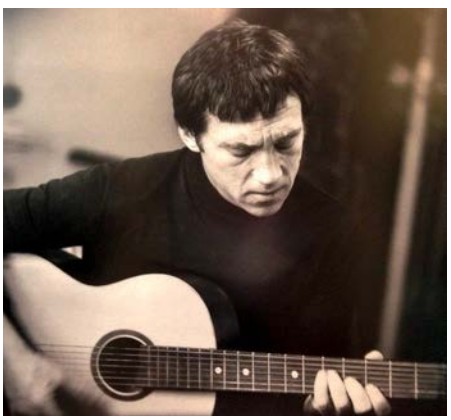
50 Predsednički izbori u Češkoj:
Zeman, drugi put
52 **80 godina od rođenja Vladimira Visockog:**
Meteor nad Sibirom
59 Navigator: Tviter najamnici
60 Strip: Aix-en-Provence
62 Vreme uživanja: Provincija

Pink i "Informer" nacrtali su metu na leđima našoj novinarki Tamari Skrozzi. Bagatelisanje ili odmahivanje rukom na ovu činjenicu ne predstavlja ništa drugo do saučesništvo ili, u najboljem slučaju, primer kukavičkog i nedostojnog držanja
PIŠE: FILIP ŠVARM

„Negde sam računao da bi širenje znanja i ukazivanje na ono što nam je zajedničko moglo pomoći boljem razumevanju i toleranciji, ali sam, kao što se pokazalo, bio u gorkoj zabludi"
RAZGOVARALA: SONJA ĆIRIĆ

Njegove pesme su decenijama nakon njegove smrti uverljivije od filmova, dokumenata, spomenika i zvaničnih govora iz sovjetskog doba, a kao idol od njega je danas u Rusiji popularniji samo prvi kosmonaut Jurij Gagarin
PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: Marija Janković

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

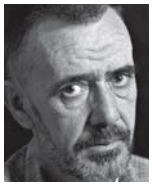
marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Doktore, kako je biti na Pinku: Kancelarije za brze odgovore, ko zucne ima da mu leti perje i druge priče pred izbore

I one buriće s otrovnim otpadom pronađenim u Obrenovcu zakopao je privatnik pa je uhapšen, dok je privatnik Željko Mitrović dobio kredit od državne agencije

UNIVERZALNI LAŽOV: I SUTRA ĆE, AKO BUDE TREBALO

Specijalista opšte hirurgije i pomoćnik direktora KBC "Dragiša Mišović" dr Moma Jakovljević skinuo je bubicu s revera, demonstrativno ustao i napustio u utorak ujutro Jutarnji program TV Pinka nakon hvalisanja samozvanog isceljitelja i navodnog doktora prirodne medicine Alena Azarića da je "stotine hiljada ljudi izlečio od karcinoma".

E, moj doktore! Ako mislite da će vaš slučaj da postane zarazan, grdno grešite. Vi ste greška u sistemu, a ne taj Azarić. Nije mi jasno kako je producentima programa ove televizije promakla mogućnost profesionalne i etičke pobune, a, uostalom, baš ih briga. Oni imaju tih Azarića za svaku prigodu: politiku, ekonomiju, vibratore, male i velike boginje, rat i državne udare, i žive od laganja, proizvodnje i prodaje smeća.

I niko im ništa ne može. A najmanje onaj REM, ako to još postoji, navodno nadležan za Azariće, odnosno sa zadatkom da spreči trovanje gledališta, opasnije od onih iz burića zakopanih u Obrenovcu... Ali oni, izgleda, primaju platu iz budžeta da bi ćutali, mudro se krijući iza nedorečenih procedura. I one buriće iz Obrenovca zakopao je privatnik pa je uhapšen, dok je privatnik Željko Mitrović dobio kredit od državne agencije.

Nosilac liste "Dragan Đilas – Beograd odlučuje, ljudi pobeđuju!" Dragan Đilas, povodom, kako je istaknuto, "intenziviranja kampanje laži", podneo je 29 tužbi protiv medija i pojedinaca, saopštila je ta lista, koja će učestvovati na lokalnim izborima u Beogradu 4. marta.

"Na listi tuženih je tabloid 'Informer' sa šest, sledi 'Srpski telegraf' sa tri, 'Alo' i TV Pink sa dve tužbe, a po dve tužbe podnete su protiv Gorana Vesića i Željka Mitrovića", navodi se u saopštenju.

Kako se dodaje, tužena su, između ostalih, i odgovorna lica u SNS-a i SPS-a, kao i Aleksandar Vulin, Aleksandar Jovičić, Milenko Jovanov i Siniša Mali.

Sva sredstva dobijena od odštetnih zahteva biće uplaćena u humanitarne svrhe, navodi se u saopštenju.

I meni svako malo neko savetuje da po raznim osnovama tužim lažove, ali, na primer, da sam tužio Dragana, onog blesavka iz "Informera", zbog ovih dana po stoti put ponovljene laži da je Miroslav Mišković vlasnik "Vremena", bio bih 106. u redu tužitelja i moj slučaj bi došao na red na Kukovo leto, a nemam živaca da stanem u taj nepregledni red da bih dokazivao očigledno – čovek je lažov koji je taj zanat dobro usavršio u svakoj fazi srpskog političkog pluralizma i lagao je za svakog ko plati više, a i sutra će.

Naprednjaci su – istina, u sasvim izmenjenom smislu pa i obliku – ipak održali jedno od davnih izbornih obećanja. Kancelarija za brze odgovore radi punom parom: ko nešto zucne protiv njih dobiće brz odgovor, uglavnom na konferenciji za novinare. Potom se direktiva razradi u "integrisanim srpskim medijima" i čovek, oponent, bude javno razapet. Utoliko jače što su argumenti tanji. Nedostatak argumenata ostavlja im umetničku slobodu. A kad se oni razmašu...

PRIRODA KAMPANJE: ŠTA JE BITNO GLASAČU?

U ponedeljak sam imao i lično iskustvo sa pozivima iz nekog izbornog štaba. Već sam bio pomislio da sam građanin drugog reda kad mi niko ne telefonira na kućni broj telefona niti zvoni na vrata, kad, eto, i meni se posrećilo...

Foto:
Dimitrije Goll/ Tanjug

"Dobar dan, zovem iz izbornog štaba Aleksandra Vučića, da li bi pristali da odgovorite na dva kratka pitanja?"

"Draga moja", kažem ljubaznoj devojci s druge strane žice, "valjda zovete u ime okupljenih na listi s imenom Aleksandra Vučića. Nisu ovo predsednički izbori na kojima se on lično kandidovao..."

"Nama je tako rečeno da se predstavljamo... ali, onda ništa!"

Tako sam propustio priliku da čujem ta dva kratka pitanja i dam lični doprinos istraživačkom novinarstvu. Ali, stvar je zbilja za razmišljanje.

Teorijsko objašnjenje ove izborne manipulacije vrlo je jednostavno. Prosečnom glasaču nije bitno za šta glasa, nego za koga. On je opredeljen glasanju za ličnost, za vođu, eventualno za partiju, a znatno manje za program. To su primetile sve političke stranke i u ovoj kampanji manje je programskih, ideoloških, vrednosnih tema nego što je to bivalo ranije. Jednostavno, ljudi u političkim strankama i marketinški stručnjaci koji prate i organizuju kampanju, orijentisali su se na pačvork kampanju. To su delići nekih mogućih programa koji nisu međusobno konzistentni i ne obraćaju se jednoj društvenoj grupi. Obraćaju se svim društvenim grupama, pokušavaju da pecaju u vodi ne znajući tačno gde se riba nalazi, ali im je bitno da se zabaci udica na sve strane, pa ako se nešto uhvati, uhvatiće se.

PERIFERIJA I CENTAR: MAŠINA I PRITISAK

Naprednjaci su u izbornu trku ušli najsnažnije i najorganizovanije i, po svemu sudeći, imaju za cilj da u Beogradu osvoje 50 odsto glasova. Cilj im je da osim velike podrške koju imaju u prigradskim opštinama, obezbede i privuku veću podršku birača iz centra Beograda, koji su do sada bili naklonjeniji opoziciji.

Đorđe Vukadinović, narodni poslanik i glavni urednik "Nove srpske političke misli", kaže da nema sumnje da naprednjaci ubedljivu podršku imaju u predgrađu, odnosno u prigradskim opštinama – Obrenovcu, Lazarevcu, Sopotu, Surčinu, Grockoj...

"To je njihova baza i tu idu preko 50 odsto, ali kako smo bliži gradskom jezgru ta podrška opada, tako da je u centralnim gradskim opštinama podrška oko 30 odsto. Pretpostavljam da je angažovanje javnih ličnosti, Branka Kockice, Žike Šarenice i suprugâ pokojnih pisaca, u funkciji da se podigne podrška SNS u centralnom gradskom jezgru", kaže Vukadinović za "Danas".

On dodaje da glavna snaga naprednjaka ipak leži u partijskoj mašineriji i atmosferi pritisaka koju šire.

Vladimir Pejić iz agencije Faktor plus pak ne veruje da će nestranačke ličnosti, poput suprugâ književnika Borislava Pekića i Mome Kapora, ali i Branka Kockice, Aje Jung i drugih, mobilisati veći broj glasača i veću izlaznost u centru Beograda, iako je to cilj naprednjaka.

"Žele da mobilišu i podršku užeg gradskog jezgra, koje je uvek bilo naklonjenije opoziciji, ali mora se imati u vidu da sada ni opozicija nije u tom delu tako jaka kao što je bila nekada", kaže Pejić.

On dodaje da je za naprednjake ipak najvažnija njihova organizovanost, kao i popularnost njihovog lidera Aleksandra Vučića.

Te dve odlike naprednjačke mašine, organizaciju i popularnost, tek ćemo da osetimo. Pa ko izdrži. ¶

DŽET-SET LISTE IZ F

Čini se kao da je za pravljenje beogradske odborničke liste SNS-a od presudne važnosti bio utisak koji su na Vučića ostavili Aja Jung i Mihail Barišnjikov na večeri u vili "Mir". Barišnjikov je predsednika, ukratko, fascinirao. Jer, baletsku zvezdu bije glas da je odistinski poseban ne samo na sceni nego i privatno, i ako o njemu tako govore i Sara Džesika Parker i Ivan Tasovac, razume se da ni Vučić nije mogao biti srca kamenoga. E pa, taman tako je rađena i naprednjačka lista za beogradske izbore, sa sloganom koji obično ide uz časopise iz frizerskog salona: "upoznajte poznate"

Reče Aja Jung da je Aleksandar Vučić jedan od retkih koji je prepoznao koliki je značaj Beogradskog festivala igre (BFI), i da je zato odlučila da bude na listi SNS-a za beogradske izbore. Takvo je tumačenje mnogo povoljnije nego da neko pomisli da kod predsednika nema besplatne večere. Elem, to predsednikovo "prepoznavanje" Festivala igre koincidira s gostovanjem Mihaila Barišnjikova u Beogradu aprila prošle godine.

POGODI KO DOLAZI NA VEČERU

Aja Jung, direktorka i osnivačica BFI, koja već 15 godina organizuje ovaj festival, bila je domaćica baletskom superstaru. U novinama je pisalo da su stigli i na večeru s premijerom Vučićem, u stvari tad već predsednikom, samo što još nije bio inaugurisan. Aja Jung se naime požalila na "nedovoljno brižan" odnos Ministarstva kulture prema njenom BFI, a Vučić je navodno telefonom, kako to obično čini, završio sve nesuglasice koje su postojale između Festivala i Ministarstva. Mesec i po dana kasnije, smenjen je državni sekretar u Ministarstvu za kulturu Novica Antić, ali je ostalo samo na čaršijskim nagađanjima da li su razlog za njegovu smenu bile žalbe direktorke festivala na Antića, o kojima je tada javno govorila, ili je možda nešto sasvim drugo posredi.

Kako bilo, čini se kao da je za pravljenje beogradske odborničke liste SNS-a od presudne važnosti bio utisak koji su

RIZERSKOG SALONA

GLAVNI GLUMCI I STATISTI: Vladan Vukosavljević, Ana Brnabić, Ivan Tasovac, Aja Jung i Maja Gojković
Foto: Marija Janković

na Vučića ostavili Aja Jung i Mihail Barišnjikov na večeri u vili "Mir". Barišnjikov je predsednika, ukratko, fascinirao. Jer, baletsku zvezdu i glumca s nadimkom Miša u svetu bije glas da je odistinski poseban, ne samo na sceni nego i privatno. Ako o njemu tako govore i Sara Džesika Parker i Ivan Tasovac, koji je i javno zahvaljivao Aji Jung na vremenu provedenom s njima u Beogradu, razume se da ni Vučić nije mogao biti srca kamenoga.

E pa, taman tako je pravljena i naprednjačka lista za beogradske izbore, sa sloganom koji obično ide uz časopise iz frizerskog salona: "upoznajte poznate". Džaba se po društvenim mrežama i kafanama svi redom upinju da objasne kako se stvarno zove Aja Jung: Adrijana, Aleksandra, Alma, Adela... Koga to zanima? Direktorka je odvela Mihaila Barišnjikova gde treba, a slavni baletan je izjavio kako gaji neverovatno divljenje prema Beogradskom festivalu igre, odigrao tri večeri zaredom svoju predstavu *Brodski/Barišnjikov* i – otišao. Aja Jung je obezbedila svoj festival ("Beograd na vodi" će biti sponzor narednog Festivala igre), Vučić sebi obezbeđuje svoju "elitu" i čist posao. Reč je o kupoprodaji, za koju je Aleksandar Vučić poslednjih godina pokazao zavidnu veštinu. Nije li i Milenko Jovanov, potpredsednik SNS-a, rekao: "Stalno se predstavlja da je intelektualna elita na drugoj strani, protiv nas, pokazaćemo da to nije tako."

U čemu je, onda, problem? Recimo da je problem u tome što će se Aja Jung, Branko Kockica, Ivan Tasovac, košarkaš Goran Grbović, pa hirurg i direktor Dečje klinike u Tiršovoj Zoran Radojičić, televizijski voditelj Žika Šerenica, glumac Svetislav Bule Goncić i ostali s liste Vučićevih selebritija pitati o beogradskim poslovima koliko i druge "nestranačke, poznate ličnosti" koje je Aleksandar Vučić dosad već angažovao. Što će reći – nimalo. Treći i peti na listi "Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd" su Siniša Mali i Goran Vesić, koje je delegirao Vučić lično. Njih dvojica će biti garanti stabilnosti Vučićeve vlasti u gradu – kao i dosad, gde god da budu nameštеni posle izbora. Sve priče o tome kako će profesionalci, nestranački eksperti, omogućiti da Beograd postane bolji, kulturniji i lepši, obična su tlapnja i čista demagogija. Tih nestranačkih eksperata nagledali smo se ne samo kod Vučića, imale su ih i demokrate, Bogu hvala, a ni Milošević nije bio bez zvezda i zvezdica.

Drugo, ne bi se čak moglo reći ni da Vučić listom "poznatih" hoće da privuče neki glas preko, jer zna da prosečnom biraču SNS-a ne znači mnogo ni to što je direktor Beogradske filharmonije, inače bivši ministar kulture, Ivan Tasovac pod rednim brojem 27, ni to što je Vesna Stanojević, koordinatorka Sigurne kuće, četvrta »

POTPISI, LJUDI, IMENA:
Predaja izbornih lista SNS, SPS, Koalicije DJB–Dveri i liste Dragana Đilasa

Foto: Tanjug

Foto: Tanjug

na listi, sve dok je u nazivu liste – ime Aleksandra Vučića. Teško bi bilo poverovati, je li, i da bi "poznatima" recimo mogao biti ispostavljen račun u vidu nekakve "kvote" sigurnih glasova koje bi oni morali da ispune, kao šefovi u ustanovama i institucijama finansijski zavisnim od države i SNS-a. To su inače uslovi pod kojima postoje kvote sigurnih glasova za "obične" članove stranke koji pritiskaju i popisuju komšiluk zarad napredovanja u stranci. Pre će biti da će ove "nestranačke ličnosti" biti u prilici da na jedan "sofisticiran" i nenametljiv način usmere zaposlene u ustanovama koje vode, ali i da izađu na ulicu kao pre neki dan, komentarišu šta je sve urađeno u gradu i šta sve može da se uradi, da prave selfije sa Beograđanima, ukratko, prave cirkus.

I POZNATI PLAČU, ZAR NE

"Šminkanjem" liste poznatim imenima, bacanjem "poznatih" u ring društvenih mreža, režim dalje samo želi da odvuče pažnju sa činjenice da će Beogradom upravljati po starom, dvojac Mali–Vesić, koji će, na kraju krajeva, i izneti kampanju u Beogradu. Gledajte Televiziju Studio B i sve će vam biti jasno. Ubacivanjem selebritija na listu, režim zapravo ne nudi ništa novo, nego u celofan zavijenog dosadašnjeg gradonačelnika kojem u rubrici zanimanje na listi kandidata za odbornike stoji "doktor nauka". I inače su ove liste, kao i ranije, pune netačnosti prilikom upisa zanimanja. Obično se, jer valjda lepše izgledaju, u rubriku zanimanje upisuju zvanja.

Pritom, "nestranačke ličnosti" na listi Vučićeve koalicije za Beograd zapravo to i nisu jer u velikoj meri zavise od partijske države. Glumac Svetislav Bule Goncić s rednim brojem 19, kojem na listi u rubrici zanimanje stoji dramski umetnik, direktor je beogradske Ustanove kulture "Vuk Karadžić". Profesor Sima Avramović, broj 6, dekan je Pravnog fakulteta. Muzička savetnica Bojana Borić Brešković, pod rednim brojem 7, direktorka je Narodnog muzeja u Beogradu. Dušica Bojić (11), kojoj je kao zanimanje navedeno "muzejski savetnik", zapravo je direktorka Istorijskog muzeja, koreografkinja Aja Jung (2. na listi) direktorka je Beogradskog festivala igre, kako već rekosmo. Glumac Branislav Milićević (24. na listi) direktor je Pozorištanceta "Puž". Branko Kockica je recimo tu vrstu *finog odnosa* sročio ovako: "Pozorište 'Puž' je već duže vreme ustanova kulture koju je osnovao Grad Beograd, pa je na gradskom budžetu. Ja sam postavljen za direktora. Zato su gradonačelnik Siniša Mali i gradski menadžer Goran Vesić još od početka svojih mandata razgovarali sa mnom više puta u vezi sa tekućim poslovima pozorišta i značajno pomagali. Podržao sam listu 'Zato što volim Beograd', verujem da se ni oni nisu začudili što sam ovog puta rado prihvatio da pomognem ja njima." Možda je najbolji primer pomenuti Tasovac, koji se, izašavši iz kabineta ministra kulture, vratio u direktorsku fotelju Beogradske filharmonije, a taj povratak na staro sad mora i da opravda na 27. mestu liste za odbornike.

Na stranu to što su glasači u startu obmanuti listom "Aleksandar Vučić – Zato što volimo Beograd" jer je u nazivu liste – ime predsednika države, a ne kandidata za gradonačelnika (uz to, davno je utvrđeno da je predsednik države prekršio Ustav time što je zadržao funkciju predsednika stranke). I Vesna Stanojević i Aja Jung kazale su da neće biti odbornice, mada su na listi za odbornike Beograda koju je predložila koalicija okupljena oko SNS-a. Pojednostavljeno, šta ima u izlogu, nema i u radnji.

Foto: Tanjug

Foto: Blic

Zoran Radojičić, direktor Klinike u Tiršovoj, izjavio je da će njemu svakako biti na prvom mestu njegov posao i da je to "dogovor sa ljudima oko liste". Dakle, dogovor je da će "poznati" i dalje raditi svoj posao, biti direktori, upravnici, dekani, novinari... A u Skupštini grada će ih zamenjivati partijski kadar. Osim što obmanjuje građane, vlast je to odlično smislila: nestranačke funkcionere drži u pokornosti spremna da ih upotrebljava i zloupotrebljava na svaki način, kad god je potrebno. Za to vreme, stranački kadar koji će u gradskom parlamentu biti zamena za poznate, dobija mogućnost da se dokaže i zasluži beneficije koje se čuvaju samo za najbolje trkače. U naprednjačkoj korporaciji nikome nije lako, ni "poznatima" koji ubeđuju javnost kako strašno vole što su deo "tima", a pritom nisu neinteligentan svet, pa da od tolike sreće prave selfije po ulici. Nije lako ni stranačkoj pešadiji koja bičuje aktiviste da od vrata do vrata sakupljaju "sigurne glasove". Valjalo bi se toga setiti svaki put kad neko počne da analizira identitet kandidata za odbornike i šta zapravo imaju od kvalifikacija. I poznati plaču, zar ne?

ŠAPIĆEVA SVASTIKA PROTIV TRGOVINE

Poslednja izborna lista koju je proglasila Gradska izborna komisija pred zaključenje ovog broja "Vremena" jeste "Dragan Đilas – Beograd odlučuje, ljudi pobeđuju!", koja će na martovskim izborima za odbornike Skupštine Beograda biti pod brojem 11. Lista je pravljena s povišenom pažnjom, što se vidi i po tome da je 110. na listi za odbornike Saša Janković, a Vuka Jeremića – nema. Dragan Đilas je prvi na listi, a Borko Stefanović – četvrti. Sanda Rašković Ivić je šesta, a profesor dr Rade Veljanovski osmi. Na listi su i advokat Borivoje Borović (9) i Dijana Vukomanović, bivša visoka funkcionerka SPS-a i narodna poslanica. Ko je zaboravio, Vukomanović je 2016. istupila iz poslaničkog kluba ove stranke i nastavila samostalno delovanje u parlamentu da bi sledeće godine osnovala poslanički klub sa nekolicinom opozicionih poslanika "Za spas Srbije – Nova Srbija". Na predsedničkim izborima bila je u timu Vuka Jeremića.

Na Đilasovoj listi su i profesorka dr Jelena Đorđević (na 45. mestu), profesor dr Miroslav Kopečni na 63, a bivša rektorka Univerziteta u Beogradu profesorka dr Marija Bogdanović na 67. mestu. Borka Pavićević je 83, a prof. dr Neda Todorović 89, dok su Dragan Velikić, Janko Baljak, Nikola Đuričko, Zdravko Šotra i Zoran Hamović raspoređeni od 92. do 104. mesta. Zdravko Ponoš, general u penziji, pretposlednji je, a Saša Janković, bivši zaštitnik građana i prošlogodišnji kandidat za predsednika Srbije, kako je već rečeno – poslednji.

Gradska izborna komisija je, pored Vučićeve pod rednim brojem 1 i Đilasove pod rednim brojem 11, proglasila i izborne liste: 2. "Dr Vojislav Šešelj – Srpska radikalna stranka"; 3. "Ivica Dačić – Socijalistička partija Srbije, Dragan Marković Palma – Jedinstvena Srbija"; 4. "Da oslobodimo Beograd – Demokratska stranka, Socijaldemokratska stranka, Nova stranka i Zelena ekološka partija – Zeleni"; 5. "Aleksandar Šapić – gradonačelnik"; 6. "Marko Bastać – Šta radite bre"; 7. "Dosta je bilo i Dveri – Da ovi odu, a da se oni ne vrate"; 8. "Dr Miloš Jovanović – Demokratska stranka Srbije (DSS)"; 9. "Zelena stranka Srbije" i 10. "Beograd ima snage – Zavetnici".

Beogradska lista srpskih radikala, kod kojih je današnji predsednik Srbije napravio značajan deo svoje karijere, ne pati od poznatih i nestranačkih ličnosti. Lista "Dr Vojislav Šešelj – Srpska radikalna stranka" sa rednim brojem 2 na glasačkom listiću ima 76 imena i svi su članovi SRS-a. Prvi na listi je predsednik stranke Vojislav Šešelj, a kandidat za gradonačelnika je predsednik beogradskog »

TVOJE LICE ZVUČI POZNATO: Goran Vesić, Zoran Radojčić i Aja Jung
Foto: Tanjug

odbora radikala, narodni poslanik Miljan Damjanović.

Od izbornih lista koje je Gradska izborna komisija objavila ne bi trebalo preskočiti listu grupe građana "Aleksandar Šapić – gradonačelnik". Šapićeva lista je ponovo privukla medijsku pažnju zato što je, kao i na opštinskim izborima 2016. godine, sadašnji predsednik Opštine Novi Beograd upisao kao kandidate za beogradske odbornike svoje prijatelje, rođake i bliske saradnike. "Blicu" je potvrđeno "iz izvora bliskih Šapiću" kako su "među njegovim kandidatima, između ostalog, ćerka, sin i muž njegove sekretarice". Tu je i "njegova sekretarica Dragana Adamović, koja je po zanimanju maturant gimnazije, kao i njegova svastika, inače master inženjer arhitekture", piše "Blic". I to nimalo nije neobično u Šapićevom slučaju. Godine 2016. bivši vaterpolista, danas šef Novog Beograda ali pre svega "doktor nauka", što mu stoji u rubrici "zanimanje" kao i Siniši Malom, na listu je stavio mamu, tatu i jednog rođaka. Tada je objasnio: "Da sam mogao, na listu bih stavio i rođenog brata, ali je njegovo prebivalište u Zemunu. Najbitnije je da se među odbornicima nađu ljudi od poverenja onog tima za koji birači glasaju. Ljudi koje sam predložio neće biti podložni političkoj trgovini."

Šapić nije kandidovao 110 imena za odbornike, već samo 48. Prvi na listi je Aleksandar Šapić, a drugi je Željko Ivanji, nekadašnji funkcioner G17 plus, jedan od direktora PTT Srbije i savetnik u prvoj naprednjačko-socijalističkoj vladi koju je vodio Ivica Dačić.

I ŽIKA ŠARENICA RADI SVOJ POSAO

Na listi "Da oslobodimo Beograd – DS, SDS, NOVA i ZEP Zeleni" prva je prof. dr Vesna Rakić-Vodinelić (NOVA), drugi Marko Đurišić (SDS). Pod rednim brojem tri nalazi se predsednik Demokratske stranke Dragan Šutanovac, koji je i kandidat ove liste za gradonačelnika Beograda. Na ovoj listi su prof. dr Žarko Trebješanin, prof. dr Aleksandar Mandić, prof. dr Mihajlo Pantić, prof. dr Mirjana Rašević, prof. dr Tanasije Marinković, prof. dr Dušan Mladenović, prof. dr Ivan Raonić, prof. dr Maja Vukadinović, prof. dr Miroslav Ružica, kao i penzionisani visoki oficiri Vojske Srbije Sreto Malinović, Petar Radojčić, Jovan Grbavac i Nikola Lunić. Tu je i bivši sudija Ustavnog suda prof. dr Zoran Ivošević, te balerina ansambla Narodnog pozorišta Bojana Leko.

Na listi su i visoki funkcioneri DS-a Tamara Tripić, Branislav Lečić, Balša Božović, dr Zoran Lutovac, narodni poslanici Nataša Vučković, Maja Videnović i Vesna Marjanović, kao i istaknute demokrate poput prof. dr Ivana Vujačića, prof. dr Dragoslava Šumarca i dr Ivana Stefanovića. Funkcioneri Nove stranke dr Mira Petrović, dr Aris Movsesijan i Aleksandar Stanković, kao i članovi predsedništva SDS-a Aleksandar Ivanović i Konstantin Samofalov, takođe se nalaze na listi.

Za beogradske izbore 2018. važno je podsetiti da su predstavnici opozicije napravili dogovor o protestu ispred RTS-a. Naime, 12 opozicionih stranaka i pokreta (Demokratske stranke, pokreta "Dosta je bilo", Levice Srbije, Narodne stranke, Nove stranke, Pokreta slobodnih građana, Pokreta za preokret, Pokreta protiv diktature, Socijaldemokratske stranke, Srpskog pokreta Dveri, udruženja "Šta radite bre" i stranke "Zajedno za Srbiju") napravili su dogovor o zajedničkom protestu ispred zgrade Radio-televizije Srbije 4. februara zbog neprekidnog kršenja zakona i blokade opozicije na javnom servisu. Opozicija se istovremeno dogovorila i o zajedničkoj kontroli izbora radi zaštite izborne volje građana. Podneti su i zahtevi Radio-televiziji Srbije (RTS) i Regulatornom telu za elektronske medije (REM) kojima traže poštovanje medijskih zakona i standarda, odnosno otvaranje medijskog prostora za objektivno i profesionalno informisanje građana. Sve je to bilo pre nego što su Živorad Nikolić "Žika Šarenica" i Goran Vesić pre nekoliko dana, na Svetog Savu, obojica na listi kandidata SNS-a za odbornike, u "Božićnom seocetu" kod Hrama u emisiji "Žikina šarenica" raspredali o januarskoj manifestaciji koju je organizovao Grad Beograd, o školama koje je obnovio Grad, i tako sve u duhu svetosavlja i uspeha Grada.

Neće se RTS mnogo uzbuditi zbog protesta. Uostalom, imaju i crno na belo od REM-a da će "ljubitelji 'Žikine šarenice' moći nesmetano da uživaju u svojoj omiljenoj emisiji". Naime, na pitanje RTS-a da li Nikolić može nesmetano da vodi i uređuje emisiju za vreme predizborne kampanje budući da je na izbornoj listi Srpske napredne stranke, u odgovoru Regulatornog tela za elektronske medije (REM) stoji ovako: "Emisija 'Žikina šarenica' je autorski programski sadržaj zabavnog karaktera koji se dugi niz godina prikazuje na RTS-u i ne predstavlja predizborni program za koji važe posebna pravila. Shodno činjenici da je reč o javnom medijskom servisu čiji su programski sadržaji dostupni na teritoriji Srbije, ni tehnički, ni programski nije moguće da se takvi sadržaji ukinu za određenu teritoriju Srbije."

Pod kojim je ono rednim brojem Žika Šarenica? 22. U zanimanju mu stoji da je novinar. A poznatim ličnostima je ionako najvažnije da bez obzira na svoj odbornički status mogu nesmetano da rade svoj posao. ¶

ZORA DRČELIĆ

OD PETKA NA WWW.VREME.COM
I NA NAŠEM YOUTUBE KANALU
GLEDAJTE SNIMAK SPECIJALNOG IZDANJA
POLITIČKE EMISIJE "ZUMIRANJE"
U PRODUKCIJI NEDELJNIKA "VREME"
POSVEĆENE KOSOVSKOM DIJALOGU.

GOSTI: MILOŠ KOVIĆ I JOVO BAKIĆ
VODITELJ: DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

EMITUJE SE I NA SLEDEĆIM LOKALNIM TV STANICAMA:

- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- TV KULA
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARK ČAČAK
- VALJEVO PLUS
- KATV KRALJEVO
- TV FORUM PRIJEPOLJE

I NA PORTALIMA "JUŽNE VESTI" I "UŽIČKA NEDELJA"

NEMA DOGOVO

ORA SA SNS-om

Fotografije: Marija Janković

“Nakon svega što se dešavalo proteklih par meseci, više ne postoji ni jedan posto šanse da sa SNS možemo da napravimo bilo kakav dogovor oko zajedničkog upravljanja Beogradom. Mogu da budem ‘sveti Petar’, ne gradonačelnik, tu dogovora više nema.
A dogovora nema jer sve ono za šta se mi zalažemo, suprotno je od onoga kako se oni ponašaju”

Prema istraživanjima javnog mnjenja na temu beogradskih izbora, uspeh grupe građana okupljene oko Aleksandra Šapića, aktuelnog predsednika opštine Novi Beograd, od početka je proglašavan “šokom” ili barem “iznenađenjem”. U izveštajima o početnim rejtinzima Šapić kao gradonačelnik zauzimao je prvo mesto ispod ubedljivo vodećeg SNS-a, da bi se posle kandidature Dragana Đilasa pomerio na mesto iza njega. Videvši u tome uvek zahvalnu poziciju “tasa na vagi”, javnost je u svakoj Šapićevoj reči tražila i najmanji znak političkog opredeljenja, na jednu ili na drugu stranu, ka vlasti ili ka opoziciji. On sam, nekada funkcioner Demokratske stranke, a sada široko prihvaćen od novobeogradskih glasača, više je ostavljao utisak apolitičnog i veštog taktičara. No, budući da bi zaista mogao imati ulogu “tasa na vagi”, Šapićeva odluka o saradnji ili nesaradnji sa određenim strankama, pogotovo ako je reč o vladajućoj, mogla bi uticati na sam ishod izbora.

“VREME”: Samim nazivom, “Aleksandar Šapić – gradonačelnik”, vaša lista kao da ne ostavlja prostora za nešto drugo. Jednom ste izjavili da vas druge funkcije zapravo i ne zanimaju. Šta vam je toliko primamljivo u lokalnoj vlasti odnosno poziciji gradonačelnika?

ALEKSANDAR ŠAPIĆ: U ovom poslu sam od 2009, već osam-devet godina, i niko od potencijalnih kandidata koji će izaći na ove izbore nema toliko iskustva u lokalnoj politici. Niko od njih nema toliko godina kontinuiranog bavljenja lokalnom politikom i lokalnom samoupravom. Bio sam tri godine pomoćnik gradonačelnika i još skoro šest godina predsednik najmnogoljudnije opštine u Srbiji. Kada sve to uzmemo u obzir, logično mi je da posle osam, devet godina i, posle reizbora na Novom Beogradu, imam ambiciju da se popnem na viši nivo. Osim toga, zaista više i ne mogu da ispunim očekivanja ljudi, jer su nadležnosti i ingerencije koje imam kao predsednik opštine jako limitirane u današnjim uslovima, po današnjem statutu grada, ali ne samo današnjem nego i ranije, samo što su sada sve manje i manje. Daleko je logičnija moja kandidatura nego bilo čija druga, ako ćemo tako da posmatramo, jer posle toliko godina u ovom poslu, najprirodnije je da nastavim tim putem bavljenja lokalnom samoupravom i kandidujem se za gradonačelnika. Druga je stvar što je danas politička atmosfera u Srbiji “daj šta daš”, danas si ministar jedne oblasti, sutra druge, a prekosutra treće.

Vašu kandidaturu prate i medijske prozivke, najave istraga i hapšenja, obijanje prostorija pod vašim imenom... Ko stoji iza svega toga?

»

Nemam dokaz da bih bilo koga proglasio krivcem za te stvari, samo imam osnovane sumnje.

Koje ne možete javno da iznesete?

Onda bih bio isti kao i oni koji to sve rade. Međutim, postoji daleko veći pritisak nego onaj za koji javnost zna. Policija je već godinu dana kod nas u opštini i to od onog momenta kad sam javno rekao da ću da se kandidujem za gradonačelnika. Budžetska inspekcija je radila ovde šest-sedam meseci, a ne postoji nijedna budžetska kontrola koja traje toliko dugo. Budžetska inspekcija nam je ušla pre sedam dana ponovo. Pre toga, godinu dana nam je dolazio redovni državni revizor. Dobili smo izveštaj budžetske inspekcije kucan na 900 strana, pazite 900 strana za jednu gradsku opštinu, po kome nijedna stvar ovde, navodno, nije dobro urađena. Taj izveštaj je u celosti predat policiji u elektronskoj formi, a nama je dat u štampanoj, pri čemu smo imali zakonski rok od pet dana da damo zamerke. Ni fizički nismo mogli da odgovorimo na štampanih 900 strana u tom roku. Nakon toga, policija godinu dana ide po svakoj tački izveštaja budžetske, jer svaka tačka kaže da ništa nije u redu i onda policija sve to mora da ispita jedno po jedno. Pritisak je ovde strahovit i ja o tome nikad nisam govorio. Ni sad ne bih govorio da vi ne pitate, jer bih onda upao u to stanje "žalopojki" i "kukanja", a to, prvo, nije moj stil, a drugo, tabloidni mediji jedva čekaju takve situacije da od njih naprave sprdnju i na sve načine ih obesmisle.

Ide se čak dotle da se na naslovnim stranama tabloida objavljuju neke besmislene privatne krivične prijave protiv mene. Institucionalnih zasad nema, mada me ništa u budućnosti ne bi čudilo.

Do skora ste imali stav o tome da posle ovih izbora želite da budete gradonačelnik, bez obzira na to koja vas strana bude podržala?

Voleo bih da nađete takvu moju izjavu. To je interpretacija i to pogrešna.

Dobro, kako ste tačno rekli?

Rekao sam – razgovaraću sa svima, jer ko se bavi ovim poslom a nije spreman da razgovara, bolje da se njim i ne bavi. Imaću svoj plan za Beograd i logično je da ću razgovorom pokušati da vidim s kim bih o njemu mogao da nađem zajednički jezik. Što ne znači i da ću se s njim i dogovoriti po svaku cenu. Takođe, rekao sam i to da postoje pojedinci sa kojima ni cveće ne bih sadio, a kamoli vodio Beograd. To su dve moje jako eksplicitne izjave. I treća najvažnija, koju niko do sada nije izjavio jeste da neću učestvovati u političkoj trgovini. A to znači, ako uđem u skupštinu grada, a ne budem u prilici da vodim Beograd, da neću pristati na političku trgovinu da dobijam javna preduzeća, funkcije, samo zarad participacije u vlasti. To nijedna stranka, pokret ili organizacija nije izjavila do dana današnjeg, četiri nedelje pred izbore. I to nikome ne smeta, što su svi spremni na trgovinu, a ujedno svi ponavljaju da imaju najbolje kandidate za gradonačelnika. Znate li da postoje stranke koje decenijama gloću vlast time što nikad nisu preuzele neku odgovorniju funkciju? Ali ni to nikome ne smeta. Zato smetam ja koji kažem da neću odustati od svojih stavova, kao što neću odustati ni od stava: ili ću dobiti priliku da vodim Beograd i dogovoriti se s nekima da u tome zajedno učestvujemo, ili neću učestvovati u gradskoj vlasti i neću koristiti beneficije koje obezbeđuje participacija u vlasti ukoliko vaši odbornici podignu ruku da neko drugi postane prvi čovek prestonice.

Dogovorićete se samo s nekima?

Osim pojedinaca, u međuvremenu su se pojavile sad već i stranke s kojima takođe ne bih sarađivao.

Možete li bar njih da navedete?

Mogu. Do sada su, kako sam rekao, postojali pojedinci, kao na primer, kada mi gradonačelnik pošalje budžetsku, koja se ponaša van svih svojih nadležnosti i maltretira sve zaposlene u opštini, pa mi neko pošalje policiju, pa neki pojedinci koji o meni govore laži i neistine, a usput me brutalno vređaju, ali to su sve bili pojedinci. A onda su se oglasile i organizacije, to jest stranke i zauzele zvaničan stav, pre svega Srpska napredna stranka. Poslednjih par meseci ova stranka izdaje svoja zvanična saopštenja u kojima se ponaša jednako kao i ti pojedinci. Ukoliko ja zagovaram tezu da nema govora mržnje, da onaj ko vam je politički protivnik ne znači da treba da vam bude i neprijatelj, onda ne mogu da prihvatim da sutra upravljam gradom zajedno sa ljudima koji se prema meni ponašaju sasvim suprotno. Time ostavljam utisak da pristajem na to da budem jedna obična politička krpa, s kojom svako može da radi šta hoće, a sve to samo zarad političke funkcije. E, bojim se da su me tu loše procenili.

■ **"Ukoliko ja zagovaram tezu da nema govora mržnje, da onaj ko vam je politički protivnik ne znači da treba da vam bude i neprijatelj, onda ne mogu da prihvatim da sutra upravljam gradom zajedno sa ljudima koji se prema meni ponašaju sasvim suprotno. Time ostavljam utisak da pristajem na to da budem jedna obična politička krpa, s kojom svako može da radi šta hoće, a sve to samo zarad političke funkcije. E, bojim se da su me tu loše procenili"**

Šta piše u tim zvaničnim saopštenjima SNS?

Svaka dva dana izlaze saopštenja kako SNS-a, tako i njenih najviših funkcionera, koja govore da sam najgori pljačkaš, hohštapler, siledžija, batinaš i ni sam ne znam više kakve sve vrste najprostačkijih uvreda iznose, koje nijedan iole pristojan i dostojanstven čovek istrpeo ne bi. Radi se o ljudima koji promovišu tu vrstu ponašanja koju čine klevete, mržnja, optužbe, najgnusnija vređanja... Ne govorim o tabloidima, to je posebna priča, niti o bilo čemu što može biti sumnja, ne govorim ni o lecima gde se ja vređam a koji nisu potpisani, ni o tome kad

“Kažu, on je postavio svoju familiju, rođake. Gde? Na listu odbornika da mi čuvaju glasove, da ne bi bili svi sutra preletačevići. Pošto je to glavna sportska disciplina u Srbiji u poslednjih 20 godina”

neko obije prostorije u nekoj zgradi pa potpiše mene, ne govorim ni o lažnim sajtovima koji su govorili najgnusnije laži o meni, ne govorim, dakle, o tome: jer to se, kao, ne zna ko je. Govorim o onome ispod čega su se ljudi jasno potpisali i rekli: to smo mi, SNS, mi kažemo da je Šapić pljačkaš, hohštapler, dripac, siledžija...

Zašto vam je to tek sad zasmetalo?

Do pre par meseci zaista sam verovao da pred ove izbore treba da pričamo o lokalnim, infrastrukturnim, socijalnim problemima, o onome što je Beogradu neophodno. Međutim, ovde se priča podigla na potpuno drugi nivo, imamo pljačkaše i nepljačkaše. Dobre i loše. A takva priča mnogima ide u korist, i ne samo jednoj strani. Pokušao sam jasno da kažem – da želim, što se tiče grada Beograda kao i Novog Beograda, da pričam o lokalnim temama i problemima, da razgovaram sa svim ljudima koji žele sa mnom da razgovaraju, pa da vidimo da li ćemo se dogovoriti. To je bio moj stav. U međuvremenu su određene organizacije to jest stranke odlučile da im je to potpuno nevažno i da im je najvažnije kako će nekoga da okvalifikuju.

Da li je nesaradnja sa SNS vaša konačna odluka, naročito posle izbora?

Moja konačna odluka je da nakon ovih izbora, ukoliko postanemo deo gradske skupštine, imamo komunikaciju sa svima, jer je to naša obaveza u ime građana, bili vlast ili opozicija, ali nakon svega što se dešavalo proteklih par meseci, više ne postoji ni jedan posto šanse da sa SNS možemo da napravimo bilo kakav dogovor oko zajedničkog upravljanja Beogradom. Mogu da budem “sveti Petar”, ne gradonačelnik, tu dogovora više nema. A dogovora nema jer sve ono za šta se mi zalažemo, suprotno je od onoga kako se oni ponašaju.

Odavno niste član DS, u javnim nastupima ne priklanjate se nijednoj političkoj opciji. Otkuda onda tolika povika na vas od vladajuće strukture?

To je pitanje za njih, ne za mene. Još pre novobeogradskih izbora sam rekao da ću se, ako dobijem poverenje Novobeograđana da nastavim da vodim opštinu, nakon toga kandidovati za gradonačelnika. Pa sam to ponovio nakon pobede na Novom Beogradu, samo što me niko nije slušao. Isto kao što sam rekao da nikad više neću pristupiti nijednoj političkoj organizaciji. Isto kao što sam rekao da ću razgovarati sa svima, ali neću pristati na ucene, naredbe, pa ni tad me niko nije slušao. Jedino su vikali, on je Đilasov, on je Vučićev, on je Tadićev... Ovde stalno ljudi pokušavaju da vas ubace u neki već viđen kalup, formu koja već postoji. E, sad, došli smo do toga da ja ne upadam ni u jednu formu, pa sam sve žive iznervirao. Kao kad sam rekao da ću ili dobiti šansu da vodim Beograd ili neću biti ni na jednoj drugoj funkciji u gradu.

Isključivi ste u tome da vi treba da budete gradonačelnik?

Ne znam samo da li se ostali kandidati kandiduju da budu gradski sekretari za komunalno stambeno ili dečiju zaštitu ili i oni žele da budu gradonačelnici? Jedina je razlika što ja to otvoreno kažem, a svi drugi kalkulišu. Obratite pažnju, ja nikoga ne uslovljavam, samo, to vam je isto kao kada biste otišli na sportsko takmičenje i rekli: ja se takmičim, ali iako ispadnem u grupi, a date mi da posle sedim na klupi, ja ću ostati sa vama. Nikad nisam voleo da sedim na klupi. Isto je i ovde, što se mene tiče. Sa druge strane, otvoreno kažem: ko god bude vodio Beograd, pa i taj SNS, želim da u tome imaju više uspeha nego do sada, jer ja drugi grad nemam, a svom rodnom gradu samo dobro mogu da želim, bez obzira ko ga vodio.

Zbog toga što kažete da nećete ići sa SNS-om, očekujete li eskalaciju pritisaka i još prljaviju kampanju prema vama?

Ne znam, ne želim uopšte o tome da razmišljam. Što se mene tiče, ne plašim se ničijih pretnji, čak ni konkretnih poteza na tu temu. Sigurno je da ja neću odustati od svojih životnih načela, ljudskih uverenja, da ću se ponašati prema svima pristojno i kulturno, ali da neću dozvoliti da se sa onima koji me omalovažavaju i kleveću sutra bilo šta dogovaram. Kafansko i uličarsko ponašanje je za kafanu i ulicu i pravila koja tamo vladaju ne smemo da primenjujemo u javnom životu, naročito dok smo na ovako odgovornim mestima. Duboko verujem u to da ni glasači SNS ne odobravaju takvu kampanju, u stvari, potpuno sam siguran u to.

Imate li političku podršku od bilo koga iz redova opozicije?

Ni sa kim nisam razgovarao, niti ću razgovarati pre izbora. Drugo, jedan od »

retkih sam, ako ne i jedini, koji ima realne šanse da uđe u gradsku skupštinu, a da samostalno izlazi na ove izbore, bez ikakve koalicije iza sebe.

Možete li da objasnite svoju listu od samo 48 odbornika, od mogućih 110?

U odbornike danas svi stavljaju sportiste, glumce, ljude koji će podnositi ostavke, što je zloupotreba glasača. Pritom se za te odbornike i ne glasa. Hoćete li na biračkom mestu videti spisak odbornika? Nećete. Pa, što lažemo onda ljude da se glasa za odbornike?

Kada izađete na lokalne izbore bilo gde u Evropi ili regionu, imate dve liste. Na jednoj je spisak kandidata za gradonačelnika, a na drugoj spisak odbornika za koje ćete glasati. To se zove glasanje za odbornike. U Beogradu ne postoji glasanje za odbornike, to je laž. Postoji glasanje za listu gde vi znate samo nosioca liste i nemate pojma ko je na listi. Druga manipulacija je laž kako su odbornici ljudi koji će da vode Beograd. U 99 odsto slučajeva nisu. To su ljudi koji dođu na listu, kasnije podnose ostavke, čak slušam ljude koji kažu – ja ću na listu, pa ću posle da izađem, a i dalje ću da se bavim kulturom, medicinom, sportom. Čemu onda lista?

Moji odbornici će da ostanu na listi bez obzira na to bili vlast ili opozicija. Neće podnositi ostavke i neće biti na izvršnim funkcijama u Beogradu. Isto kao što je sada na Novom Beogradu. Optužuju me za nepotizam. Odbornik Skupštine grada i opštine Novi Beograd nema nikakvu privilegiju niti povlasticu, nikakvu. Niko, slovima, niko nije dobio nijednu izvršnu funkciju. Kažu, on je postavio svoju familiju, rođake. Gde? Na listu odbornika da mi čuvaju glasove, da ne bi bili svi sutra preletačevići. Pošto je to glavna sportska disciplina u Srbiji u poslednjih 20 godina. Izlažem te ljude velikim pritiscima i blaćenjima za 2000 dinara po skupštini ovde ili 10.000 dinara mesečno u gradu Beogradu. To su sve privilegije koje će imati moji odbornici. Tim ljudi je nešto drugo, to su ljudi koji sa mnom vode Novi Beograd, koji imaju iskustvo i koji će biti predstavljeni za desetak dana.

Zašto samo 48?

Niko nikad nije uzeo 110 odbornika. Niko nikad nije uzeo ni više od 56, osim SNS 2014. godine. Objektivan sam, realan čovek, znam da ne mogu da uzmem ni 56. Moj interes je bio da budem što bolje plasiran u predaji liste. Ali prvog dana nijedan notar nije hteo da nam dođe, drugog dana su nam jedva došli. Čim smo skupili dovoljan broj potpisa i prešli četrdesetak odbornika, mi smo predali listu.

Pod uslovom da i posle izbora ostane kako jeste, gradonačelnik iz redova SNS, a vi predsednik opštine Novi Beograd, kako vidite vašu saradnju?

Isto kao i do sada – ne sarađujemo, iako mislim da je naša obaveza prema građanima da bude suprotno. Mi ne smemo tu da mešamo stranačke animozitete. Više puta sam ponovio da ne postoji nijedan projekat koji je u interesu građana Novog Beograda u kom neću učestvovati zajedno s Gradom ko god ga bude vodio. Nemam pravo da ne učestvujem u tome.

Mnogi u vašem uspehu kod građana Novog Beograda vide populizam ili marketing. Najčešće se navode primeri raznih povlastica, popusta za bazene, besplatnih časova, kao način da pridobijete birače.

Moguće. Ako su razni popusti i besplatni programi marketing, onda da. Ali mislim da popust i dalje ostaje popust, da besplatno i dalje ostaje besplatno. Ne želim uopšte da tumačim sebe i da tumačim koji je razlog mog uspeha kod Novobeograđana. Pa čak i ako sam uspeo da omađijam Novobeograđane, znači da sam dobar s magijom. Ali, ja ih nisam omađijao. Nisam nikad imao velika obećanja, sve što smo ovde radili je istinski i mislim da je to tajna našeg uspeha. Na kraju krajeva, prošetajte Novim Beogradom pa pitajte ljude da vam sami kažu.

Postoje li i neki drugi, strukturalni problemi Novog Beograda koje niste rešili?

Postoje. Znate li koliki je budžet opštine Novi Beograd? Iznosi 0,6 odsto budžeta grada, a na Novom Beogradu živi petina građana Beograda. Od tih 0,6 odsto više od pola odlazi na stalne troškove. Kad bi se podelio novac koji mi imamo po broju stanovnika, mogao bih svakom Novobeograđaninu da kupim po čokoladu za celu godinu. Ako neko misli da od toga mogu da uradim neke velike stvari, onda u redu, ali ja mislim da ne mogu. U okviru nadležnosti, ingerencija i ovlašćenja koje imam kao predsednik opštine, iscedio sam svaku kap iz drenovine i uspeo da vratim građanima toliko koliko sam mogao da učinim za njih. Mnogo dobrih stvari bilo je na Novom Beogradu i pre mene, ali mnogih i nije. Nije bilo parkova koje smo sredili, igrališta, terena, nije bilo ne samo besplatnih programa nego raznih povlastica i privilegija koje smo obezbedili Novobeograđanima. Zato se i kandidujem za nivo grada. Jer, rekao sam već, očekivanja od mene su sad daleko veća. Ne zameram ljudima što ne razumeju statut grada, ingerencije i nadležnosti, nisam ih ni ja pre 10 godina znao. Zameram onima što odlučuju o tome i drže ljude u zabludi. Više sam za potpunu centralizaciju nego za ovu lažnu decentralizaciju. Imamo predsednike 17 opština kojima se jasno kaže: ako niste u vertikali sa gradskom i republičkom vlašću, ne možete ništa da uradite. A to što je budžet svih 17 opština manji od 10 odsto budžeta grada, tek je posebna priča.

Zašto onda pričamo o tome ima li većih problema? Ima, samo što ja njih ne mogu da rešim, njih rešava gradonačelnik, gradska uprava. Novi Beograd je prljav, slabo se čisti, ali mi čak po statutu nemamo pravo ni da oformimo naše malo komunalno preduzeće koje će da prazni, recimo, samo đubrijere. Mnogi danas varaju narod govoreći kako ja radim stvari koje su marketing, a ne radim velike i ozbiljne stvari. Neka mi kažu koju sam veliku i ozbiljnu stvar mogao da uradim a nisam, i gde sam prevario građane time što sam im omogućio da imaju raznorazne povlastice u svakodnevnom životu.

Kada sve to sada uporedite sa politikom iz vremena prethodne vlasti?

Budžet je bio sličan, ali je razlika u tome što su nam gradska preduzeća više pomagala. Od kada DS nije na vlasti, imamo samo budžet, i to nam je što nam je. Imamo velike opstrukcije u sprovođenju nekih papiroloških stvari, na primer, ne možemo više da dobijemo papire za rekonstrukciju nijednog parka. Jer po statutu grada, parkove sređuje Gradsko zelenilo. Da bi gradska opština sredila park, ona mora da traži jako mnogo dozvola od Gradskog sekretarijata za komunalno i stambeno, a mi od njih više ništa ne možemo da dobijemo.

I druge opštine su u sličnom položaju?

Nema medijskog prostora za mene

Da li ste bili izričiti i dovoljno jasni kada je reč o Hercegovačkoj?

Moja izjava o rušenju u Hercegovačkoj, kad god su me o njoj pitali, uvek je ista. Kada neko sruši nelegalan objekat na nelegalan način, on je prekršio zakon i to apsolutno osuđujem.

Da li ste se i u tom trenutku, kada se sve dešavalo, oglasili?

Kad god me neko pitao, ja sam to rekao. Pitaju me obično šta nije dobro uradio SNS. Nisam ja taj koji će njih da ocenjuje niti to želim da radim, građani su tu da ocene nečiji rad. Mogu samo da kažem da li bih ja tako uradio i šta bih uradio. Ali ako budem išao i komentarisao šta radi SNS, DS, onda sam ja komentator, a to niti hoću, niti želim da budem. I neću nikada trčati i objašnjavati ljudima šta nije dobro uradio Siniša Mali, Goran Vesić, juče Dragan Đilas. To oni sami treba da ocene i shodno tome daju svoj glas. Imam samo svoje mišljenje koje jasno iznosim kada me neko pita. Ali retko me pitaju, jer nema ni medijskog prostora za mene. Po poslednjem istraživanju, mislim da je CRTA u pitanju, uz Đilasa sam najnapadaniji čovek u poslednja dva meseca, ali zato u pojavljivanju u medijima gde je i sam Đilas daleko zastupljeniji, mene uopšte nema na grafikonu.

Svi su uvezani sa vlasti SNS. Od toga sve zavisi. Evo, na primer, u poslednja dva rebalansa budžeta Grada, jedino je Novi Beograd dobio nula dinara.

Na sajtu fondacije za pomoć obolelima "Budi human" nedavno je izvršen hakerski napad. Da li se to prvi put sada dogodilo?

Prvi put. Za prethodnih pet godina nikada. Fondacija je, inače, pojedinima postala zanimljiva tek pre par meseci, a ranije je niko nije dirao. Ne da je nije dirao, nego nikoga nije zanimalo šta radimo. Nekoliko puta sam već rekao, ko god ima bilo kakve sumnje u rad te fondacije, da li se tamo zloupotrebljava novac, gde on završava, neka ide odmah da prijavi nadležnim organima koji su dobrodošli da 24 časa kontrolišu svaki dinar koji je ikada ušao u fondaciju i iz nje izašao, ali da se vodi računa kad se fondacija javno napada, jer se time direktno ugrožava njen kredibilitet, a onda i životi više od 350 ljudi, pre svega dece, za koje se fondacija u ovom momentu bori. Na stranu što mi imamo takav model da možete i vi da kontrolišete spolja ako želite.

One kojima je fondacija zasmetala mesec i po dana pred izbore i koji to karakterišu kao moju kampanju i promociju, pozivam, naročito političare, da otvore po jednu humanitarnu fondaciju, da pomažu bolesnim ljudima i da se i oni tako reklamiraju. Svima bi bilo bolje. Ako je ovo bila moja dobra kampanja, neka krenu svi tako, pomagaćemo ljudima i to će nam biti reklama. Bolje da trošimo vreme, energiju i naš novac u pravljenje dobrih fondacija nego da reklame plaćamo marketinškim agencijama. To je moj poziv za sve buduće kampanje onima koji me za to optužuju.

Da li se i koliko razlikuje vaš koncept razvoja Beograda od današnjeg?

Beograd treba da se razvija shodno interesima Beograđana, njegova politika ne može da bude okrenuta ka stranim turistima, jer Beograđani nikad od turizma neće živeti. On nikad neće biti ni Prag, ni Barselona, ni Beč, ni Madrid, nikada, on mora da se razvija zbog Beograđana, a svi stranci i svi naši prijatelji su dobrodošli. Razvijati Beograd zbog stranih turista je vređanje Beograđana. I arhitektonski, i infrastrukturno, i urbanistički, i privredno, Beograd mora da se razvija u skladu sa našim objektivnim okolnostima. Ne možete da prenosite modele iz drugih velikih gradova, ni saobraćajna rešenja, niti ijedna druga. Da bismo imali čist grad, ne trebaju nam strani investitori zbog toga. Socijalne programe bih maksimalno povećao jer danas su skoro, manje ili više, svi socijalni slučajevi, jer retko koja porodica ima onoliko koliko joj je potrebno. Ovima što kažu "Šapić jednako marketing" poručujem – ne, ja samo taj novac vraćam građanima iz budžeta, da ga osete i u nečem konkretnijem. Mislim da sam za ovih osam godina dobro upoznao sistem Beograda, mehanizme kojima grad raspolaže kroz rukovođenje opštinom shodno mogućnostima i mislim da bih bio u stanju da uradim nešto što bi Beograđani mogli da primete. Puno tu stvari može da se uradi, ali pre svega politika Beograda treba da bude okrenuta Beograđanima, našim specifičnostima, našoj arhitekturi, našim komunalnim problemima, a ne zato što smo videli kako je nešto lepo u Barseloni.

Pred jedne izbore ste rekli da nećete ništa da obećavate i da čak i ne želite da ubeđujete građane da ste vi najbolji. Ostajete li i danas pri tome?

Ostajem. Neću da ih ubeđujem da sam najbolji, zato što građani na osnovu onoga što su videli, i prema svom osećaju, i sada i ranije, ako nisu stekli utisak da sam ja taj, bez obzira što sigurno nisam imao jednake uslove kao ostali, ne treba za mene da glasaju. Ne mogu čak ni da zamerim ljudima koji će biti prevareni, neka obrate pažnju. Ljudi će dobiti onoga za koga budu glasali. I voleo bih zaista da se lokalna politika odvoji od visoke i ako treba da se svađamo, da se svađamo oko lokalnih stvari, oko lokalnih problema da se dogovaramo, da nam nije glupo i da pohvalimo političkog protivnika ako je uradio nešto dobro. Pa, ja sam više puta pohvalio gradsku vlast da je dobro što su raščistili savsko priobalje. Druga je stvar da li bih se ja odlučio tamo za onu vrstu arhitekture, koja se po meni više uklapa u Novi Beograd, nego u stari deo grada. Da li bih napravio fontanu koja peva na Slaviji – ne bih. Ali, to ja tako mislim, ne znači da sam u pravu. Zato ne komentarišem SNS, građani imaju izbore: ako je SNS dobar, ljudi će opet glasati za njih. Ja tako ne bih, ali gde piše da sam ja u pravu. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

TEOFIL PANČIĆ

"Pilule protiv zaborava",

280 strana, format B5, latinica,

30 fotografija

Pisao sam ove nekrologe, u novinarskoj brzini, a opet s neizbežnom ambicijom da nekako potraju, da prežive i nadžive povod, kontra samoj naravi novina. A zašto? Možda iz taštine, ali nadam se ipak zato što se o onima koji napuštaju naš jedini zajednički svet, a u njemu su nešto (meni, nama) značili, mora da sudi i strože i blaže nego dnevnim i tekućim povodima, ali svakako temeljitije.

Iz predgovora autora

VREME

VREME

OBRATI PAŽNJU!

DRAGAN TODOROVIĆ

"U tri lepe"

216 strana, format A5, mek povez, ćirilica

Autobusi su i dalje pristizali, iz Šapca, još njih sa Uba, pristigli narod se raspoređivao, bilo i onih koji stigli sopstvenim prevozom, jedan auto se parkira naspram bine, ono energično žensko povika, Sklanjaj, to je samo za "Pink". Autobusi su još dolazili, u sklanjanje autobusa se uključi i Šef protokola Vlade, skloniše sve autobuse iz vidokruga. [...]

Preko mikrofona dadoše komandu, Svako po dva metra nazad, na levu i desnu stranu se raširite, oslobodite traku koja treba da se preseče, nemojte se nabijati... Samo što prošlo osam sati, sve beše postavljeno, začu se žamor, od usta do usta prođe uputstvo, Svi smo mi meštani, nekolicina otvori fascikle i upisa dnevnu zapovest, Svi smo mi meštani.

TEOFIL PANČIĆ

S(a)vest jednog liberala

Nezavisnost i ekvidistanca mogući su i smisleni tek ako postoji pozicija, platforma, pogled-na-svet, "set vrednosti" koji se zastupa

Nemam pojma ko je zabrljao, to jest, zašto taj datum još nije nacionalni praznik (Nusovdan?), ali kad je već tako, obznaniću sam o čemu se radi: pre tačno dvadeset godina, u „Vremenu" br. 380 od 31. januara 1998, objavljene su prve Nuspojave. Hiljadu i četrdeset nedelja, odnosno blizu hiljadu Nuspojava kasnije (jednom sam krenuo da ih prebrojim, pa sam se smorio na pola puta), i one i ja smo i dalje kod kuće – u „Vremenu". Malih hiljadu koraka za čovečanstvo, velikih za čoveka koji je tada bio u "Isusovoj dobi" i pun poleta i snage, pogleda uprtog u Bolju Budućnost, a danas je rezignirani rezoner koji je uveren da smo svi zajedno prebrzo promesečarili kroz najbolje godine naših života.

Okej, manimo se lamentacija. Ova kolumna, isprva začeta kao serijal "fenomenoloških" tekstova na stranicama kulturne rubrike – u čemu nemale zasluge pripadaju njenom tadašnjem uredniku Slobodanu Kostiću – dobijala je svoj oblik, "formatirala" se, u dekadentnoj (i naročito opasnoj) fazi Miloševićevog režima, etablirala se u godinama postmiloševićevskog poleta, očvrsnula je i dobila dodatnu oštricu u konfuznim godinama "koštuničarenja", sazrela za dodatne nijanse tokom tadićevskog "hruščovizma" i neželjeno se – ali i neizbežno – "radikalizovala" u Vučićevoj žalosnoj i groteskoj dekadi. Čekaj, kako dekadi – pa prošlo je samo pet godina?! E, i to za dekadu vam piše tamo, u jednoj od prvih Nuspojava nakon Nikolićeve izborne pobede...

Možda je dvadeseti rođendan jedne novinske kolumne dovoljno dobar povod za neku vrstu "autopoetičkog" razmatranja? Ne sebi u slavu (šta će mi to?) a još manje u odbranu (od čega, od koga?), nego u nastojanju da vidimo šta uopšte danas jeste, ili bi mogla da bude, jedna novinska kolumna, ako je nešto više od uzgrednog beleškarenja – na primer, stabilna okosnica i pouzdana konstanta jednog javnog nastojanja?

Ima čuveni Pol Krugman u "Njujork tajmsu" dugovečnu kolumnu, zove se *Conscience of a Liberal*; u nastojanju da to prevedemo što bliže onom značenju – ili značenjima – koja sam Krugman implicira, možda bi najtačnija "posrba" bila *S(a)vest jednog liberala*. Taj naziv mi se dopada, gotovo bih ga maznuo za trajni podnaslov Nuspojava... Hm, zanimljivo: eto nam jednog "ideološkog" samoodređenja ("liberal") već u nazivu kolumne; zar ne bi trebalo, po oveštalom stereotipu kao duhovnoj hrani neznavenih i površnih, da dobar kolumnista izbegava takva samodefinisanja, jer bi trebalo da je nezavisan, što znači ideološki ravnodušan i neutralan, podjednako blizak ili dalek svima i svemu? *Wrong*. Nezavisnost i ekvidistanca mogući su i smisleni tek ako postoji pozicija, platforma, pogled-na-svet, "set vrednosti" koji se zastupa, kao i onaj (zapravo – oni, više njih) kojem se dosledno oponira. Bez toga, "nezavisnost" je puko hirovito lamatanje po bespućima stvarnosti, proizvoljno glavinjanje bazirano na trenutnim raspoloženjima (je li kolumnista/kinja na dan pisanja ustao/la na levu ili desnu nogu), uzgredno napabirčenoj lektiri trenutka, privatnim simpatijama i antipatijama i ostalom trunju. Ima poviše otužnih egzemplara takvog (uporno ništavnog i ništavno upornog) kolumničarenja po našim novinčinama i internetima, i to je neprobavljivo: znate onaj osećaj kad čitate nekoga ko nije u pravu čak i kad je slučajno u pravu, upravo zato što osećate iz svakog njegovog retka da je *slučajno* u pravu? I zato što znate da će koliko sledeće nedelje isto toliko neutemeljeno, haotično i bezvezno biti u krivu?

Šta znači "liberalno" u srpskom/južnoslovenskom kontekstu poslednjih dvadeset, trideset godina? To je ono što je uvek za svakojake ljudske i građanske slobode i za društvo bazirano na ozbiljnim i odgovornim institucijama i maksimalno moguće dobrim zakonima koji se tvrdo sprovode; i punom, upravo anarhoidnom slobodom za čoveka u svemu ostalom – svemu što ne zadire suštinski u slobode drugog. I samim tim, s(a)vest liberala je uvek na drugoj strani od nacionalističkih demagoga, svih i svuda, ali pre svega onih domaćih, jer je to daleko najbitnije; od adepata i propagatora organizovanih religija koje na Balkanu nisu mnogo više od popovskih i hodžinskih meketanja u prilog genocidu (ako je nad "njima", a ne nad "nama"), ali i new age idiota i kliconoša svakojakih bizarnih praznoverja, koja se u vreme internetskog neovarvarstva prokleto lako šire (antivakseri, *chemtrails* blesani, čekači sudara s planetom Nibiru...); od nihilističkih japi varvara i sličnih druida novokapitalističke religije, ali i od nadrilevičarskih zamlata i revizionista koji bi veštački da prekreče ili barem relativizuju ubistvenu totalitarnost jednopartijskih socijalizama. Uzgred, japijevci i "skojevci" međusobno su strašno slični, i jedni i drugi su *fetišisti ekonomije* kao okosnice života, samo je zahvataju sa suprotnih krajeva. I tu spisku, naravno, nije kraj – ovo su samo najčešći i najvažniji (najopasniji) pojavni oblici stalnih pacijenata Nuspojava.

Pogledajte ekipu koja nas je morila u prethodnih dvadeset godina – sve ćete ih naći u nekoj od ovih kategorija, uključujući i prelazne oblike i druge hermafrodite. Ko je imao političku moć i društveni uticaj, a da je bio, bar povremeno, na drugoj strani od svega gore nabrojanog, dobio je lepu reč kad bi je zaslužio, baš kao i onu drugu, kad bi uprskao. Od najmoćnijih ljudi u tih dvadeset godina, samo Milošević i Vučić, po mojoj evidenciji, baš nikada, ni u jednim Nuspojavama, nisu bili na svetloj strani. Zašto, što su mi antipatični? Jok: nikada nisu ispunili zadate kriterijume, to je sve. ¶

Signali u magli

Čini se da je međunarodna delegacija EFJ, IPI i SEEMO, svojom posetom i preporukama dodatno razjarila i onako razularene lovce na novinarske glave i slobodu govora i mišljenja

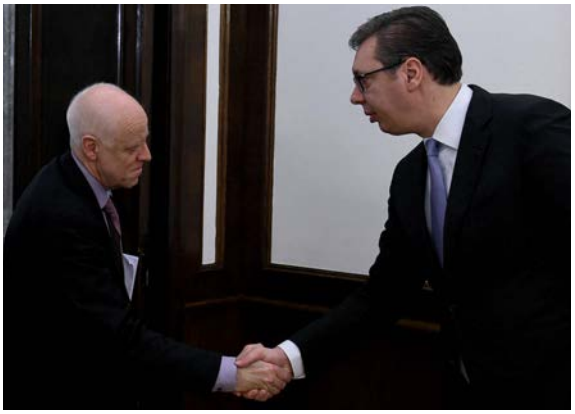
Dugo očekivana i na sva zvona najavljivana Međunarodna misija za utvrđivanje činjenica o medijskoj slobodi i bezbednosti novinara u Srbiji došla je i otišla, a na ovdašnjem se medijskom nebu situacija pogoršala. Pretnje i pritisci su intenzivirani, lov na izdajnike dobio je nove forme, a počelo je da nestaje i ono malo preživelih etičkih standarda. Sve to, međutim, nikako ne znači da su predstavnici Evropske federacije novinara (EFJ), Međunarodnog instituta za štampu (IPI) i Medijske organizacije za jugoistočnu Evropu (SEEMO) džaba dolazili i tokom 18. i 19. januara uzalud pričali s praktično svim najvažnijim igračima na medijskoj sceni – uključujući čak i predsednika lično.

Naprotiv. Čini se da je upravo ova delegacija dodatno razjarila i onako razularene lovce na novinarske glave i slobodu govora i mišljenja. Jer, za razliku od raznoraznih međunarodnih faktora i izaslanika, koji jedno pričaju na sastancima s novinarima i nevladinim organizacijama, a nešto sasvim drugo na divanhani kod Aleksandra Vučića, kolege iz respektabilnih organizacija usudile su se da predsedniku lično, a potom i javno, saopšte šta su zaključili. I to ne samo tokom razgovora s Grupom za slobodu medija i NUNS-om (koje režim označava kao grupe s političkim agendama), već i sa predstavnicima UNS-a, SINOS-a, različitih medija, organizacija, komisija i institucija, kao i sa napadnutim novinarima (pa i sa dve novinarke Pinka o čijim se povredama onoliko pričalo).

U saopštenju ove delegacije, koje je objavljeno 25. januara, ističe se da je otkriven niz "suštinskih izazova za promovisanje slobodnog, nezavisnog i pluralističkog medijskog okruženja", ali i iznosi više preporuka za unapređenje stanja.

One se pre svega odnose na bezbednost. Ističe se da "svi organi treba ozbiljno da uzmu slučajeve nasilja i uznemiravanja prijavljenih od strane novinara" i odmah reaguju. Poruka je takođe bila da "zvaničnici na svim nivoima Vlade Srbije pošalju jasan signal – bez ikakvih uslova – kojim osuđuju sve napade na novinare". Sasvim očekivano, a imajući u vidu šta se dešavalo u danima pre i posle tog 25. januara, jasno je da "zvaničnici na svim nivoima" ne mare baš mnogo za bezbednost novinara i da im na kraj pameti nije da osuđuju bilo kakve napade.

Kada je u pitanju državni angažman s medijima, delegacija je poručila da zvaničnici moraju da se uzdrže "akcija, uključujući verbalno uznemiravanje, koje imaju efekat delegitimacije kritičkih novinara i njihovog rada". Isti ti zvaničnici pozvani su da "pokažu poštovanje za medijski pluralizam i medijsku nezavisnost" i da ne diskriminišu medije – kako u domenu ponašanja prema njima, tako i u finansijskoj sferi. Iako iz ovdašnje pozicije takva preporuka deluje kao "želja pusta" i diplomatska frazetina koja ne znači ništa, činjenica je da je ovdašnjoj vlasti retko ko tako predočio stvari: EFJ, IPI i SEEMO usudili su se da javno opomenu one čiji bi posao trebalo da bude da sve građane i građanke tretiraju jednako i da poštuju njihova osnovna profesionalna, pa i ljudska prava. Neće od svega toga biti mnogo vajde, naravno, ali je za početak dovoljno i to što je neko "sa strane" video ono što je ovde očigledno.

IMA LI KO DA GA ČUJE: M. B. Bjeregard kod A. Vučića
Foto: Dragan Kujundžić /Tanjug

Međunarodna delegacija bavila se i institucijom ombudsmana istakavši da bi to državno telo trebalo da se bavi i žalbama i problemima u vezi s novinarstvom, podržala je rad radne grupe za bezbednost novinara, kao i Saveta za štampu, upozorila na važnost dostupnosti informacija, društvenog dijaloga i sindikalnog organizovanja novinara. Posebno zanimljivo jeste da se delegacija bavila temom koja je na domaćem terenu prošla potpuno "ispod radara", a to je uvod u pokušaj licenciranja novinara. Naime, nakon što je u oktobru 2017. ministarka Jadranka Joksimović u Briselu ocenila kako "medijska strategija treba da odgovori prvo koja je definicija novinara i istraživačkog novinarstva", društvance nekoliko novinarskih veterana namerilo je da napravi nekakvu komisiju u kojoj bi se odvajalo žito od kukolja. Dugoročno, a imajući u vidu da se neki od tih veterana sad već redovno pojavljuju na TV Pink, lako je moguće da bi takva komisija zapravo bila državno telo koje bi podobnima davalo sve, a nepodobne izbacilo iz profesije. I tu je međunarodna delegacija bila više nego jasna: "Kako se ne bi ograničavala sloboda štampe i kako bi se podržala zaštita izvora, zajednička misija upozorava i medijske zainteresovane strane i vlasti protiv uvođenja posebne definicije ko je novinar sužavanjem sadašnjeg razumevanja", navodi se u preporukama.

Konačno, ugledni gosti u svom su saopštenju poručili da "demokratija cveta onda kada i slobodno i nezavisno novinarstvo napreduje". Prava je šteta što to oni kojima je namenjeno ne žele da čuju. I što će zbog toga biti potrebno još mnogo sličnih izaslanstava da bi se makar zaustavio sve brži pad. ¶

TAMARA SKROZZA

Predsednikovi ljubimci u akciji

Pink i "Informer" nacrtali su metu na leđima našoj novinarki Tamari Skrozzi. Bagatelisanje ili odmahivanje rukom na ovu činjenicu ne predstavlja ništa drugo do saučesništvo ili, u najboljem slučaju, primer kukavičkog i nedostojnog držanja

Objašnjavati vlasnicima Pinka i "Informera" što su novinarski integritet, hrabrost i profesionalnost, dokazano je uzaludan posao. Glavni postulat njihove uređivačke i, posebno, poslovne politike predstavlja pokorno i ponizno sasluživanje svakog sa mrvicom moći, a pogotovo – i to do potpunog poništenje vlastite ličnosti i elementarnog morala – onoga u čijim je rukama cjelokupna vlast u zemlji. Tako, između ostalog, izmamljuju predsjednikove osmjehe i glađenje po obrazu; tako dobivaju reklame, kredite, opraštanje poreza, povlaštene poslove, beskonačni niz beneficija, limuzine, sendvič i pivo; tako, zapravo, govoreći o drugima da su plaćenici i rade protiv interesa zemlje, najbolje pričaju o sebi samima. Drugačije ne znaju, niti mogu.

Nego, pređimo na stvar: u nečem što isključivo Dragan J. Vučićević može nazvati gostovanjem na televiziji, a Željko Mitrović TV prilogom, napadnuti su prošle nedjelje na bijedan i puzav, ali krajnje opasan način, naša novinarka Tamara Skrozza, CRTA i "Vreme". Ukratko: mi smo po ko zna koji put nazvani "Miškovićevom novinom", CRTA praktično proglašena za filijalu CIA, a Tamari su bukvalno nacrtali metu na leđima. Najprije ju je Vučićević označio kao osobu koja za račun Miroslava Miškovića preko "Vremena" i američke ambasada upravlja nevladinom organizacijom CRTA, a onda je TV Pink emitirao prilog u kome je istrgnuta iz konteksta njena izjava u staroj satiričnoj emisiji i – da sve bude još ogavnije – rečenica izgovorena upravo na protestu posvećenom obrani dostojanstva profesije ("Novinari ne kleče"). Zajedno sa nemuštim *off*-om, sve skupa je, valjda, trebalo pokazati kako je Tamara ostrašćena, neobjektivna, prostakuša, neprijatelj naroda i države, izdajnica... To su iz dana u dan do iznemoglosti ponavljali.

Treba li sad da Tamari eksplodira bomba na simsu kao Dejanu Anastasijeviću; treba li da je mučki, kao Teofila Pančića, premlate metalnom šipkom dva mamlaza u gradskom autobusu; treba li da prođe još mnogo gore u skladu sa brojnim primjerima iz "naše novije istorije", uključujući Olivera Ivanovića? Jer, uvijek postoji gomila "kompletnih idiota" – sve i da se izuzme nešto mnogo gore i zloslutnije – spremnih da za blagonakloni osmjeh i to metaforičko pivo i sendvič, pokažu kako se "rješavaju problemi" i "obračunava" sa "izdajnicima", "ostrašćenim mrziteljima" svoje zemlje i njene vlasti, pogotovo kada su žene. Za njih ono što im se servira na Pinku i u "Informeru" (ali i u drugim srodnim režimskim medijima) ima status dnevne zapovjedi i to je jedini smisao priloga u kome je – da još jednom ponovimo – Tamari nacrtana meta na leđima. Bagateliziranje ili odmahivanje rukom na ove činjenice ne predstavlja ništa drugo do saučesništvo ili, u najboljem slučaju, primjer kukavičkog i čovjeka nedostojnog držanja.

NA UDARU: **Tamara Skroza**
Foto: CRTA

Čitaocima "Vremena", a ni cjelokupnoj javnosti ne treba objašnjavati tko je Tamara Skrozza. O tome svjedoči impresivni kvalitet njenog dugogodišnjeg novinarskog rada, istrajno zalaganje za slobodu izražavanja, neumorna borba za vladavinu prava, demokratska i civilizacijska dostignuća... Svjedoče, vala, i prestižna priznanja – nagrada "Jug Grizelj" 2016. za najviše domete u istraživačkom novinarstvu u službi razvijanja prijateljstva među ljudima i uklanjanja granica među narodima; nagrada "Ličnost godine" za 2016. koju dodjeljuje misija OEBS-a u Beogradu; nagrada "Osvajanje slobode" 2017. za afirmaciju principa ljudskih prava, pravne države, demokracije i tolerancije u društvu. Nema Tamara mnogo od ovog, a pogotovo ništa ni izdaleka nalik na životni stil Mitrovića, Vučićevića i njima sličnih. Uz stalni stres, materijalne probleme i svakodnevnu neizvjesnost, jedino što joj je izabrani profesionalni put donio jeste satisfakcija da svoj posao radi odlično, pošteno, časno i, nadasve, hrabro.

Ipak, sad kada znamo tko, kada, kako i gdje, ostaje ono prokleto pitanje – zašto?

Prvi prilog na Pinku uslijedio je samo dan nakon što je CRTA – gdje je Tamara članica upravnog odbora – predstavila analizu izvještavanja medija prije početka zvanične kampanje za beogradske izbore, iz koje se vidi nejednaka zastupljenost vlasti i opozicije, odnosno sve naznake funkcionarske kampanje. Zato je – pošto je riječ o prvom neizvjesnom izbornom ciklusu od 2012. – napravljen planski osmišljen korak u zastrašivanju. A kako brutalna lična difamacija čini glavni element ovog oprobanog i uigranog mehanizma, Tamara Skrozza se našla na nišanu. Jer, kad ona – priznata kao jedan od najboljih poznavalaca medijske situacije u Srbiji i osoba poznata po profesionalizmu i hrabrosti – doživi ovu vrstu napada, što drugi mogu očekivati ukoliko dignu glas protiv mogućih manipulacija voljom građana i zloupotreba? Ništa drugo, osim da im kao i Tamari nacrtaju metu na leđima.

I na kraju – hoće li nas zastrašiti i ušutkati?

Poznam dobro Tamaru, sve nas ostale u "Vremenu", a i mnogo ljudi u CRTI. Nikad im neće uspjeti. *No pasaran.* ¶

FILIP ŠVARM

Prijateljstvo – zanat najstariji

O tome šta je šarm u belom svetu zelenih stolova oko kojih se okupljaju Visoki Ambasadori Velikih Sila sadašnjem predsedniku Srbije Tito bi mogao svašta da ispriča, o tome se dade naučiti iz memoara Vlade Velebita i iz priča Koče Popovića, Bude Lončara i sličnih iskusnih diplomata, ali, avaj – Vučića to nikada nije zanimalo: diplomatija počinje od njega, a Tito mu nije ni do kolena

Predsednik Vučić već nas je bio obradovao podatkom da je pod njegovom vlašću sagrađeno više autoputeva nego za vreme Tita; o otvorenim fabrikama, liftovima, više puta otvaranim mostovima i septičkim jamama i da ne govorimo. Ali, to nije dovoljno. Predsednik Vučić je već više puta aludirao na svoje spoljnopolitičke uspehe, ne poredeći se baš sa Titom, ali nije ni daleko; samo čekajte.

Naravno da je za svaku pohvalu kad jedan šef države putuje okolo i razgovara sa svim mogućim političarima i državnicima, pa se onda vrati i svečano najavi tolike-i-tolike nove investicije, nova večita prijateljstva i da dotična zemlje nikada neće priznati samoproglašenu NATO državu, čak i ako je već priznala; ali nemojmo sad biti sitničavi.

PRIJATELJU, PRIJATELJU

Ono, pak, što može da iritira osetljive dušice jeste to što predsednik Vučić i od toga pravi reklamu sebi; i to na donekle prostački, radikalski, da ne kažemo navijački, način. On se odmah familijarizuje sa svojim novim poznanicima iz belog sveta, ne pitajući ih prija li im to, što je opet donekle izvan dobrih diplomatskih običaja. Čim nekog upozna, on je s njim odmah na "ti" (*first name basis*, kažu oni koji govore engleski), to jest počne da ga oslovljava i kasnije pominje po krštenom imenu, uz obavezno "moj prijatelj".

Kako to u praksi izgleda? Evo kako: "moj prijatelj Sebastijan", "gde si Sebastijane, kućo stara"; "moj prijatelj Erdogan, Redžepe, burazeru"; "slušaj, mori slušaj, Merkel bre Anđo"; "Donalde, Srbine"; "Kolinda, Andreju, pa dokle više ovako?"; francuski predsednik postaće

SADA I NEKAD: Susreti na marginama (Aleksandar Vučić i Emanuel Makron) i dijalog ravnopravnih (Josip Broz Tito i Džon Kenedi)
Fotografije: Tanjug

"Cojle Manojle", samo čekajte. On je njihov burazer, pajtos, on njih grli i cmače gore od Ivice Dačića; srećom, te ne peva. Bugarski premijer njemu je "Bojko", makedonski "Zoke", grčki "Aleksa", a italijanske ne može da zapamti jer se često menjaju. Njegov omiljeni zalivski političar (iz "Golfskog zaliva" kako ga zovu polupismeni spoljnopolitički novinari), Mohamed ibn Zajed el Nahjan, njemu je valjda "Mujo". Ako ga ikad primi britanska kraljica, pričaće da ga je primila "tetka Saveta".

Jedino Putina s poštovanjem zove "Vladimir Vladimirovič", što je kod Rusa oblik učtivog obraćanja, mada ima i formalnijih i učtivijih.

UČENJE ZANATA

Dobro, kazaće neko – pa šta onda? Čovek je neposredan, prijateljski nastrojen, neformalan, *casual*, jednom rečju – nadasve šarmantan i ko bi mu zamerio? Pa, neki i bi. Naime, u tom belom svetu zelenih stolova oko kojih se okupljaju Visoki Ambasadori Velikih Sila, šarm je nešto drugo. O tome bi Tito mogao Vučiću svašta da ispriča, ali neće, jer zazire od glogovog koca. O tome se dade naučiti iz memoara Vlade Velebita i iz priča Koče Popovića, Bude Lončara i sličnih iskusnih diplomata, ali, avaj – Vučića to nikada nije zanimalo: diplomatija počinje od njega, a Tito mu nije ni do kolena.

U stara vremena postojali su šefovi protokola koji su novopečene diplomate presvlačili iz čizama i otrcanih uniformi u pristojna crna odela i dobre diskretne crne cipele (i čarape), učili ih koja kravata ide u kojoj prilici i da kravata ide uvek. Zatim maniri za stolom ("Ne nožem na ribu!"; pitanje glasi: "A na koga?"), kako se ko oslovljava i po kojem redu (engleskog viteza oslovljavati sa "ser Tomase", po krštenom imenu; nikako sa "ser Liptone", po prezimenu); ne hvatati se za pištolj, niti ga nositi, ima ko će. Tako je jugoslovenska diplomatija uz izvesne napore postala ugledna, poštovana i profesionalna. Niko nikoga nije nazivao po krštenom imenu (javno svakako ne), nisu se (osim sa braćom iz SSSR, što je bilo neizbežno) cmakali i grlili, ponajmanje pevali pred TV kamerama. Što je najvažnije, pazili su na jezik: nisu se svađali bez debelog razloga i naredbe iz Beograda, a još manje su na svađu zaboravljali kao da je nije ni bilo, posle nekoliko dana, kad im se iz Beograda podvikne.

O kadrovskoj politici i da ne govorimo: ko su bili konzuli (Nušić), ambasadori (Milan Rakić, Marko Ristić, Veljko Mićunović itd) – zna se. Milošević je to poremetio zauvek: onaj Perović iz "Patriotskog saveza" mi je ostao u glavi; galerija julovaca i socijalista ugnezdila se u MIP i eno ih tamo još, čekaju penziju. Kratka pauza (Velikić, Cvetićanin, Simurdić i drugi) bila je prekratka.

Onda je došao Vučić sa Dačićem pošto je Koštunica obavio svoje. Vučiću ambasadori nisu bitni, on sve ume sam, ceo MIP mu je samo prateća služba kurira, šifranata i konzula, jer neko mora i time da se bavi.

Pa, dobro: vodi li šef države spoljnopolitičke poslove? Vodi. Eto kako. ¶

MILOŠ VASIĆ

In memoriam

Zoja Jovanov (1949–2018)

Foto: A. Anđić

Naša draga saradnica, novinarka Zoja Jovanov, preminula je posle duge i teške bolesti.

U "Vremenu" je radila kao urednica podlistka o ekonomiji i biznisu "Vreme uspeha". Rođena je u Zrenjaninu, a svoj radni vek kao novinarka i urednica ekonomskih rubrika provela je u uglednim medijima: "Rad", "Danas", "Dnevni telegraf", "Republika", agencija FoNet, "Reporter" i na kraju "Vreme", iz kog je otišla u penziju. Dugo je izveštavala iz Skupštine SFRJ, a isticala se analitičkim tekstovima i komentarima o ekonomskim temama. Suđeno joj je 1999. i 2000. po zloglasnom Zakonu o javnom informisanju.

Pored novinarstva, slikarstvo je bilo njena velika ljubav, što je pokazala samostalnom izložbom "Zojin rukopis" u novembru 2017. godine. ¶

Večni život u privremenom smeštaju

U Srbiji, prema podacima Udruženja vojnih beskućnika, ima 2648 vojnih beskućnika, koji su došli iz Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Makedonije, ostavljajući tamo svoje stanove, a najviše ih je u Beogradu. Žive u kolektivnim centrima za koje i država i Vojska tvrde da – ne postoje. Kruže glasine i da će jedan od tih "nepostojećih" centara, hotel "Bristol", uskoro biti raseljen, zbog "državnog interesa", što je, sumnjaju stanari, drugo ime za projekat "Beograd na vodi"

U avgustu 2014, prilikom dodele ključeva devet stanova penzionisanim pripadnicima sistema odbrane u Ulici Kisela voda u beogradskom naselju Mirijevo, tadašnji ministar odbrane Bratislav Gašić izjavio je: "U naredne dve, dve i po godine biće izmirene sve potrebe za stanovima u vojsci, da nemamo nijednog pripadnika vojske, ni penzionera ni u redovnom sastavu, na čekanju za stan." U tom trenutku bez stana ili sa neadekvatnim stanom je 19.500 pripadnika vojske, a novinarsku sumnju da će sve to moći da se reši do kraja februara 2017, da je obećanje preambiciozno, Gašić je pokušao da otkloni tvrdnjom da taj spisak datira iz devedesetih i da će biti revidiran jer su mnogi već rešili stambeno pitanje, a ima i preminulih. "Srbija misli i na ljude koji čekaju 30 i više godina na stan, a koji su sva svoja bogatstva i imovinu i sve ono što su sticali kroz radni vek ostavili na teritoriji drugih država", rekao je tada Gašić. Neki od vojnih penzionera tada su mu i poverovali, hvatajući se za to obećanje kao davljenik za slamku...

HOTEL "UKLETIH" I DRŽAVNI INTERES: Hotel "Bristol", Beograd
Fotografije: Milovan Milenković

U januaru 2018, tu je jedna sasvim druga slika. Vojni hotel "Bristol" u Karađorđevoj ulici: tridesetak penzionisanih starešina sa porodicama ili bez njih, koji pripadaju kategoriji takozvanih vojnih beskućnika, izbeglih iz bivših jugoslovenskih republika, 27. godinu boravi tu u "privremenom smeštaju". Taj smeštaj ne plaćaju malo – za dvokrevetnu sobu 11.336 dinara mesečno, plus, ako imaju još članova porodice, za "pomoćne ležaje", koji zapravo ne postoje, ali se doplaćuje 30 odsto cene za jedan, a 50 odsto za dva. "Išli su i da popisuju ko ima šporete, frižidere, ostale električne uređaje, čak i fenove, kako bi dodatno naplatili trošenje struje", priča za "Vreme" penzionisani zastavnik prve klase Dragan Stojanović, ukazujući da je "Bristol" poslednji kolektivni izbeglički centar u Srbiji, iako država tvrdi da oni više ne postoje. Stanari "Bristola" svoju muku nose 27 godina, čekajući da dobiju neko rešenje za stan, navikli već na "šetanje" po stambenoj rang-listi i stalne padove naniže. Ono što ih je uznemirilo jesu glasine koje su od jesenas počele da kolaju – da će ih iseliti na neka druga mesta. Zavisno od izvora tih glasina, pominjani su razni rokovi, od nekoliko dana pa do mesec, dva, tri, pet... Kao razlog, pominjano je da se to radi zbog "državnog interesa" i – "Beograda na vodi". Grupa od 14 beskućnika, koji su imali hrabrosti, napisala je zbog toga pismo najvišim državnim zvaničnicima, zahtevajući da im odgovore šta će biti s njima. Oni u pismu ukazuju i na razne nelegalne radnje i kršenja pravila odgovornih u "Bristolu" i Vojnoj ustanovi "Dedinje", na višestruko veću cenu nego u drugim vojnim objektima, "odokativno" određenu, pretnje iseljenjem i vojnom policijom onima za koje smatraju da su "neposlušni"...

OD "BRISTOLA" DO "DEDINJA" I NAZAD

Umesto odgovora, stigao je novopostavljeni direktor VU "Dedinje" Čedomir Kisić sa saradnicima i kratko saopštio da ne može da odgovori ni na jedno njihovo pitanje niti navod iz pisma zvaničnicima, tako da sastanak propada. Potom je stigao dopis iz Ministarstva odbrane, iz Sektora za materijalne resurse, gde se u prvoj rečenici potpisnici pisma optužuju da od države traže stanove, što je, tvrdi Stojanović, potpuna neistina. "Nakon desetak dana zovu delegaciju stanara da dođe u VU 'Dedinje', ali smo im odgovorili da to ne želimo jer sa njima nemamo ništa, nego sa Ministarstvom odbrane, čiji predstavnici treba da dođu u 'Bristol'", kaže Stojanović i dodaje da se nakon toga pojavio direktor Direkcije za usluge standarda Ministarstva odbrane Kravić sa pravnikom iz Vojnostambenog fonda Novakovićem i direktorom "Dedinja" Kisićem. "Pukovnik Novaković počinje priču kako postoji državni interes, ne pominjući konkretno koji, i da će zato da nas presele u drugi objekat, koji će u međuvremenu biti renoviran na Dorćolu. Rekao je da ćemo da idemo u 'sveže okrečene sobe', što je strašna rečenica. Zamislite, posle 27 godina u kolektivnom smeštaju dođe čovek i tako nešto vam kaže, da vas, kao ovce, sele iz jednog u drugi tor. Tada sam planuo i pitao ga da li razgovara sa ljudima ili sa ovcama. On je samo ponavljao da je to državni interes. Nije naveo koji", kaže Stojanović. Kao ilustraciju uslova u kojima borave u "Bristolu" on navodi i činjenicu da sobe u kojima žive za 27 godina nisu nijednom okrečene, a da su starešinama, dobijanjem tog privremenog smeštaja, umanjene naknade za odvojeni život i takozvani troškovi stanovanja. Kao nelogičnost, on navodi i to što Ministarstvo odbrane finansira VU "Dedinje", koja, istovremeno, uzima novac i od njih.

Predsednik Udruženja vojnih beskućnika potpukovnik pilot u penziji Vlado Đukić ističe da su svi nadležni zaboravili da je vojnim licima od plate odbijano 4,5 odsto od bruto ili 6 odsto od neto plate za »

POGLED NA SOBU: Privremeni smeštaj za vojna lica

Vojnostambeni fond (VSF) i da Udruženje sada vodi postupak za vraćanje tog novca. Reč je o ogromnoj sumi, koja se nalazi na računu Srpske banke (naslednica Yu Garant banke i ranijeg Vojnog servisa). "Tim sredstvima Narodna banka Srbije je osnovala Srpsku banku", tvrdi Đukić i precizira da proračuni govore kako je to, kada se izračuna po osobi, vrednost najmanje jednog troiposobnog stana. "Ministarstvo odbrane tvrdi da je to zastarelo. Sredstva su uplaćivana do 1993, a mi imamo saznanja i dokaze da su uplaćivana do 1998. godine", nastavlja Đukić, dodajući da su oni 1993. od države dobili potvrde koliko su uplatili u VSF. Đukić objašnjava da su starešine iz bivših jugoslovenskih republika koji su tamo imali stanove morali da ih zvanično ustupe VSF (on je to učinio 1992. u Mostaru, gde je bio nastavnik letenja), i sad su ostali i bez stanova i bez para koje su uplaćivali u Vojnostambeni fond.

PAKLENI PRAVILNIK

Đukić tvrdi i da je krajem devedesetih postojala naredba tadašnjeg ministra odbrane Pavla Bulatovića da se uplaćene pare iz VSF licima koja nisu dobila stanove mogu vratiti, ali da se to ne može uraditi sa onima koji su došli iz bivših republika "dok se ne završi sukcesija". On pokazuje i komplikovan pravilnik Ministarstva odbrane za bodovanje pri pravljenju stambene rang-liste, "u kome se ne bi snašao ni doktor ekonomskih nauka", i pojašnjava da stanove svojom odlukom deli ministar odbrane, posebnom naredbom, kojom se pravi "razrez" – aktivnim vojnim licima 70 odsto, penzionerima 30 odsto.

Pravilnikom iz 2008. napravljeno je osam grupa – četiri su aktivni generali, oficiri, podoficiri i civilna lica, i isto toliko penzionisani u tom statusu, a beskućnici su svrstani u penzionere. "Ustavni sud je taj pravilnik poništio, a ljudi iz Ministarstva odbrane, da bi prikrili svoje manipulacije, smišljaju novu čudnu formulu, koju niko ne može odgonetnuti. Onda ubeđuju ministra da je zakonski sve u redu, i on to potpisuje. To su teški manipulanti", tvrdi Đukić. Situaciju ilustruje primerom jednog vojnog beskućnika koji je bio prvi na listi u svojoj grupi, a delilo se osam stanova: "Pred podelu, pojavi se osam lica na rang-listi ispred njega. Drugostepena komisija utvrdi potom da za pet lica podela nije zakonita. I šta onda ti iz Ministarstva rade – dodele tri stana, a za pet raspišu novu raspodelu. I u toj novoj raspodeli opet daju onima koji mogu dobiti, a za one kojima komisija poništi, raspisuju novu raspodelu, sve dok njihovi ljudi 'ne prođu'. A naš član, koji je bio prvi na listi, opet ostane bez stana." Đukić tvrdi da u Beogradu ima najmanje 100 praznih stanova, "koji se čuvaju zbog nečega", i kao primer navodi stan u Ulici Peđe Milosavljevića 44 na Bežanijskoj kosi, koji je zapečaćen već devet godina, a za njega se plaćaju sve režije, jer se "čuva za nekoga".

U Srbiji, prema podacima Udruženja, ima 2648 vojnih beskućnika, koji su došli iz Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Makedonije, ostavljajući tamo svoje stanove, a najviše ih je u Beogradu. Đukić navodi da je prošle godine Ministarstvo odbrane vratilo u posed 130 stanova koji su bili nelegalno korišćeni i oni su, kao "neuređeni", posebnom uredbom podeljeni zainteresovanim licima, što je tim ljudima mač sa dve oštrice – moraju da se odreknu pripadajućeg stambenog prostora (skidaju se sa rang-liste) i potom sami finansiraju uređenje tog stana, a ima ih poprilično ruiniranih, što zahteva više hiljada evra ulaganja. "I onda Ministarstvo odbrane, tek kad vi renovirate stan, proceni njegovu vrednost i cenu otkupa", upozorava Đukić i ukazuje na još jedan problem – ne zna se kolika su dugovanja bivšeg nelegalnog korisnika prema Elektrodistribuciji i Infostanu, a sve to mora da plati novi stanar. Do sada je od tih 130 podeljeno nešto manje od 70 stanova.

Prema podacima Udruženja, u periodu od 2005. do 2017. je, na različite načine, stambeno pitanje rešilo oko 9700 vojnih lica i penzionera, a od 1991. do 2005. najmanje 15.000. "Podeljeno je 25.000 stanova, a problem vojnih beskućnika nije rešen", rezignirano konstatuje Đukić, ističući neverovatnu činjenicu da Glavna inspekcija Ministarstva odbrane nikad nije mogla da ustanovi broj stambenih jedinica i poslovnog prostora u VSF. Đukić ukazuje i na zatvorenost Ministarstva odbrane za sve informacije i podatke koje je Udruženje tražilo, pa su morali da ih dobijaju preko poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti.

ŽIVOT U OTROVNOJ ZGRADI I DODATNE MUKE

Vlado Đukić živi u vojnom sportskom centru u Surčinu, u azbestnim zgradama štetnim po zdravlje, gde pored 100 vojnih beskućnika ima i dvadesetak nelegalno useljenih, pa legalni stanari za njih moraju da plaćaju utrošenu vodu i struju. "Voda je 20 puta skuplja nego za ostale građane, nemamo pravo na bonus od 30 odsto za Infostan kao učesnici rata. Potpuno smo diskriminisani kao građani drugog reda", kaže on, precizirajući da su, kada se sve zbroji, ukupni mesečni troškovi za stan od 49 kvadrata 30.000 dinara. Njegov kolega Dragan Stojanović, s druge strane, ima dodatnu "muku" – zbog svog zalaganja da se stvari u "Bristolu" dovedu u red i zakonske okvire, pokušavano je njegovo iseljenje, sa sve asistencijom Vojne policije, a bez naloga suda. I ne samo njegovo, nego još njih "pet-šest neposlušnih", u tri navrata.

Njegovi problemi počeli su kada je ukazao na uredbu objavljenu u "Vojnom službenom listu" broj 41/93, koji reguliše šta su u "Bristolu" sobe za komercijalnu upotrebu (117), a koje su za stambeno zbrinjavanje (247): "Dali su nam rešenja o privremenom samačkom smeštaju, a naredbom je,

“Da li nekome treba novi ‘slučaj Ponjiger’, kada je bračni par sa bebom skočio iz sobe vojnog samačkog smeštaja na Zvezdari zbog toga što im je pretilo iseljenje”
– zastavnik 1. klase Dragan Stojanović

članom 17, propisano da načelnik nadležne uprave licima koja imaju pravo na stambeno obezbeđenje napiše rešenje o dodeli nužnog smeštaja. Član 18 kaže da danom donošenja prestaje da važi naredba o korišćenju objekata za smeštaj samaca.” Stojanović objašnjava da bi primenom te naredbe i dobijanjem nužnog smeštaja VU “Dedinje” praktično izgubio upravljanje nad tim delom “Bristola” kao i drugim objektima gde su smešteni vojni beskućnici. Naredba je primenjena u smeštaju u Žarkovu, gde stanari sada plaćaju pet puta manju naknadu za stanovanje. Stanari “Bristola” su, zbog toga, odbili da plaćaju naknade, pa im je uručena tužba VU “Dedinja”. Kada su u ovoj ustanovi uvideli da ne mogu da ih dobiju na sudu, krenuli su pritisci da se potpišu ugovori o stanovanju. “U ugovoru nije stajala nijedna obaveza VU ‘Dedinja’, samo naše, pa sam jedini odbio da potpišem uz obrazloženje da ću to uraditi ako se u njega stavi makar jedna obaveza ‘Dedinja’. Nije stavljena”, priča bivši zastavnik vazduhoplovne tehničke službe Stojanović, koji je radio na vojnim aerodromima u Zagrebu, Banja Luci i Batajnici.

BEZ MILOSTI I BEZ REŠENJA SUDA

Od tada, našao se “na meti” kao neposlušan i bundžija. Stojanović pokazuje i sve dokumente do kojih je došao, uključujući i zahtev direktora VU “Dedinja” od 6. jula 2012. kojim od Vojne policije traži asistenciju prilikom komisijskog “oslobađanja soba od lica i ličnih stvari imenovanih, kao i tehničko obezbeđenje navedene smeštajne jedinice”, koja treba da se obavi 13. jula. “Vojna policija dolazi ‘maricom’, hoće da nas isele. Ja sam imao ‘sreću’ da sam, pošto je to pokušano i ranije, dobio rešenje od suda da je moja soba pod njegovom jurisdikcijom. Neko je vojnoj policiji u međuvremenu rekao da imam sudsko rešenje i odustali su. Vojna policija dolazila je po privatnoj vezi tadašnjeg direktora Dejana Mrlješa sa nekim od njihovih šefova, a to je imalo i svoju protivuslugu. Posle toga uputio sam pismo načelniku Generalštaba, u kome navodim da su pojedine starešine Vojne policije nakon tih ‘akcija’ dobile sobe u stanarskom delu ‘Bristola’”, kaže Stojanović, koji je zbog svega što ga je snašlo, preživeo i srčani udar. On podseća i da su vojni policajci, na zahtev tadašnjeg direktora, na temperaturi od 15 stepeni ispod nule, bez ikakvog sudskog rešenja, dovedeni da na ulicu izbace ženu sa šestomesečnom bebom, a da je kasnije na sudu ustanovljeno da je imala potpuno regularno rešenje o boravku: “I nikom ništa, niti je odgovarala domaćica hotela koja je to iseljenje inicirala, naprotiv, premeštena je na viši položaj, niti je bilo ko od zvaničnih organa odgovarao za nezakonitu upotrebu vojne policije”, ogorčeno priča Stojanović. On pita da li nekome treba novi “slučaj Ponjiger”, kada je bračni par sa bebom skočio iz sobe vojnog samačkog smeštaja na Zvezdari zbog toga što im je pretilo iseljenje. Muž i žena su poginuli, a dete je ostalo živo.

“Najnoviji slučaj u ‘Bristolu’ je pokušaj izbacivanja udovice zastavnika Tomislava Stojanovića, vojnog beskućnika, tri meseca posle njegove smrti. A bio je starešina bez mrlje u karijeri. Znači li to da će i porodice svih nas biti izbačena kad umremo, da li je normalno ovakvo postupanje, da nam ta pretnja uvek visi nad glavom?”, pita se on. Prilikom pokušaja iseljenja udovice preminulog zastavnika, Tonke Stojanović, stanari su se pobunili, pa je iseljenje privremeno obustavljeno. Ona je na prošlonedeljnoj skupštini Udruženja vojnih beskućnika u očaju poručila da joj je, ako je isele, jedini izlaz da skoči u Savu i utopi se. Kakva je situacija i režim u “Bristolu”, prema rečima Stojanovića, dovoljno govori i to što su novinarku Radio-televizije Srbije, koja je imala dozvolu Ministarstva odbrane da pravi prilog o hotelu, izbacili kad su shvatili da pravi priču o vojnim beskućnicima i njihovom smeštaju.

Ulaz u taj deo “Bristola” je iz Hercegovačke ulice, tik uz ogradu gradilišta “Beograda na vodi” i preko puta zgrade Geozavoda. Na vratima stoji obaveštenje sa znakom precrtanog foto-aparata i tekstom: “Zabranjeno fotografisanje. Za svako snimanje i medijsko izveštavanje neophodna je dozvola nadležnog organa Ministarstva odbrane.” ¶

DAVOR LUKAČ

Izvinjenje

U intervju sa Božom Koprivicom „Ne pružati otpor nije biblijski“, „Vreme“ br. 1412, greškom je Zoran Mišić naveden kao Zoran Milošević, Ivan V. Lalić kao Milan V. Lalić, a Borislav Radović kao Borivoje Radović. Izvinjavamo se zbog ovog grubog propusta. R.V.

Gomila laži,

Fotografije: Vladimir Milovanović

neuspeha i beznađa

“Strani investitori će doći tamo gde će lako i brzo da obavljaju posao. Ovde će strani investitor lako i brzo da obavlja posao jedino ako ima direktan kontakt sa predsednikom. Onda je lako i brzo. I takvi će sigurno da dođu, ali ostali neće. I to je problem Srbije, što ostali neće da dođu, samostalno. Znači, naš je problem u izgubljenim stranim investicijama, koje nisu došle zato što teren ovde ne valja, a ne valja zato što je svuda partokratija”

Tema intervjua sa profesorkom Ekonomskog fakulteta u Beogradu Danicom Popović bila je neka vrsta preseka stanja u ekonomiji Srbije, kao i svojevrsno razbijanje mitova: od svih silnih deficita, suficita, nezaposlenosti, privrednog rasta, stranih investicija i *duing biznis lista* – šta je zaista uspeh sadašnje vlasti, šta je neuspeh, šta su čiste obmane, a šta se i dalje gura pod tepih i sakriva od očiju javnosti.

Krenuli smo od smanjenja deficita – neizostavnog elementa maltene svakog javnog pojavljivanja bilo koga iz izvršne i zakonodavne vlasti.

DANICA POPOVIĆ: Smanjenje deficita zaista jeste pravi uspeh, kao i smanjenje javne potrošnje, pre svega putem smanjenja prevelikih penzija. Kad kažem “prevelike”, one su prevelike u odnosu na to koliko Srbija stvara. Naravno da nisu u odnosu na potrebe penzionera. Ali, radi se o tome da ekonomska politika služi da podstakne rast – da podstakne standard, ali najpre rast. Vi sa deficitom rast ne možete da imate. I u tom smislu to jeste uspeh, ne samo ekonomski nego, hajde da budemo iskreni, i politički. To je nešto što Demokratska stranka nikad nije uradila.

“VREME”: Ali mi smo ranije imali rast sa deficitima, i to visokim deficitima?

Možete jedno vreme to da imate, kao što možete, ako ste alkoholičar, da pijete sve više i da budete sve uspešniji. To je sasvim moguće. Ali onda, u jednom trenutku, takvi sistemi se uruše. I to je poenta – mi smo bili 15 minuta pred urušavanje. Rastao je dug, stvari su se pogoršavale, i jednog trenutka bi to samo došlo na naplatu, a mi ne bismo bili u stanju za godinu ili dve uopšte da vraćamo dug.

To je onda bankrot države.

Jeste. Za to su znali i ranije, ali bio je princip “neće mene”. Drugo, nije postojala potrebna politička konstelacija. Čak i Vučić, dok je imao PUPS u izvršnoj vlasti, nije se usuđivao na to da pomisli. Tek kad se njih rešio, stavivši Krkobabića mlađeg u Poštu, pa mu lično u ruke dao pare i vlast da se bavi jednim malim feudom, on je taj problem rešio, pošto ovaj čovek ionako nikad nije imao nikakva ni uverenja ni potrebe, sem sopstvenih. Nakon toga, Vučić je mogao da napravi fiskalnu reformu.

Mi smo pre toga imali suficit 2005. godine sa Mlađanom Dinkićem, koga je MMF naterao da izmeni svoj prvobitni koncept sa deficitom za tu godinu. Poručili su da Srbiji neće biti otpisano 700 miliona duga Pariskom klubu ako bude napravljen deficit. Dakle, osim tada, nikada se to nije dogodilo, a ne bi ni tada da je Dinkić sam odlučivao.

Naš osnovni problem jeste što ljudi kad dođu na vlast gledaju čist populizam – kako ja da dobijem najviše ljubavi, i da to unovčim, da uposlim svoje ljude...

Ali zar se to upravo ne dešava – da imamo čist populizam, i hoću da me svi vole, i samo ja zapošljavam, i sve od mene zavisi... a opet suficit. Kako to?

Sve je to tačno, osim što na tom, jednom polju imamo reforme i nigde drugde. I sad vidite da niko ne može da dobije posao ako nije u SNS-u, da privreda ide vrlo traljavo, da pravosuđe ne radi... ništa živo ne radi, ali nema deficita. To je stanje u kojem se nalazimo.

Osnovni Vučićev motiv jeste odlična saradnja sa Zapadom, koji ga potpuno podržava. Moja teza je da je Vučiću rečeno nešto poput: ne samo da ćeš da radiš na tome da se Kosovo polako odvoji, nego je nama dosta Grčke i grčkih dugova... I on izvršava ta dva posla od prvog dana vrlo konzistentno, transparentno. Ništa drugo njemu nije traženo. Zašto da raspušta državna preduzeća, zašto da ukida partokratiju, kada mu to niko nije tražio?

A to mu daje gorivo.

Naravno, to mu daje gorivo da on opstaje. E sad, što ću ja penzionerima da smanjim penzije, to je antipopulizam, ali sa druge strane, ja ću penzionerskoj deci da obezbedim poslove, dakle, nisam ih potpuno lišio svega. Prema tome, potpuna partokratija i bezvlašće opstaju, i ne samo da opstaju, nego postaje sve gore, i sve više ponižava običan narod. Sa druge strane, vi imate odličan uspeh, i to treba reći – ne samo da bismo njega pohvalili – nego da bismo podsetili sve demokratske stranke koje se danas javljaju kao kandidati za vlast: pa vi ste bili gori od njega. Ne samo da ste napravili deficit, ne samo da ga nikad niste rešili, i niste imali snage da ga rešite, nego ste još tu partokratiju vi rodili, a ne on. On je došao i seo na tu stolicu. Ta kola voze kako voze, troše goriva koliko troše, i što bi sad on menjao i stavljao električni motor, kad idu i na prljavi plin? Tako da njega za to ne treba optuživati. Ono što je strašno jeste način na koji se sve to dešava pod njim.

Šta to govori o ekonomiji i državi, kada od volje jednog čoveka zavisi da li će biti deficita ili suficita?

Populista obično daje, kao kad plaća 1000 evra za akcije, kako beše Dinkić govorio, i deficit ide s tim. I naravno da su »

svi iz G17 dobijali posao gde hoće, potpuno je isto bilo. To liči na priču o Srbiji u smislu ostalih reformi koje su ranije napravljene. Recimo, 2000-ih godina napravljena je reforma bankarskog sektora, zatvorene su četiri banke. I dalje taj sistem radi odlično, a u Srbiji i dalje ništa sem tog bankarskog sektora ne radi kako treba. Dakle, reforme mogu da budu napravljene samo u jednoj oblasti i nigde drugde.

Rekli ste da nema rasta sa deficitom. Zašto onda nema rasta sad, sa suficitom?

Zato što je to neophodan, ali ne i dovoljan uslov. Ono što je potrebno da bi rast počeo jeste da svi ljudi budu uključeni u taj privredni rast. Dakle, da svaki čovek ima u glavi informaciju – da može da dobije posao, da može da promeni posao, da može jeftinije nešto da uradi i da o tome sam odlučuje. To je osnova privrednog rasta. Kod nas je potpuno suprotno, sve zavisi od partija. One su zaposele privredu. Čak se i opozicione partije nalaze ponegde na vlasti, na lokalu, i od toga žive. Tako je bilo i pre nego što je SNS došao na vlast, kada su oni imali vlast ponegde na lokalu. To je i znak koji jedni drugima daju, da će zauvek tako ostati. Znači, neću sve da ti uzmem, ostaviću ti toliko da možeš da preživiš, da ti voda ne ode iznad brade. To je taj burazerski sistem, partokratija, koja je uvedena odavno, a od 2001. godine sramno povećavana, naročito kada je DSS došao na vlast, kada je sve zavladalo po partijskoj osnovi i kada su ukinuti javni konkursi po državnim preduzećima... Vi posle toga nemate pravosuđe, nemate zakonodavnu vlast, nemate način da se izborite za bilo šta. Donosile su se uredbe umesto zakona, ja napišem šta hoću tog dana, pa će to da važi za Srbiju, a ako mi neko baš udari čvrgu zbog toga, pa dobro, izmeniću uredbu.

Jedan od uspeha koji se mnogo potencira jeste smanjenje nezaposlenosti. Iz Nacionalne službe za zapošljavanje su rekli da je trenutno najmanja nezaposlenost u poslednjih 25 godina.

Može nezaposlenost da bude kolika hoćete, ako partije zapošljavaju – ako ja mogu da zaposlim kako hoću i koliko god hoću, a zapošljavam ne zato što su mi potrebni zaposleni, nego zato što mi je to rečeno iz centrale partije. Nemate regulisana javna preduzeća, firme ne posluju na nuli ili u plusu, nego kako koja. Ko je ovde stradao zato što je napravio gubitak u državnom preduzeću? Niko. Azotara, veliki gubitak, pokrije država. RTB Bor, Resavica, da neređam – vi nikakvih problema nemate zbog gubitka i zaposlićete svakoga po tom burazerskom, partijskom sistemu, koliko god da treba.

"Svaki od izvoznika je na velikom gubitku, i ko god kaže drugačije, nek vrati diplomu Ekonomskog fakulteta ili nek je javno pocepa. Poenta je da je njih baš briga za izvoz. Njih je samo briga da mogu da smanjuju spoljni dug. Ako se dug smanji, a oni su ubili male izvoznike, oni će biti zadovoljni"

Problem sa takvim zapošljavanjem jeste što kažu da se nezaposlenost toliko smanjila, a privrednog rasta nije bilo. I sad je osnovno pitanje: gde ste te ljude zaposlili, i odakle oni ovde? I oni ne umeju da odgovore na to pitanje. Nije dolazilo do turbulencija, nego je to jedna statistička manipulacija: oni koji su radili "na crno" sada se vode kao zaposleni. A rast nove zaposlenosti je bio 0,6 odsto, koliko i privredni rast, što je i jedini logičan ishod. Ovako ispada, po njihovom, da se zaposlenost povećala a da privrednog rasta nije bilo. To znači da je produktivnost pala. Ako je produktivnost pala, kako onda možeš da izvoziš, ako si sve skuplji i sve manje efikasan? A nisi! Ja sam to pitala direktora MMF-a za Srbiju, a njegov odgovor je bio: "To i opozicija govori."

To je politički odgovor, ne ekonomski.

Moj komentar na to je bio: "Vi hvalite Srbiju više nego Vučić", a on je rekao da nije bio toga svestan. Nije bilo ekonomskog odgovora ni argumenta, a kako može i da ga ima. Postoje dve linije, jedna je nezaposlenost, druga je privredni rast, i te dve linije treba da približno prate jedna drugu. A vi ovde imate dve potpuno razdvojene linije. Dodao je još da "on zna da je to kontroverza", i to je bilo to.

Još nešto što se često potencira jeste da je Srbija "lider u regionu" po stranim investicijama. Šta Srbija ima od tih investicija, ako znamo da se one obilno subvencionišu?

Strani investitori će doći tamo gde će lako i brzo da obavljaju posao. Ovde će strani investitor lako i brzo da obavlja posao jedino ako ima direktan kontakt sa predsednikom. Onda je lako i brzo. I takvi će sigurno da dođu, ali ostali neće. I to je problem Srbije, što ostali neće da dođu, samostalno. Umesto toga, on vidi da se ovde ugovori izvršavaju veoma neregularno. Njega zanima: ako biznis upadne u neki problem, koliko mu je potrebno da taj problem reši. Pa kad vidi koliko mu ovde treba, onda kaže, odoh ja negde drugde. Znači, naš je problem u izgubljenim stranim investicijama, koje nisu došle zato što teren ovde ne valja, a ne valja zato što je svuda partokratija. A partokratija je zato što partije na taj način finansiraju sebe i svoj politički uspeh. Kada je reč o subvencijama, razgovarala sam o tome sa slovačkim premijerom Miklošem. Interesovalo me je kako to zaista izgleda, da li su te subvencije i kod njih bile neophodne. On mi je rekao sledeće: "Kada je investicija veoma velika, i veoma bitna, i kada je verovatno da bi otišla u Mađarsku, onda treba dati. Ali ne kao pravilo."

Ovde ih dajemo bukvalno svima.

Pa morate kada ne postoji pravi ambijent. Premija na rizik je ogromna – to je ona stopa koja se dodaje na profitnu stopu. Ako mogu da ostvarim pet odsto u mojoj zemlji, ja ću ovde da tražim 15 odsto, da pokrijem premiju na rizik, a to su ove efektivne stvari – kako ću ja da završim posao. Ako dajemo subvencije, neki će doći. Takođe, morate da imate u vidu da se u ce-

loj Evropi i celom svetu inflacija strašno smanjila i da nigde nije turbulentno, a mi imamo i najveću inflaciju od svih zemalja u regionu.

Dobro, imali smo nekoliko godina inflaciju ispod ciljanog koridora NBS-a, sad je u tom koridoru.

Da, ali ni to nije dobro. To je kao da ste telesnu temperaturu spustili na 33 stepena i očekujete da ćete moći da odigrate teniski meč.

Na početku ste rekli da je rast mogao neko vreme da traje sa deficitom i da onda počinje sistem da se urušava. Da li će i ovaj sistem početi da se urušava, pošto je zategnuta samo ta jedna stvar, deficit?

Ne, ovako može zauvek. To se neće samo od sebe urušiti, ali je poenta što tu onda ne može da bude rasta. Pojedinci i male firme prave rast, kada se pokrenu, povežu sa velikima, naprave izvoz, bilo šta. Vi to sada ne možete da radite.

Predsednik države je često izjavljivao da svako od nas treba da preduzme inicijativu, da ovde ne postoji preduzetnički duh, i da niko ne otvara svoje firme. A zapravo, to nije moguće – jednostavno, vrlo mali broj ljudi ima to u sebi. Nije stvar u tome da li hoću, nego da li imam sposobnosti za to.

U pravu ste, averzija prema riziku je veoma velika kod veoma velikog broja ljudi. To je potpuno ljudska osobina. Jedan deo populacije ima preduzetnički instinkt, i oni hoće da rizikuju. Ali kada vide kako mogu brzo da dobiju kredit, da dobiju lokaciju, da srede đubre ispred lokala, oni shvate da moraju u SNS. Ne možete drugačije. I sad, ko hoće to da radi, on to i radi, biznismeni nisu gadljivi. A oni koji su zaista elita, oni će da emigriraju, kao što stalno i odlaze. Ne žele to da rade.

Taman što su se plate u privatnom približile platama u javnom sektoru, većina plata u javnom sektoru je porasla za 10 odsto. A evo, već nekoliko godina se najavljuju prosečne plate od 500 evra, samo se realizacija te najave pomera svake godine.

Postoji nešto što se zove politički i privredni ciklus. Kad dođeš na vlast, donosiš najstrože i najgore mere. Posle tri godine tog procesa, čeka te izborna godina, četvrta ili peta, koliko god ovi ovde lažiraju kada će biti izbori. Četvrte i pete godine – udri brigu na veselje, vraćaj pare, tebe to više ne interesuje. Tako da je sada došla ta poslednja faza privrednog ciklusa, i kakav god da je Vučić partokrata, autokrata, ovako bi se ponašao svaki regularan političar. On ne radi ništa neregularno, to se od političara može očekivati. On je ipak samo političar, i to prilično loš. Uspešan je u nekim poljima, ali nije on neki državnik ili reformator. Međutim, ono što je preduslov da budete sigurni da će plate rasti jeste trenutak kada počnu da se javljaju nova radna mesta. Pre toga ne.

Neko bi mogao da kaže: pa evo novih radnih mesta, koliko hoćete.

Pa nisu nova, to uopšte nisu nova radna mesta. To su ti isti stari ljudi ranije registrovani na jedan, danas na drugi način. Poenta jeste što su ti ljudi i ranije radili nekako, pa su ih prebacili iz kategorije nezaposlenih u zaposlene. Plus, mora da se doda, 40 odsto tih ljudi, po Anketi o radnoj snazi, ili radi jedan sat, to jest radi nepuno radno vreme, ili ne prima platu, ili nema zdravstveno ni penzijsko osiguranje – samo da znamo o čemu mi pričamo.

Jedna od stvari koje nisu uopšte reformisane jesu državna preduzeća. EPS je, na primer, država u državi, i ne može im niko ništa već godinama. U Srbiji smanje plate u javnom sektoru, u EPS-u ih povećaju. Kako rešiti ovaj problem?

Moje jedino pitanje je: a što da ne povećaju, kad im se može? Taj čovek koji sedi na mestu direktora ima dve obaveze. Jedna je da drži svoj kolektiv zadovoljnim, a druga je da sluša predsednika. To nije od juče, to je iz doba socijalizma. I što da on ne poveća plate? Jedini lek za to, za sve "epsove" i za firme u gubicima, jeste privatizacija. Koji je bio naš najveći problem do 2008? Naftna industrija Srbije. NIS je imao veće gubitke nego sve azotare, petrohemije i resavice zajedno. U jednom trenutku prodat je Rusima, i od tad je NIS najuspešnija srpska firma – a to je jedna te ista firma. Dakle, samo je do načina upravljanja, ni do čega drugog.

Poznat je vaš stav kao ekonomiste, ali, da li, po vama, treba privatizovati ceo EPS, ili država treba da zadrži deo, zlatnu akciju, zlatni glas, kako god...?

Zlatni glas dozvoljava da je moja reč zlatna. A ako je moja reč zlatna, i dalje će da se zapošljava ko hoće, i dalje će to da bude partijska firma koja će da daje oglase i da pravi javne nabavke i da finansira moju partiju. Ako hoćete zlatnu akciju, vi hoćete da sve ostane isto. To jednostavno ne može. Ili hoćete partokratiju, ili je nećete. Ako je nećete, propis mora da bude da nijedan direktor ne sme da bude član partije, ni da bude povezan a njom, ni on, niti njegova porodica. I to se transparentno radi, postoje konkursi, i onda kad se izabere Grčić iz pečenjare, onda će sve novine i cela Srbija da kaže – pa neće biti da on može da vodi EPS. Ako hoćete zlatnu akciju, onda ostaje Grčić. Državi je potrebno da ta firma bude u plusu i da raste. Tako ste rešili NIS. Zašto nemate zlatnu akciju u NIS-u?

Neke državne firme jesu u plusu.

Ne radi se o tome da li imaju ili nemaju plus, nego koliko su konkurentne na tržištu. Ako neko pliva do grla u vodi, ne znači da je uspešna firma. Zadatak firme je da bude podjednako efikasna kao i sve ostale konkurentne firme. Vi na to možete da je naterate jedino ako je isterate na tržište. I u tom slučaju ne možete da zaposli- »

Da li je privatizacija mogla da bude drugačija

"VREME": Privatizacije početkom 2000-ih pratila su velika otpuštanja, i tada skoro uopšte nejednakost nije bila bitna tema, kao što je danas. Je l' moglo to da bude drugačije urađeno tada da bi bilo bolje sada?

DANICA POPOVIĆ: Ne. Ako uzmemo primer uspešnih tranzicija, kao što su poljska, češka, slovačka, mađarska, jermenska tranzicija, u svim tim zemljama prvi dobitnici tranzicije bili su tajkuni i insajderi. Njihova moć raste na početku tranzicije, i onda počne da opada. Gubitnici u tranziciji su radnici u državnom sektoru, od prvog trenutka. Ono što se dalje događa jesu novi ulasci na tržište, koji polako počinju, a to su firme koje ovde nikad nisu osnovane, to su strani investitori koji nikada nisu došli zbog partokratije. Postoje dve ključne tačke, dve ključne reforme u tranziciji, posle te druge tačke imate uspešnu tranziciju.

Koje su te dve tačke?

Prva reforma je svođenje inflacije na razumnu meru, liberalizacija cena i spoljne trgovine. To su osnove. Druga je reforma javnog sektora. U Mađarskoj je to bila 1993. godina, tada su privatizovani Telekom, Elektroprivreda, Vodovod i Gas. Tog dana, kada ste to privatizovali, vi ste odatle izbacili partije. A oni radnici koji su na početku bili gubitnici tranzicije, počeli su da se zapošljavaju novootvorenim firmama. I to ne može drugačije da se uradi. Tajkuni i insajderi nikada ne postanu gubitnici, oni su uvek dobitnici, samo im ta dobit kasnije opada. A mi smo i dalje tu, još uvek nismo napravili taj drugi ključni korak, i to traje od 2001. godine.

te još armiju botova iz SNS-a zato što biste u slučaju da je to privatna firma, te njihove plate morali da plaćate iz svog džepa. To je razlika.

EPS formalno nema, ali suštinski ima monopol na tržištu. Da li treba privatizovati monopol?

Pa zar NIS nije imao monopol?

Evo zašto vas pitam. Na primer, Srbija opet bude pod poplavama, a hidroakumulacija Đerdapa je puna. U interesu je građana da se spusti nivo vode. Zašto bi privatnik u tom slučaju ispustio vodu iz Đerdapa da otekne, kad mu je tu profit?

To su dva načina razmišljanja. Jedan način razmišljanja su pravila: država postoji da bi napravila pravila i da bi dovela sistem u red, za sve. Ko pravi gubitak, odlazi sa tržišta. A ovaj drugi način jeste da će država svojim rukama da upravlja unutar sistema. Da li ste vi državnik ili preduzetnik? To je moje pitanje. Otkud vi znate bilo šta o EPS-u? Vaš je zadatak odozgo da napravite pravila da EPS nijednog dana ne bude u minusu. Ako on bude u minusu, a opstaje na tržištu, ti si za to odgovoran, taj gore – ne valjaju zakoni, ne valja izvršenje, ili nešto treće. Kada su pravila ista za sve, tad nema partokratije. A zakoni i sud su tu da građani ne budu oštećeni.

Da li onda u tom slučaju država može da ostane vlasnik, ali ne i menadžer?

Može, to su ta javno-privatna partnerstva, kada država napravi konkurs i angažuje menadžment. To partnerstvo je zaduženo da posluje po profitnim principima, i ako ne napravi profit, raskida se ugovor. JPP su dosta pametna konstrukcija – ako imate, na primer, vodovod u Leposaviću, ko će da ga kupi? E, za takve stvari su dobra ovakva rešenja i u svetu. Dakle, ne mora da bude prodata firma, privatizovana, ali kroz javno-privatna partnerstva dobijate potpuno isto što ste kao država hteli sa privatizacijom.

"Da li bi bilo bolje da nije napravljena fiskalna reforma – sigurno ne bi. Da li vidimo način da ova vlast napravi bilo kakvu smislenu reformu – ne vidimo"

Evo jedno načelno pitanje o kursu: Jorgovanka Tabaković je krajem godine dala intervju za Radio Beograd, i rekla da je Narodna banka radila istraživanje 15 godina unazad, da je poslednjih 10 godina indikativno i da su oni "utvrdili da postoji vrlo mala i niska zavisnost izvoza od vrednosti kursa". Posle Nove godine, jedan od članova Saveta guvernera NBS-a izjavio je sledeće: "Izvoz vuku pre svega one kompanije koje su izvozno orijentisane. One su došle u Srbiju kako bi izvozile. Ništa njima posebno ne znači da li je dinar apresirao za jedan, dva ili tri odsto. Oni svoju aktivnost baziraju pre svega na izvozu, i izvozno su cenovno konkurentni."

Ako je meni svejedno da li ću od nekog posla da zaradim 100 ili 80 dinara, onda ja nisam normalna. Mi nemamo složene proizvode i svaka apresijacija kursa smanjuje dobit izvoznika. Koliki profit taj jadan izvoznik treba da ima da bi mogao da pokrije ovu kursnu razliku koju su mu napravili, i da ostane u plusu? Da krenemo od početka: dogodilo se to da su zaista došle strane investicije, tako da ste odjednom imali veću ponudu strane valute, i naravno da je onda rasla cena domaće valute. Nije NBS namerno apresirao valutu. Izvoznici stradaju od toga, ali su izvoznici u ovoj zemlji najmanje pitana i najmanje uvažavana klasa, i njih nema mnogo. Svaki od izvoznika je na velikom gubitku, i ko god kaže drugačije, nek vrati diplomu Ekonomskog fakulteta ili nek je javno pocepa. Poenta je da je njih baš briga za izvoz. Njih je samo briga da mogu da smanjuju spoljni dug. Ako se dug smanji, a oni su ubili male izvoznike, oni će biti zadovoljni.

Pa da, ali onda samo na papiru imamo neke lepe brojke, a u stvarnosti...

Imamo, a šta je to različito od priče o smanjenju nezaposlenosti? To je ista priča. Imamo jednu istinu sa tim smanjenim fiskalnim deficitom – to jeste istina i to jeste uspeh. I imamo još gomilu laži, gomilu neuspeha i beznađa. Da li bi bilo bolje da nije napravljena fiskalna reforma – sigurno ne bi. Da li vidimo način da ova vlast napravi bilo kakvu smislenu reformu – ne vidimo. Ambiciozan pokušaj je bio i Zakon o radu, ali od toga nije bilo apsolutno ništa, jer pravosuđe ne radi, ništa ne radi, partije zapošljavaju, privatne firme su u beznadežnom položaju. Taj zakon postoji, ali nema efekta i nije ni mogao da ima efekta, jer je to prvi korak, a ništa nakon toga nije urađeno.

A šta je sledeći korak?

Departizacija. Bez toga je sve drugo besmisleno. ¶

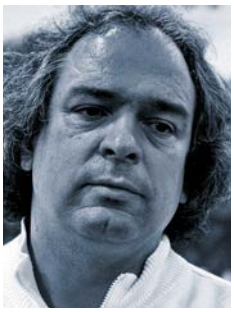
RADMILO MARKOVIĆ

Ne gubite vreme.
Čitajte ono što je bitno.
www.vreme.com

Balkanska tapiserija

Srbija mora da ubedi međunarodnu zajednicu da se ne može rešavati samo pitanje Albanaca, po principu ugađanja najnestašnijem detetu. Uz pitanje Albanaca moraju se rešavati i pitanja Srba, gde god da su, pogotovo u Republici Srpskoj, Makedonaca, Bošnjaka i ostalih. I to tako da svako ponešto dobije, a da niko ne izgubi sve. Dejtonski sporazum nije loš uzor za takvo rešenje

Piše:
Predrag J. Marković

Istoričar, zamenik predsednika SPS-a

Foto: Tanjug

Već nekoliko meseci traje tzv. unutrašnji dijalog o rešenju kosovskog pitanja. Iskristalisalo se nekoliko stavova. Ima potpuno nerealnih predloga kao onaj o "realnoj uniji" (savezu država). Od mišljenja bližih stvarnosti pomenućemo dve grupe. Jednu grupu čine mišljenja koja zastupaju "zamrzavanje konflikta". Po njima, Kosovo je oteto u najnepovoljnijem mogućem trenutku za Srbe, 1999. godine. Rusija je bila na kolenima, Kina daleko. Sada je Rusija jača, pokazuje mišiće na Balkanu, a i Kina se mršti na diktat SAD. Pobornici zamrzavanja konflikta veruju da ne treba žuriti sa rešenjima dok Srbija i njeni saveznici dodatno ne ojačaju. Svaki ustupak načinjen sada bio bi ispod prave cene koja, veruju pristalice zamrzavanja, može samo da raste. Albanci mogu da dobiju nezavisno Kosovo samo uz srpsku dozvolu, a ako se to desi, povratka više nema.

Drugo mišljenje bi mogli nazvati "podela plus". Po njemu, Sever zasigurno treba pripojiti Srbiji, a enklave južno od Ibra bi trebalo da dobiju autonomiju (možda u više stupnjeva). Pominje se i ekstrateritorijalnost velikih manastira, možda po atoskom modelu. Jednom razgraničeni, Srbi i Albanci bi mogli da krenu u zajedničku svetlu budućnost.

Oba mišljenja dele jednu osobinu koja je krasila mnoge srpske planove za Kosovo kroz istoriju. U njima nema mesta za mišljenja kosovskih Albanaca. Podsetimo se da su sve srpske i jugoslovenske države imale problema gde da smeste te Albance. Da li da potkupljuju njihove elite, a da ostale plaše žandarmerijom i vojskom, kao što je činio Pašić? Ili da ih izvezu u Tursku, što je padalo na pamet i kraljevskim i komunističkim vlastima? Ili da potkupe ceo narod tako što će im dati najveća manjinska prava u Evropi, što je učinjeno šezdesetih i sedamdesetih godina. To kosovskim Albancima nije bilo dovoljno. Pokazali su se spremnim da žrtvuju državne poslove, školovanje desetina generacija i sve ostale udobnosti liberalnog jugoslovenskog socijalizma ne bi li dobili državnost. Devedesetih godina je država Srbija bila spremna da ponudi skoro sve sem nezavisnosti. I to je bilo malo, a tada je Srbija imala prilično vlast i silu na Kosovu. Šta može Albance danas naterati da priznaju neku vrstu vlasti Srbije na Kosovu, kada, na primer, naša policija ne može da učestvuje u istrazi ubistva Olivera Ivanovića?

Vratimo se ovde na prve i prave uzroke današnjeg stanja. Albanci se tvrdoglavo drže priče o svojoj tobožnjoj državi, za koju tvrde da su je stekli borbom protiv Srba. Sve njihove tekovine su dar velikih sila, pre svega Amerike. Ovdašnji geopolitičari, koji nikada nisu videli američku bazu, tvrde kako je sve to urađeno da bi Amerikanci dobili Bondstil, usred ničega. Verovatno da bi kontrolisali moćnu Srbiju. Ili, da je sve to urađeno zbog hipotetičkih rudnih blaga na Kosovu. Koja se uglavnom slabo iskorištavaju, sem lignita, a on će uskoro biti zabranjen u EU. Zašto su onda Amerikanci pomogli u razbijanju zemlje Srbije, odanog saveznika, radi koristi naroda koji se u istoriji baš i nije pokazao kao pouzdan saradnik.

Ima i vrlo neobičnih teorija po kojima je baš kosovska trgovina heroinom glavni američki interes, ili pak da je održavanje crne rupe bezakonja i nestabilnosti usred Evrope nekakav pritajeni američki trojanski konj. Ili im je dobar svako ko je protivnik potencijalnog ruskog saveznika, Srbije, ili su iskoristili rat protiv Srbije da pokažu kako prolaze nedisciplinovane zemlje. Za razliku od kafanskih geopolitičara, ja nemam tako jasnu sliku američke javne i tajne politike. Danas, kada američka spoljna politika izgleda kao brod koji pluta bez kormila, ona se i mnogim drugima čini nejasnom. Ipak, ona se vodi po nekakvoj inerciji koja nije dobra za Srbiju. Šta onda da se radi?

Prvo, proširiti krug sila koje su uključene u pregovore. Ne samo SAD i EU, nego i Rusija, Kina, zašto ne i Indija. Uostalom, ako se pregovori sa kosovskim Albancima podignu na nivo UN, trebalo bi da mnoge zemlje koje su zabrinute za svoje manjinske probleme dobiju reč po tom pitanju. Suviše je olako izrečena propagandna tvrdnja da otcepljenje Kosova nije uzor ni za koga drugog, nego da je samo rešenje za jedinstvenu i neponovljivu situaciju.

Ovde moramo da budemo oprezni kako ne bismo upali u megalomansko ludilo da mi treba da budemo odbrana ce-

Foto: Marija Janković

log sveta od nepravdi velikih sila. Možemo da kažemo da su međunarodno pravo i principi na našoj strani, ali to malo vredi ako nema značajnu podršku. Kako da je steknemo?

Pre svega, da pokažemo da rešavanje kosovskog čvora nije pojedinačno i izdvojeno pitanje. Da ostavimo za sada po strani mnoga separatistička žarišta širom sveta, usredsredimo se na naše krajeve. Kosovski čvor je deo šire balkanske tapiserije. Srbija mora da ubedi međunarodnu zajednicu da se ne može rešavati samo pitanje Albanaca, po principu ugađanja najnestašnijem detetu. Uz pitanje Albanaca moraju se rešavati i pitanja Srba, gde god da su, pogotovo u Republici Srpskoj, Makedonaca, Bošnjaka i ostalih. I to tako da svako ponešto dobije, a da niko ne izgubi sve. Dejtonski sporazum nije loš uzor za takvo rešenje.

Albanci bi trebalo da čitaju Marka Miljanova i da se podsete kako je on zagovarao susedsku slogu. I da se umere. Kako reče vojvoda Miljanov: "Niko nije više od Arbanasa s malijem dobrim zadovoljan i malijem zlim ogorčen." Da li oni zaista veruju da na dugu stazu mogu da održe stalni tinjajući konflikt sa svim okolnim narodima? A Srbi sa svoje strane treba da ponude saradnju na mnogim poljima. Svi srpski susedi su, pogotovo oni na jugu, napredovali kada su sarađivali sa Srbima. Makedonci postoje samo onde gde su bili u zajednici sa Srbijom. Napredak Albanaca u Srbiji i Jugoslaviji prevazilazi sve što su postigli bilo u Albaniji Envera Hodže, bilo u bezdržavlju Kosova posle 1999. godine.

Ima li smisla unutrašnji dijalog ako je najvažnije šta se dešava u međunarodnoj zajednici? Ima, jer mi treba da stvorimo prvi put u istoriji nekakvu nacionalnu platformu, koja bi bila prihvatljiva i za nas, i za region, i za svet. Ta platforma je nekakvo oruđe kojim treba da započnemo razmrsivanje kosovskog čvora, a da završimo konačno tkanje cele balkanske tapiserije. Strpljivo i oprezno, da ne pocepamo celu tkaninu.

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Projekat „Srbija i Kosovo – 2018. godina raspleta" je podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.
Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju stav FOD Srbija.

Berlinski sindrom – film koji će vas prikovati za ivicu sedišta

Od rediteljke Kejt Šortland stiže nam ostvarenje *Berlinski sindrom*, film koji u svom nazivu ima spojen psihološki pojam stokhlomskog sindroma i glavni grad Nemačke Berlin, gde se i odvija radnja filma.

Kler je odlučila da proputuje Evropom i na tom putu je odabrala Berlin kao poligon za nova životna iskustva. Hodajući gradom i fotografišući upoznaje Endija, profesora engleskog jezika sa šarmantnim akcentom. Nakon što provedu noć zajedno, Kler se budi i shvata da neće tako lako napustiti Endijev stan...

U glavnim ulogama su Teresa Palmer i Maks Riemelt, a scenario za film napisao je Šaun Grant prema istoimenoj knjizi autorke Melani Josten. Film je prvi put prikazan prošle godine na Berlinskom filmskom festivalu.

Domaća publika će imati priliku da ga pogleda od 15. februara u bioskopima. ¶

Pištaljka je razotkrila jelku

Intervju: Dragan Šutanovac, "Vreme" br. 1412

U intervjuu u prošlom broju "Vremena" predsednik Demokratske stranke Dragan Šutanovac, pominjući preskupu novogodišnju jelku u Knez Mihailovoj ulici, kaže: "Da nisu odbornici DS-a o tome pričali, ko bi to mogao da vidi, gde da vidi koliko ta jelka košta?"

Predsednik DS-a ne govori istinu. Da je jelka koštala 83.000 evra, da je postavljena pre okončanja tenderskog postupka i da je nabavljena od firme koja godinama dobija nameštene poslove novogodišnjeg kićenja Beograda, javnost nije saznala od odbornika DS-a već od Pištaljke. Kao što je pre nepunih šest godina preko Pištaljke saznala i da tadašnji ministar odbrane Šutanovac zida velelepnu zgradu na "pašnjaku" kod Hrama Svetog Save.

Intervju: Dragan Šutanovac, predsednik DS-a

NE IDE SE LOPATOM NA BAGER

"Nije dovoljno pričati kako je pre bilo bolje u Beogradu. Od ovoga danas, sve je bolje. Videćemo šta, ali ne vidim da iko ima kapacitet za promene u opoziciji kao što ima naša koalicija okupljena oko Demokratske stranke. Ko, ako ne DS? Pojedinci? U front protiv SNS-a može samo neko ko može da se bori frontalno. Mi se borimo na svim frontovima, borimo se sve vreme i nismo se nijednom povukli"

Zašto Šutanovac izbegava da pomene Pištaljku i zašto svojoj stranci pripisuje zasluge za ono što nije uradila? Kada bi priznao da koristi Pištaljkina istraživanja i saznanja da bi napadao svoje političke protivnike, bilo bi to kao javno priznanje da je sve što smo napisali o "pašnjaku" istina. On zna da to ne sme da prizna. Ali zna i da je Pištaljka kredibilan izvor i zato se tu i informiše.

VLADIMIR RADOMIROVIĆ,
glavni i odgovorni urednik Pištaljke

Delta Holding stipendira 28 učenika poljoprivrednih i ugostiteljskih škola

Predstavljena 12. generacija stipendista programa "Fond za budućnost"

Dvadeset osam učenika poljoprivrednih i ugostiteljskih škola svečano je primljeno u program poslovne obuke "Fond za budućnost", koji Delta Fondacija organizuje već 12 godina.

Tokom dve godine trajanja programa, stipendisti će osim mesečne stipendije od 10.000 dinara imati teorijsku poslovnu obuku i stručnu praksu na imanjima Delta Agrara i u Deltinim hotelima. Po završetku programa, stipendisti će dobiti i mogućnost zaposlenja u okviru sistema Delta Holdinga.

"Mi uživamo da delimo znanje jer se ono deljenjem uvećava. Nije dovoljno da samo Delta Agrar radi kvalitetno. Smatramo da je Srbiji potrebno da što više ljudi upozna tehnologiju i stekne znanje i iskustvo o savremenoj poljoprivrednoj proizvodnji, koju može da primeni na svojim njivama, voćnjacima, farmama. Bićemo srećni ako nas vi, naši učenici, preteknete u znanju i rezultatima", rekao je Ivan Kostić, potpredsednik Delta Holdinga i generalni direktor Delta Agrara u obraćanju novim stipendistima.

Cilj projekta je da se znanje Deltinih stručnjaka iz oblasti poljoprivrede i ugostiteljstva prenese na učenike koji se školuju u tim oblastima, kako bi oni dalje unapređivali standarde poslovanja i sebi obezbedili perspektivnu budućnost.

"Želim da istaknem činjenicu da se jedan od učenika naše škole zaslugom ovog projekta zaposlio na imanju Delta Agrara, a ostali stipendisti uspešno su upisali fakultete, od kojih su dvoje bili prvi na listama za upis", rekla je Milica Damjanović Tomin, direktor poljoprivredne škole u Zrenjaninu.

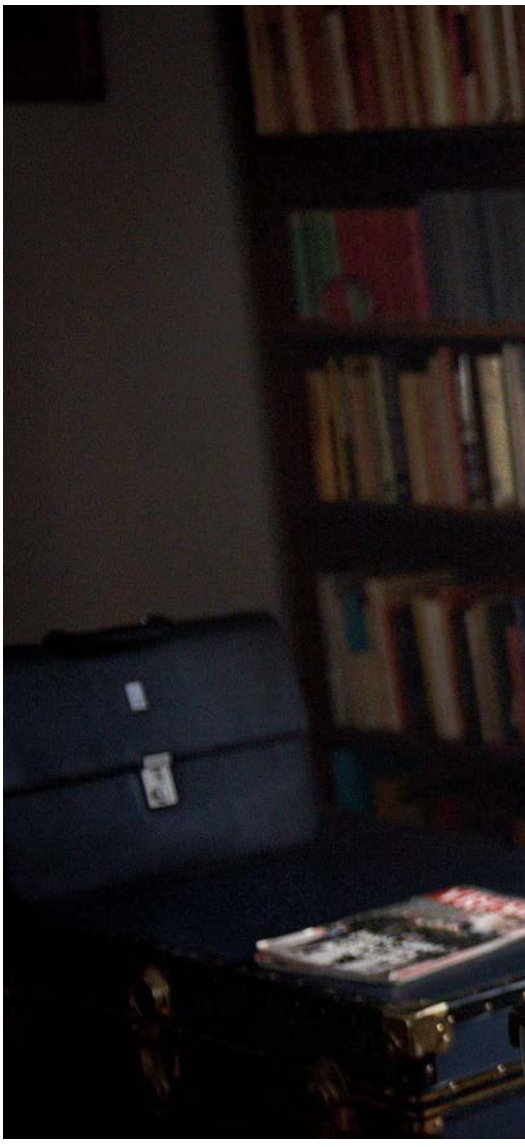
Prisutnima se obratio i direktor Ugostiteljske škole Beograd Igor Gvozden: "Saradnja između Ugostiteljske škole i Crowne Plaze (prethodno InterContinentala) traje više od 30 godina. Škola je davala kadrove potrebne za poslovanje, a ova hotelska kuća je školi i ostalim kolegama iz privrede najbolji putokaz, lider i neko ko je utvrđivao standarde rada. U toj saradnji nismo samo edukovali naše učenike već i nastavnike koji rade kod nas."

Od 2006. godine do danas, Delta je kroz ovaj program stipendirala ukupno 309 učenika. Program je uspešno završilo 264 mladih bez roditeljskog staranja. Od pre dve godine program obuhvata i učenike poljoprivrednih i ugostiteljskih škola, jer su to dve ključne oblasti kojima se Delta Holding bavi. ¶

Intervju: profesor Vladeta Janković

Mitološko nasleđe j

„Negde sam računao da bi širenje znanja i ukazivanje na ono što nam je zajedničko moglo pomoći boljem razumevanju i toleranciji, ali sam, kao što se pokazalo, bio u gorkoj zabludi"

Poslednje nedelje prošle godine Laguna je objavila veliku i važnu knjigu – *Mitovi i legende* Vladete Jankovića. To je njeno šesto izdanje, a prvih pet su objavljeni u Srpskoj književnoj zadruzi. Vladeta Janković, profesor antičke književnosti i uporedne istorije drame, ambasador Jugoslavije i Srbije u Velikoj Britaniji, Irskoj i Vatikanu, jedan od najvećih ovdašnjih intelektualaca, autor je desetak knjiga iz istorije književnosti – pominjemo *Imenik klasične starine*, *Nasmejana životinja – o antičkoj komediji* i *Hrosvita: Drame.*

Mitovi i legende Vladete Jankovića su knjiga o judaizmu, hrišćanstvu i islamskoj veri, knjiga u kojoj se vidi mnogo toga važnog za ovo vreme verske netolerancije, pa i da „muslimani imaju ista verovanja o praocima ljudskog roda kao Jevreji, a preko ovih i hrišćani, što ubedljivo svedoči da su sve tri religije samo grane istog drevnog stabla."

„VREME": Knjiga *Mitovi i legende* proistekla je iz scenarija za tri ciklusa istoimene televizijske serije. *Stari zavet* je snimljen 1981, *Novi zavet* tri godine kasnije, a *Islam* 1987. godine, dakle u deceniji etničkih tenzija pred raspad SFRJ.

VLADETA JANKOVIĆ: Sve je počelo sedamdesetih godina, u Dečijoj redakciji Televizije Beograd, koju je vodila Lola Vlatković, inače žena od duha i kulture, a sjajan prevodilac – pored ostalog je prevela *Doktora Živaga*. Ona i Dragan Babić su me pozvali da snimim nekoliko emisija iz Draganove serije *Dvogled*, gde sam govorio o starim mediteranskim civilizacijama – grčkoj, egipatskoj i rimskoj. Kako je to dobro ispalo i kako se pokazalo da se ja ne bojim kamere, a da ni ona nema ništa protiv mene, Lola je došla na ideju da napišem i vodim seriju petnaestominutnih kazivanja o mitovima i legendama stare Grčke. Kad je i to naišlo na odličan prijem, urednica mi je ponudila da napravim novu seriju u istom duhu, na šta sam se usudio da kao temu predložim Bibliju. To je u Redakciji bilo odmah prihvaćeno, ali su teškoće nastale sa režimskim kerberima koji su u tadašnjoj Televiziji bili možda nešto manje pogani od ovih današnjih. Konačno je postignut kompromis i rečeno mi je da serija o Starom zavetu može da ide, ali pod izričitim uslovom da ostane naslov „Mitovi i legende". Svestan da bih, govoreći o verskim vrednostima kao o legendarnom nasleđu, mogao povrediti iskrene vernike, svoj pristanak sam odložio do povratka iz Hilandara, kuda sam se upravo bio uputio. Tamo sam svoju nedoumicu izložio starcu Nikanoru, ondašnjem starešini manastira, a pribranom i mudrom čoveku. Pošto me je saslušao, posavetovao me je da nastavim putem kojim sam krenuo i, od reči do reči, dodao: „Ono što je u posudi važnije je od onoga što na njoj piše". Tako je snimljena serija o judejskoj verskoj tradiciji, a za njom su usledile još dve sa religioznom tematikom – o hrišćanstvu i islamu.

Šta je bio cilj serije?

Na prvom mestu, podstakli su me vapijući nedostaci obrazovnog sistema, koji je verske vrednosti svesno zapostavljao i tako ostavljao strašne praznine u opštoj kulturi mladih ljudi. Katedra za svetsku književnost, na kojoj sam predavao, tada je iz godine u godinu upisivala samo 40 od oko sto prijavljenih i to su po pravilu bili „vukovci", dakle „krem krema" naših srednjih škola. Kada sam na jednom testu ustanovio da od četrdesetoro novoupisanih skoro niko ne zna razliku između *Starog* i *Novog zaveta*, bio sam prosto poražen: toj istoj deci trebalo je da mi sada predajemo, primera radi, Dantea ili Dostojevskog! Drugi podsticaj je bila spoznaja da nepoznavanje verske tradicije može imati i teže posledice u sredinama gde se različite veroispovesti neposredno dodiruju: dovoljno je pomisliti na Grčku i Tursku, Poljsku i Rusiju, Indiju i Pakistan, Izrael i Palestinu ili Belfast i Dablin, da bi se shvatilo šta može da se desi u sredini kakva je bila predratna jugoslovenska, gde su pravoslavno i rimokatoličko hrišćanstvo bili u tako tesnom kontaktu i međusobno i sa islamom. Negde sam računao da bi širenje znanja i ukazivanje na ono što nam je zajedničko moglo pomoći boljem razumevanju i toleranciji, ali sam, kao što se pokazalo, bio u gorkoj zabludi.

e svojina višeg reda

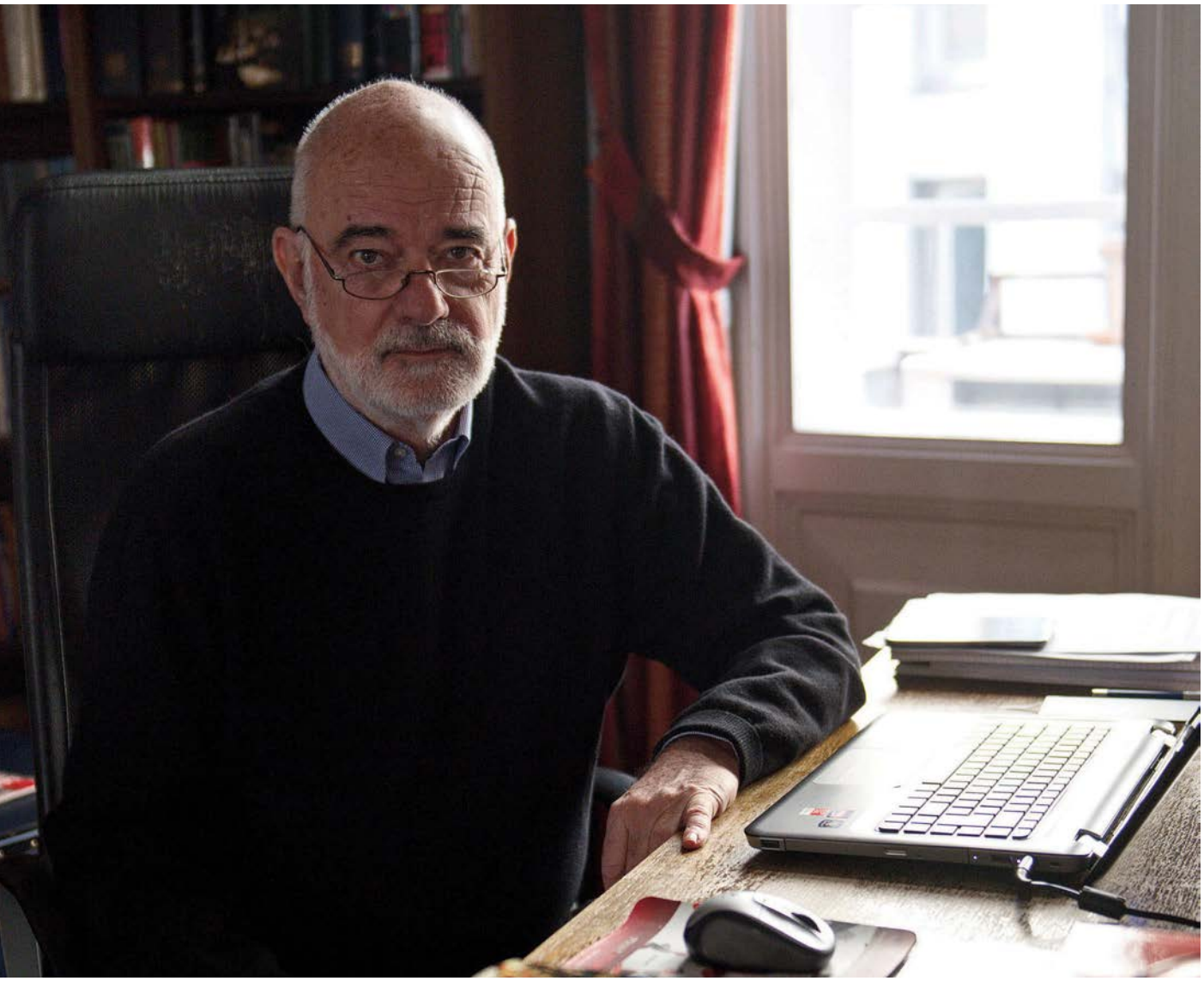

Foto: Marija Janković

U svakoj od serija sudelovali su glumci, koji su govorili tekstove iz Biblije odnosno Kurana, kao i umetničke tekstove kojima sam nastojao da ilustrujem uticaj verske tradicije. *Stari zavet* sam radio sa Petrom Kraljem i Stelom Ćetković, *Novi zavet* sa Draganom Nikolićem i Sonjom Savić, a *Islam* sa Žarkom Radićem i Ljiljanom Blagojević, dok su reditelji bili najpre Srboljub Stanković, a posle njega Vlada Manojlović. Recepcija je bila široka i vrlo povoljna u celoj zemlji, što je do mene doprlo kako iz jevrejske zajednice tako i od nekih pravoslavnih sveštenika, a muftija Jusufspahić mi je, na primer, rekao da su seriju o islamu koristili u medresama. Vredno je pomena da sam, u istom duhu, krajem osamdesetih snimio i seriju od osam polučasovnih emisija o mitološkom nasleđu nastalom oko Svetog Save, koja nije pretočena u knjigu *Mitovi i legende*. Tekstove su tada govorili Danilo Lazović i Varja Đukić, a dragocen deo materijala smo, kršeći ondašnje propise, snimili na Svetoj Gori, u samom Hilandaru i njegovoj okolini.

Ako kažete da vaš prosvetiteljski pokušaj nije doprineo da se izbegne rat, kako biste objasnili mirnodopsku činjenicu da obrazovani i tolerantni ljudi nisu moćniji od neobrazovanih?

S jedne strane, dramatičnim padom obrazovnog nivoa, što je neposredna posledica izobličenosti prosvetnog sistema, posebno srednjoškolskog i univerzitetskog. Najdarovitiji mladi ljudi masovno odlaze iz zemlje pred ekonomskim i političkim pritiscima, a njihova mesta, kao po zakonima fizike koji važe za vodu, popunjavaju drugorazredni, što neminovno vodi snižavanju kriterijuma. Nekritičko prihvatanje „Bolonje" nanelo je danas već teško popravljivu štetu, jer je taj sistem ustrojen prema potrebama visokorazvijenih zemalja Zapada. Mi bismo morali da posvršavamo mnogo ekonomskih i političkih poslova pre nego što bi tako nešto postalo prihvatljivo i korisno za nas. Sve »

je to kao u onoj narodnoj izreci o žabi koja je videla da se konji potkivaju. Recimo, privatni univerziteti mogu biti sjajna stvar, ali nisu za sirotinjske zemlje. Sa šupljim akreditacionim sistemom kakav imamo, prirodno dolazi ne samo do kupljenih diploma koje dovode nekvalifikovane ljude na važna mesta u privredi i državnoj upravi, nego i do groteskne poplave nekad smešnih, a nekad i sramnih doktorata. Takav proces doveo je do korupcije, nezdrave konkurencije, zastrašenosti i odsustva solidarnosti u čitavoj akademskoj zajednici. Sjajnih pojedinaca, naravno, još uvek ima i čoveku je puno srce kad ih vidi, ali je opšta slika sumorna. Po cenu da ispadnem *laudator temporis acti,* svedočim da je nivo Beogradskog univerziteta bio znatno viši kada sam ja ne njemu studirao nego kada sam, četiri decenije kasnije, sa njega otišao u penziju, a da se propadanje tragično ubrzalo u poslednjih nekoliko godina.

Drugi, i po mom mišljenju važniji činilac defanzive obrazovanih pred neobrazovanima iz vašeg pitanja jeste svemoćna televizija, koju politika besramno zloupotrebljava. Proračunato se favorizuje svaki sadržaj koji pogoduje duhovnoj lenjosti i podstiče porive nižeg reda, a sve počinje od samog vrha sa jedinim ciljem održavanja na vlasti. Mi živimo u sistemu koji je Umberto Eko nazvao „medijskim populizmom", a koji podrazumeva direktan kontakt između Velikog vođe i njegovog naroda posredstvom televizije nad kojom svu kontrolu poseduje On. Istovremeno, to znači smrt institucija, koje gube smisao. Šta će narodu predstavnici u parlamentu ako mu il Capo na televiziji takoreći svakodnevno lepo objašnjava da mu je odlično jer On požrtvovano čini sve što je za ljude najbolje, ili čemu služi pravosuđe kad On uvek jasno kaže ko je prav a ko kriv. Razume se da takav organizam spontano izlučuje sve što ume da misli svojom glavom i nešto u njoj ima, dok neuke i osujećene uzgaja za sluge i čuvare.

Država Srbija se često konsultuje sa Crkvom oko nekih državnih poslova, pre nekoliko godina u Novom Sadu je osveštan vodovod, velikodostojnici zahtevaju od žena ono što one neće, i država i Crkva određuju narodu kako da živi i šta da misli – šta mislite o ovakvoj vrsti saradnje između države i Crkve?

Ostavljajući po strani lično uverenje da tolerantna vera oplemenjuje ljudsku ličnost, moram se odlučno suprotstaviti osudi koju vaše pitanje implicira. Pravoslavnu crkvu oduvek smatram jednim od stubova našeg društva. Njene zasluge za nacionalni opstanak su neprocenjive, a sposobnost preživljavanja jedinstvena. Crkva ima pravo da zastupa i širi svoje učenje, ali ne treba da se meša u dnevnu politiku. S druge strane, smatram njenom svetom obavezom da pri donošenju stvarno dalekosežnih odluka za narod i državu iziđe sa čvrstim i obrazloženim stavom. Neophodno je da Crkva pri tome bude jedinstvena, a za svakoga je bolje kada njena saradnja sa državom ima neutralnije oblike nego što je to danas slučaj. I ne zaboravite da je Crkva živ organizam koji, kao i svako od nas, ima slabosti i nesavršenosti. Zašto bismo dopuštali da one zasene značaj duhovne vertikale koju Crkva oličava, a naročito u vremenu *Zadruge* i *Parova*, jada i bede u likovima raznih lukasa, marića, stefanovića i vulina?

Pojmovi mit i legenda su, grubo rečeno, sve do NOB-a izgovarani sa pozitivnom konotacijom. Sad, s jedne strane, mit asocira na nešto pogrešno, nešto zbog čijih tragova nam loše ide, ali, s druge strane, znači i staru slavu s kojom se identifikujemo i koju bismo opet da osvojimo po svaku cenu – Kosovo na primer. Molim vas za komentar.

Mitovi su deo podsvesti svakog naroda i što je narod stariji, oni su brojniji i lepši. Oni su često slikovito i pesničko preoblikovanje istorijske prošlosti, a koliko su važni vidi se i po tome što nove nacije, kakva je američka, svoju kratku istoriju brže-bolje oblače u mitološko ruho. Kosovski mit, o kojem se kod nas u određenim krugovima odavno govori sa osudom i omalovažavanjem, dragocena je tekovina i to ne samo na polju kulture i umetnosti. U izvesnom smislu, mitološko nasleđe znači više od tapije kojom se dokazuju nečija prava, kao što je to slučaj sa grčkim mitovima u odnosu na Trakiju i Epir, ili sa jevrejskim u odnosu na Jerusalim. Mitološko nasleđe je svojina višeg reda i od njega, kao ni od nacionalne teritorije, ne može i ne sme biti odricanja. Sem toga, odnekud je postalo uobičajeno da se naši mitovi proglašavaju za slavljenje poraza ili izraz divljačke destruktivnosti, iako sa sobom nose neke od najlepših ljudskih vrednosti. Zar Markovo oranje drumova preteže nad gospodstvenom velikodušnošću i ljudskim razumevanjem koje utelovljuje Banović Strahinja?

A ako je potreban moj komentar povodom današnjeg stanja sa Kosovom, on proizlazi iz pomenutog shvatanja svojine i prava na odricanje. Nipošto se ne sme nasedati na piljarsku priču o tome kako ćemo naći rešenje „kojim će svako biti pomalo nezadovoljan" i kako ćemo ući u raj Evropske unije ne priznajući nezavisnost Kosova. Ko potpiše tzv. pravno obavezujući sporazum – a to je ono na šta nas Vučić iz nedelje u nedelju priprema – nije dobio ništa, a izgubio je sve, jer je to isto što i priznanje nezavisnosti. Da je sreće, sve nacionalne ustanove bi, u okviru tzv. unutrašnjeg dijaloga, jasno i glasno rekle narodu ovu jednostavnu istinu. A Vučić bi, da ima pameti, razumeo da će ga Zapad pustiti niz vodu i gore nego Miloševića čim obavi posao zbog kojeg je doveden na vlast.

Ako se vratimo na knjigu koja je povod za ovaj razgovor, pada u oči da ste je, u Autorovoj belešci, označili kao popularizaciju, dodajući da je, kao takva, „u izvesnom smislu nužno zlo". Kako biste to objasnili?

Popularizacije, koje za volju pristupačnosti podrazumevaju sažimanja i pojednostavljivanja, jesu nužno zlo utoliko što obično služe kao zamena za osnovnu vrednost na koju se odnose. One mogu da budu i dragocene ako probude interesovanje i, ako, kao recimo u slučaju *Mitova i legendi*, podstaknu nekoga da makar prelista *Bibliju* i *Kuran*, da pročita bar jedno *Jevanđelje,* pa da onda uzmogne razabrati ko je ko i šta se dešava za večerom na Leonardovoj fresci. Ako kažete da smo, kad stvari tako stoje, u kulturnom smislu nisko pali i da je bedno malo to što tražimo, bićete u pravu, ali meni pedagoško i svako drugo iskustvo govore da ne grešim. Najzad, od popularizacija se nisu ustezali ni mnogo učeniji i pametniji ljudi – padaju mi na um *Kroz vasionu i vekove* Milutina Milankovića, *Biblijske legende* Zenona Kosidovskog, *Grčki mitovi* Roberta Grejvsa ili *Civilizacija* mog prvobitnog i nedostižnog uzora Keneta Klarka. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Ćirilica – Латиница

U okolnostima predominacije anglofone globalne komunikacije i latinice, potrebno je predvideti zakonom i drugim aktima podsticajne mere za afirmisanje srpskog jezika i srpske ćirilice u javnoj upotrebi, piše u Nacrtu strategije razvoja kulture Republike Srbije 2017–2027. godine. (Cilj da se neguje srpski jezik opisan je, dakle, stranim rečima – ali nećemo sad o tome.) Sigurno je da ovoj nameri niko ne bi ništa zamerio da nije mera kojima će se zaštita jezika i pisma sprovoditi. Evo nekih: smanjivanje poreza za objavljivanje listova i časopisa na srpskom jeziku i na ćirilici, poreske olakšice privatnim izdavačima za ćirilična izdanja, prilikom otkupa knjiga za biblioteke davati prednost domaćoj knjizi i prevodima publikovanim na ćirilici, u finansiranju prevoda dati prednost onima koji su publikovani na ćirilici...

Zamolili smo izdavače da komentarišu ovakav način čuvanja i negovanja srpskog jezika i srpske ćirilice.

VLADISLAV BAJAC, osnivač i direktor Geopoetike i književnik – autor, između ostalih, i romana *Hamam Balkanija* pisanog u ćiriličnom i latiničnom pismu, o čemu, kao o ličnom primeru, govori u drugom delu svog teksta:

"Pismo jednog naroda je kao fudbalska lopta. Svako može da je koristi (da ne kažemo da je šutira) u skladu sa zakonitostima, ne obavezno i sa zakonima, profesije, ali i u skladu sa sopstvenim uverenjem, zanatskim sposobnostima, pa bogme i – talentom. Dakle, sa njim/njom možete da postižete rezultate: i dobre i loše. Kada pređemo na polje izdavaštva i književnog stvaralaštva (mediji u ovom slučaju nisu uključeni), situacija je slična. Prvo moraju da se odagnaju zablude.

Pitanje pisma jeste pitanje identiteta. I koliko god zakoni uređivali civilizovana društva, oni nisu i ne smeju biti neprikosnoveni u oblasti upotrebe pisma. Pismo ne sme biti birokratski instrument.

Svetsku unikatnost postojanja dva pisma u srpskom jeziku treba čuvati i koristiti kao da se poseduje neiscrpan rudnik zlata.

Ravnopravnom ili razumnom upotrebom oba pisma održava se osnovno načelo savremene države: opstojanje načela *demokratije izbora*. Svakoj osobi (koje, kao što znamo, tvore i kolektive) mora se omogućiti načelo pravednosti sopstvenog biranja upotrebe ovog ili onog pisma, količine tj. procenta, različitosti razloga i okolnosti; dakle, fleksibilnost upotrebe.

Strah od nestanka ćirilice neopravdan je: uporno a sporadično, na svakih desetak godina, širenje straha od strane zvaničnika u politici od njenog izumiranja izaziva nepotrebnu uznemirenost, naročito kod nedovoljno obrazovanog sveta. Jer u strahu onih kojima se on i obraća duboko leži konzervativizam, a u strahu onih koji ga šire – populizam. Manipulacija je jasna; da li i neminovna?

Nametnuta 'odbrana od latinice' deluje kao da se ljudima (naročito onim profesionalno vezanim za upotrebu pisama, a njih nije mali broj) nalaže da se brane od samih sebe: kao da im je potreban tutor koji će ih podučiti stvarima koje poznaju bolje od njega samog. A posebno je važan patron koji *zna* kolika je mera kome namenjena.

Za mlade čitaoce ne treba brinuti: udžbenici i lektira skoro da su stoprocentno štampani ćirilicom. Dakle, njihova priprema za život unutar ćirilice je obezbeđena.

Ideja Ministarstva kulture da u njegovim budućim otkupima knjiga za biblioteke u Srbiji prednost imaju naslovi koji budu odštampani ćiriličnim pismom nedopustiva je. Jer to znači da će se pri samoj selektivnosti naslova preći sa kriterijuma kvaliteta na onaj formalni. Jednostavnije rečeno, otkupljivaće se loše knjige (skoro po svaku – ćiriličnu – cenu), a odbacivati one koje valjaju ako nisu bile 'poslušne' – i objavljene latiničnim pismom. Ne čini se uverljivim? Ako se uđe u Katalogizaciju za publikacije Narodne biblioteke Srbije vidi se koliko je vidljivo veći procenat objavljenih knjiga latiničnim pismom u odnosu na ona ćirilična *svih* izdavača (uključujući, čak naročito, one izdavače koji podržavaju ovaj prolazni spektakl brige za državnim identitetom). Hteli – ne hteli, time se jedan od izdavačkih izbora (koji je legitiman) sankcioniše. Nijedan zakon, nijedna uredba koja je donesena tako što je potekla iz negativnog razloga, nije se pokazala plodnom. Osim što rađa otpor, ona u sebi ne sadrži pozitivnu konstruktivnost.

Ovakva mera zadire i u prostore koji nisu odmah vidljivi. Recimo, po čemu se razlikuje diktat tj. uslovljavanje *štampanja* knjiga ćirilicom (ili latinicom, svejedno – jer je reč o principijelnom pitanju) od diktata *pisanja* ćirilicom (ili, opet, latinicom)? Drugim rečima, gde je granica uslovljavanja? Jer tu se stiže do *autora* i *autorskog rukopisa* svih žanrova književnih dela, od beletrističkih do naučnih.

Inače, prošlo je već desetak godina od kada sam objavio roman *Hamam Balka-* »

nija. Pominjem ga isključivo zbog teme upotrebe pisama u javnom prostoru srpskog jezika, da ne kažem Republike Srbije. Tu knjigu pisao sam, napisao i objavio i ćiriličnim i latiničnim pismom. (Koliko znam, u obliku knjige, bio je to presedan u književnosti na srpskom jeziku.)

Njena osnovna tema je identitet, njegovo očuvanje i različiti oblici tog čuvanja. Jedan od dodatnih slojeva, najvidljiviji, a možda i njegova kruna bio je upravo – pojavni oblik pisma. Naime, poglavlja u romanu se naizmenično, paralelno bave sa dva različita istorijska vremena Srbije, Bosne i Balkana: šesnaestim vekom i

OVAKO SE ČUVA ĆIRILICA:
Fontovi sa sajta Tipometar

sadašnjim, savremenim dobom. Poglavlja sadašnjeg vremena ispisana su ćirilicom, a poglavlja srednjeg veka latinicom. Ovakva raspodela upotrebe pisama nije bila nikakav spisateljski trik ili nacionalistički hir već 'pečatiranje' ideje knjige o *procesu* prelaska iz jedne vere, kulture, civilizacije u drugu. Ali i prelaska iz jednog jezika u drugi, spisateljskom upotrebom jedinstvene i neprocenjive prednosti srpskog jezika koju nijedan drugi nema – posedovanje dva pisma. U ovom slučaju, njihova upotreba morala je i jedino mogla biti ravnopravna. Tvrdim da je ona, kao šlag na tortu, ukrasila knjigu. Šteta je što ta originalnost nije mogla biti preneta u pisma drugih jezika: prevodioci i izdavači (na svih petnaestak do sada objavljenih drugih jezika i još pet koji su u toku) trudili su se da grafički nadomeste ovu jedinstvenost ćirilice i latinice. Morali su da se odlučuju za različite fontove, veličine i stilove u štampi samog teksta. Čak su morali da maštovito smišljaju obeležavanje tzv. naslova (dva puta po trideset) poglavlja koja su u srpskom originalu bila označena svim slovima naše azbuke i abecede. Za ovo su morali da traže adekvatne zamene u, recimo, arapskim i latinskim brojevima. Kako god se trudili, nisu uspeli da dosegnu lepotu izgleda i suptilnost poruke dvojstva srpske ćirilice i latinice.

Sulejman Veličanstveni, lik iz knjige i najmoćniji vladar Osmanskog carstva, ne samo da je znao srpski jezik već je, znamo, obraćajući se pismima rumelijskim tj. evropskim kraljevima, carevima, kneževima i dr. vladarima na srpskom jeziku, zahtevao da mu se na srpskom jeziku i odgovara. I nije to radio iz puke bahatosti svoje siline. Dakle, taj zahtev nije stizao od velikog vezira Sokolu Mehmed-paše tj. preobraćenog Srbina Bajice Sokolovića. Nećemo nikada znati da li su se sultan i evropski vladari dopisivali ćirilicom ili latinicom (ovo je ironična primedba) jer se u Carstvu i za srpski i osmanski turski jezik (do sveukupne reforme, pa i reforme pisma Kemala Atatаturka s početka 20. veka) koristilo arapsko pismo! Zato, uostalom, ni naša nauka nije dugo znala ili, bolje reći, nije imala dokaze da je jedan od četiri zvanična jezika Osmanskog carstva kroz vekove bio – srpski. (Čak je i autor, u samom procesu pisanja ove knjige, prolazio kroz uzbudljive, trilerske događaje otkrivanja ove značajne istine.)

I danas većina zapadnoevropskih jezika (da ne idemo dalje) koristi latinično pismo. Većina slovenskih jezika koristi ćirilicu, i to isključivo. Srpski jezik je bez ikakve sumnje originalan, ali i bogatiji, po tom pitanju: ćirilicom i latinicom povezuje i jedne i druge. I što je još važnije – uvezuje i svoj sopstveni jezik, pa time valjda i sopstveni identitet."

DRAGOLJUB KOJČIĆ, direktor i glavni urednik Zavoda za udžbenike:
"Mi pre svega izdajemo udžbenike, od kojih je većina na ćirilici. Udžbenici za nacionalne manjine su na latinici, i poslednjih godina ih ima gotovo isto koliko i onih štampanih ćirilicom. Objavljujemo i vanudžbenička izdanja, dela srpske i svetske književnosti, i stručne knjige koje su najčešće na latinici zbog potencijalnog tržišta u regionu.

Ćirilica je, pre svega, kao izraz semiotičke avangarde Vuka Karadžića veoma važan pokazatelj da mi pripadamo onom naprednijem delu čovečanstva kada je reč o kulturi jezika i kulturi pisma. Ćirilica je važna u tom aspektu, a to se kod nas retko ističe. Mislim da moramo da budemo dosledni toj svojoj avangardi.

U vrednosnom smislu, pogrešno bi bilo da sad zbog ćirilice zapostavimo latinicu. Sva ova rasprava povodom potrebe da se čuva ćirilica ne bi nastala da ćirilica nije manje ravnopravna, odnosno što se iz neshvatljivih razloga favorizuje latinica. Na primer, na nekim javnim mestima su latinični natpisi neophodni, recimo na restoranima i hotelima zbog stranaca, ali nema potrebe da ih ne prati ćirilični natpis, nema potrebe da svaka ulica i objekat ne budu obeleženi na oba naša pisma. Ne pričam ovo zato što sam pristrasan, naprotiv! Oni koji misle da će samo s latinicom postati građani sveta, pristrasni su. Žive u velikom kulturnom deficitu. Građanin sveta se ne postaje tako što se odričeš svoje posebnosti nego tako što ugrađuješ svoj kulturni kapital i na taj način obogaćuješ svetsku kulturu.

Ispričaću jedan pozitivan primer kako se čuva ćirilica. Profesor Zoran Živković, pisac fantastike, najprevođeniji je srpski pisac, najtiražniji, samo tokom prošle godine izabrana dela su mu objavljena u Portugaliji, Japanu, Saudijskoj Arabiji i u SAD. Kadmus pres u SAD objavio je njegova izabrana dela u 22 toma. Na njegovo insistiranje, u donjem desnom uglu ovojnice štampan je ćirilični natpis naslova knjige. Bez ikakvog nametanja, tek da podseti da postoji i naše pismo."

ZORAN HAMOVIĆ, direktor i glavni urednik izdavačke kuće Clio:

"Intenzivna kvazipatriotska kampanja brige o ćirilici i njena zaštita sa projektovanim stimulisanjem i kažnjavanjem sasvim izvesno doneće određene rezultate. Za koga će ti rezultati biti povoljni nije teško pogoditi. Za otvorene i kulturne ljude svakako ne. Pritisak da se koristi jedno pismo predstavlja zlokobno zatvaranje zastrašenih isto(ne)mišljenika, stvaranje atmosfere netrpeljivosti i štetnog isključivanja.

Službeni jezik i pismo podrazumevaju se u uređenju svake države. To pored ostalog znači da državna administracija koristi u svojoj komunikaciji sa građanima službeno pismo. Oznake državnih organa i javni spisi mogu i treba da budu na službenom pismu. Udžbenici, obavezni priručnici, lektira za škole mogu takođe da budu na službenom, ćiriličnom pismu, ali ne bi trebalo da smeta ukoliko bi se pojavilo i neko izdanje na latiničnom pismu.

Postjugoslovenski period daje za pravo onima koji slede logiku da je sada svako na svome. Jasno je i to da svako u svojoj državi želi da uređuje pitanja jezika i pisma bez obaveze da uvažava prethodno postojeće i aktivne principe zajedničkog jezika i pisama. Za neke ni pre nije bio, pa ni ubuduće neće biti isti jezik. Imenovaće ga drugačije i smatraće ga temeljem svoje nacionalne kulture. U tom smislu slobodno će ga orijentisati *od* a ne *ka* drugim sličnim jezicima. Izdvajanje jezika i pisma tumače kao jačanje nacionalnog integriteta, pa nesporazumevanje postaje poželjno u daljoj komunikaciji!

Privilegija je imati izbor i koristiti dva ili više pisama, kao dva ili više kanala komunikacije. Nema nikakve opasnosti u tome, štaviše. Mnogo je važnije ŠTA je napisano ili odštampano na bilo kom pismu. Širenje ideja i literature, njihova razmena i poželjan uticaj izvan svoje zemlje ili naroda, svima su dobrodošli. Ukoliko latinica omogućava širu komunikaciju, to ne može da bude mana već prednost svakog ko je zna i koristi.

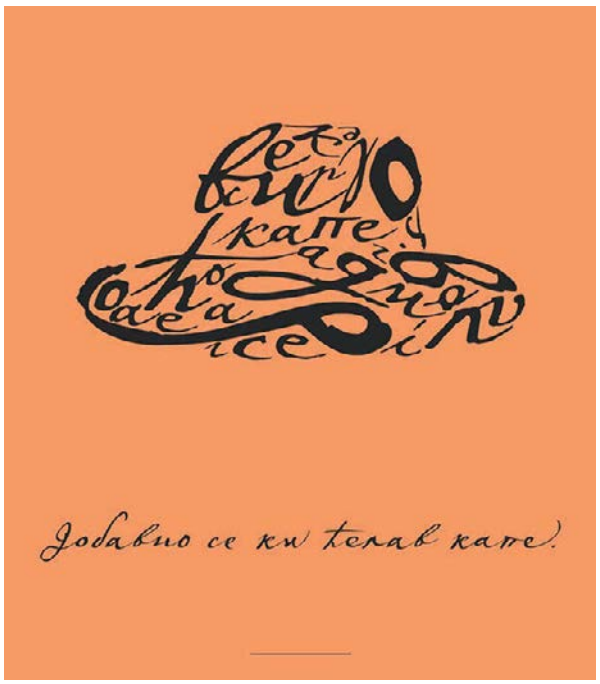
Sve edicije IP Clio koncipirane su tako da podrazumevaju objavljivanje publikacija na ćirilici ili latinici ili u prevodu na neki od stranih jezika u zavisnosti od mogućnosti plasmana i komunikacije s čitaocima."

DRAGAN LAKIĆEVIĆ, glavni urednik Srpske književne zadruge i književnik:

"Urednik Srpske književne zadruge, koja 125 godina knjige štampa ćirilicom, mora biti za ćirilicu. Međutim, nacionalno pismo nije stvar demokratskog dijaloga.

Demokratija je da svako piše i štampa kako mu odgovara i kako želi. I time je o sebi nešto rekao. »

Međutim, ako govorimo o nacionalnom, srpskom pismu, onda je to ćirilica.

Država, koja ima osnovnu naciju i njenu kulturu i ime koje se poklapa sa imenom naroda, mora se zalagati da izvorno nacionalno pismo opstane pod pritiskom tržišta, medija, politike, ali i polupismenosti – mode i malograđanštine.

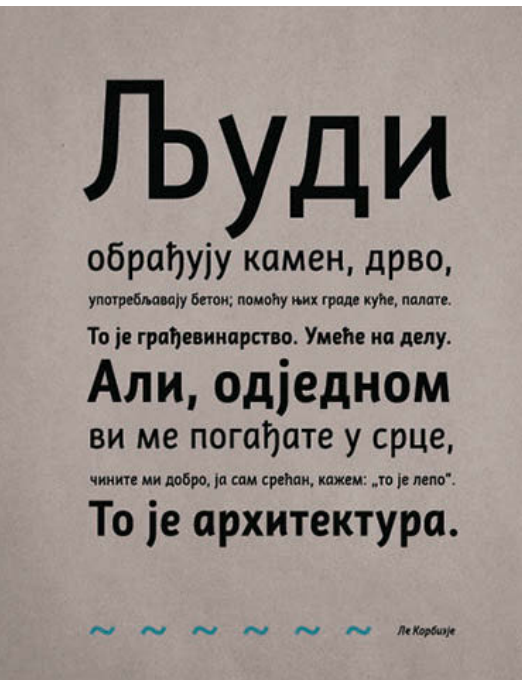
Utoliko pre što sada dobar deo nacije zna da čita, piše i govori na engleskom i još pokojem jeziku. I knjige i novine na stranim jezicima su dostupnije nego ikad.

Ja bih se uvek zalagao za jedno srpsko pismo – ćirilicu, naporedo sa učenjem stranih jezika (i njihovih pisama).

GOJKO BOŽOVIĆ, osnivač i glavni urednik izdavačke kuće Arhipelag i književnik:

"Rasprava o ćirilici koja se rasplamsala proteklih meseci ispunjena je strastima i nerazumevanjima, kao i ideološkim pristupima. Toliki spor stvara utisak da je ćirilica sporna, što nimalo nije tačno. Povodom ćirilice nisu sporne najmanje tri stvari. Nije sporno da je ćirilica naše nacionalno pismo. Nije sporno da je ćirilica veoma lepo pismo. Nije sporno da se ona sve manje koristi u javnom i privatnom prostoru. Pitanje je, međutim, zašto se ćirilica sve manje koristi i da li postoje kulturne politike, a sve više instrumentom nabavne politike javnih biblioteka.

Administrativne mere, pogotovu u oblasti kulture, nikada ne daju dobar rezultat, one mnogo češće izazivaju otpor. Od administrativnih mera i pregrejane rasprave mnogo su korisniji dugoročni potezi, kao što bi bilo stvaranje desetina porodica ćiriličnih fontova za sve moguće javne i privatne upotrebe. Bugarska je to učinila pre desetak godina, sam projekat stvaranja porodica ćiriličnih fonotova trajao je godinama i na tome su radili najbolji dizajneri, informatički stručnjaci i stručnjaci za jezik.

I za povratak u škole dobrog starog latinskog jezika. Da latinica bude stvar dobre volje, a ne ćirilica.

Pre ulaska u Jugoslaviju ćirilica je bilo jedino srpsko pismo. Po izlasku iz Jugoslavije, svaka nacija, sa svojom kulturom, vraća se svom pismu – ukoliko nije pod pritiskom ili pod nekom okupacijom.

Ne pratim pažljivo šta današnja država Srbija preduzima za očuvanje i popularisanje pisma Dositeja, Vuka Karadžića i Njegoša, Crnjanskog, Desanke, Pope, ali nešto mora... Ta politika trebalo bi da bude takva da oni kojima je stalo do latinice ne odustanu, a oni kojima je svejedno (i koji su u većini) mogu da razmisle.

Da na ulazu u Beograd stoji tabla na kojoj piše – ćirilicom i na engleskom: Београд – BELGRADE (srpski i svetski)."

mere koje bi, ne zadirući u prava i navike, mogle da poprave status ćirilice čineći je više vidljivom i više u upotrebi.

Vidljivo je da se povodom ćirilice najčešće govori o izdavaštvu, kao i da se mere o kojima se najviše govorilo u javnosti uglavnom odnose na knjige i izdavaštvo. Iskustvo pokazuje da ćirilica mnogo bolje stoji u izdavaštvu nego na najvećem broju televizija sa nacionalnom frekvencijom, ali se to odnekud ne pominje u raspravama koje traju. Pitanje izbora pisma, jednako kao i pitanje izbora knjiga, mora ostati neotuđivo pravo izdavača. Otkup knjiga za javne biblioteke, koji je predložen kao jedan od instrumenata jezičke politike, godinama je već opterećen različitim dodatnim obavezama, što ga sve manje čini instrumentom

U celoj raspravi gubi se iz vida jedno važno pitanje. Latinica je najvidljivije nasleđe Jugoslavije, u intenzivnoj je upotrebi 100 godina i to je realnost koju ne treba potcenjivati. Ako poričemo tu realnost, odricaćemo se, u isto vreme, i kulturnog uticaja Beograda na Zapadnom Balkanu.

Rasprava o pismu potisnula je iz javnosti dva druga problema koja su mnogo izraženija. Nije problem ćirilica, nepismenost je problem, kao što je opadanje čitanosti, udruženo sa tabloidizacijom ukusa, ogroman problem. Ako se ne posvetimo iskorenjivanju nepismenosti i promociji čitanja, plašim se da će pitanje pisma postajati sve manje važno." ¶

Priredila: SONJA ĆIRIĆ

Kockanje s prevarantom

Budimo realni: *Čudesna panorama*
Vudija Alena je pristojan film, ali ne i remek-delo

Foto: Jessica Miglio

Čudesna panorama, najnoviji film Vudija Alena u beogradskim bioskopima slabo je posećen. Doduše, film se, nezgodno, daje u sinepleksima tržnih centara gde vreme provodi nealenovska publika koja, kako se kaže, kupuje stvari koje joj nisu potrebne, novcem koji nije zaradila, da bi zadivila one koje ne voli. A i kritike na internetu većinom su negativne, kao što je slaba i ocena na IMDb-u. Takođe, možemo da pretpostavimo i da je ocenu *Čudesne panorame* delom formirala činjenica da je u Holivudu u toku progon onih koji su različiti, uvek zgodan za lov na veštice i sve koji stoje na klizavom – a Vudi Alen je oženjen Sun-Ji Previn, usvojenicom svoje bivše dugogodišnje partnerke Mije Farou, optužen (mada ne i osuđen) da je seksualno zlostavljao Mijinu i svoju usvojenicu Dilen Farou kad joj je bilo sedam godina, a na sve to u predizbornoj kampanji nije krio da mu se dopada Berni Sanders, ali da je obožavalac Hilari Klinton. Na kraju, budimo realni, *Čudesna panorama* je pristojan film, ali ne i remek-delo.

Trivijalna socijalna melodrama smeštena je na Koni Ajlend pedesetih. Sredovečna konobarica (Kejt Vinslet) koja bi volela da bude glumica, udata za starijeg operatera panoramskog ringišpila (Džejms Beluši – 21 godinu stariji od Vinsletove), zaljubljuje se u mlađeg čuvara plaže (Džastin Timberlejk, šest godina mlađi od Vinsletove) koji mašta da postane dramski pisac. Bežeći od bivšeg muža gangstera i njegovih pajtaša pojavljuje se muževljeva kćerka iz prvog braka (Džuno Templ), pa i između nje i čuvara plaže počinje ljubavna priča. Maćehi to teško pada, toliko teško da najpre potroši novac za pastorkino školovanje kupujući ljubavniku skupoceni sat (umesto da sama pogleda "koliko je sati"), a zatim namerno propusti priliku da pastorku upozori da su joj gangsteri za petama. Direktor fotografije Vitorio Storaro sjajno je snimio film, ako ne i pomalo presjajno: svetlo i štimunzi u sijaset pozorišno dijaloških scena toliko se menjaju, da zasenjeni gledalac prestane da sluša šta glumci govore. Sjajan posao u oživljavanju epohe uradio je i dizajner produkcije Santo Lokvasto, a muzička producentkinja Gabrijela Seli svemu je dodala odlične potencirajuće i dopunjavajuće zvučne slike vremena i emocija.

Vudi Alen potrudio se da priča ima elegični metaforični odnos prema svim onim neostvarenim glumicama i piscima njegove generacije, njihovim snovima i nadanjima, i najzad prema teškim životima koji su im se desili dok su oni žudeli svako za svojom vizijom. Možda bi bilo bolje da se na kraju filma otkrilo kako je čitava priča zapravo pozorišni komad koji piše čuvar plaže želeći da postane novi Judžin O'Nil, a zapravo dobacujući tek do herc-romanesknih sadržaja danas poznatijih kao *chick flicks*, u ovom slučaju ne za piliće, nego za kokice. A opet, zašto bi Vudi Alen, posle toliko slavljenja i osporavanja, uspona i padova, u svom 49. filmu, posle 24 nominacije i 4 osvojena Oskara, sa gomilom drugih velikih filmskih nagrada, u poznoj, a lucidnoj starosti činio ikome i ičemu ustupke? Dovoljno je što je u filmu prisutna doza njegove karakteristične ironije, govor usmeren u kameru, tj. bioskopsku publiku i parodijski humoristično tretiranje socijalnih i melodramatskih vrhunaca. Po ovom poslednjem film pomalo podseća na *Purpurnu ružu Kaira* (1985), film koji uz njegove *Muževe i žene* (1992) i *Završni udarac* (2005) spada u Alenu najomiljenije sopstvene filmove.

Pre dve godine, u intervjuu Stivenu Galoveju odgovarajući na pitanje da li ga u osamdesetoj godini i dalje brine strah od smrti koji je bio stalna tema njegovih filmova, Alen odgovara: "Pa, da, naravno da me brine. To me je brinulo kad sam imao pet godina. I brinulo me je kroz čitav život. I sad me brine. Jedina stvar koju možete da uradite i za koju mislim da je najbolje rešenje, jeste da taj strah pokušate da izbacite iz glave, da ne mislite o njemu, da pažnju usmerite na probleme zbog kojih, ako ih i ne rešite, neće svet propasti. A ako se fokusirate na strah od smrti, uvek "kuća nosi" (rečnikom kockarnice).

Jedna od sociooloških zanimljivosti razmatranja fenomena zvanog Vudi Alen jeste i trenutak početka njegove slave. Na listama od po desetoro glumaca koji čine filmove velikim i pune američke bioskopske blagajne od 1949. do 1974. na vrhu ili nešto niže, uvek se nalazio Džon Vejn. Prva godina u kojoj Vejna više nema na listi, 1975, donosi novo ime – bio je to Vudi Alen. Naime, nije više bilo nužno biti lep, hrabar i snažan. Nije bilo nužno biti ni vrhunski intelektualac: "Nikad nisam uživao u čitanju. Nisam knjiški tip. Čitao sam stripove do svoje osamnaeste. Čitao sam decenijama jer je to način da čovek preživi život. Ali nisam to činio iz zadovoljstva. Uvek bih radije gledao bejzbol ili košarku ili išao u bioskop ili slušao muziku."

Rečju, svet se u postšezdesetosmaškom liberalizmu bio okrenuo soft-varijanti muževnosti: muškarac je mogao da bude fizički neprivlačan, uplašen i slab, sve dok je bio zamišljen nad smislom života i duhovit. Nažalost, ta su vremena prošla. Na sreću, epohe se, kao točak panoramskog ringišpila, smenjuju – posle epoha klasicizma nailaze romantizmi, posle konzervativizma liberalizmi. U međuvremenu, koncentrišimo se na rešive probleme ili one koji mogu ostati nerešeni. Sve uloge veće od toga, uvek "kuća nosi", što reče Alen. ¶

VLADISLAVA VOJNOVIĆ

Sjajne olovne godine

Treći tom "Napuljskih priča" Elene Ferante nastavlja i razvija sve glavne pripovedne tokove prethodnih, ali i znatno "proširuje područje borbe"

Komitet se okupljao u Napulju, u nekoj staroj kući u ulici Tribunali. Stigoše tamo jedne večeri Paskvaleovim automobilom, popeše se monumentalnim, ali zapuštenim stepeništem. Prostorija je bila prostrana, zvanica jedva šaka. Lila pomisli koliko je samo lako razlikovati studentska lica od radničkih, lakoću govora glavnokomandujućih od zamuckivanja običnih redova. I nešto je od samog početka razdraži. Studenti su vodili raspravu koja joj se učini licemernom, naizgled su se služili poniznim tonom u neskladu s mudrijaškim frazama koje su ispaljivali. Refren je, štaviše, uvek bio onaj stari: ovde smo da učimo od vas, obraćajući se radnicima; ali zapravo su baratali previše jasnim idejama o kapitalu, o izrabljivanju, o izdaji socijaldemokratije, o metodama koje su se koristile u klasnoj borbi.

Teško da Norvežanin Karl Uve Knausgor i Italijanka Elena Ferante imaju nešto zajedničko – osim istog srpskog izdavača. Mada, opet, neće biti da je to baš sve: nisu li oboje poslednjih godina stekli globalnu slavu svojim obimnim romanesknim sagama, Knausgor šestotomnom "Mojom borbom", a Ferante četvorotomnim "Napuljskim pričama"? A njihov srpski izdavač, Booka, kao i toliki drugi, sukcesivno objavljuje te njihove tomove, održavajući vatru visokog interesovanja publike: trenutno je 4:3 za Knausgora, pošto je pre neki dan u prodaju pušten treći "napolitanski" tom, *Priča o onima koji odlaze i onima koji ostaju* (prevela Jelena Brborić).

Kad smo već krenuli s tim Knausgorom, ima tu i jedna prilično važna razlika: Norvežanin je od sopstvenog života načinio svojevrsni literarni reality show, demonstrirajući začudno majstorstvo mikrorealističkog pisanja "ni o čemu", to jest o svim onim "dosadnim detaljima" za koje je Hičkok savetovao da ih valja preskočiti jer im u filmu (pa onda valjda ni u romanu) nije mesto – nego samo u životu, pošto vam tu nisu montažerske makaze na raspolaganju. Kako god, Knausgor se ogoljava do kraja, sve je kod njega "na izvol'te"; ili barem odaje takav utisak, što je jedino važno, jer je i "najstvarnosnija" literatura u žanrovskom smislu samo i jedino fikcija. Ferante je, pak, gospodarica druge krajnosti, posvemašnje diskrecije ili barem građanske samozatajnosti: E. F. je samo literarni pseudonim, dok je njen "pravi" građanski identitet sasvim nepoznat, ili je to bar bio donedavno, kada je izvesni italoamerički skarabej od "istraživačkog novinara" (trt Milojka) obelodanio njen navodno pravi identitet, pronašavši ga u vidu izvesne književne prevoditeljke iz Rima. Modus istrage vrlo klasičan: "prati trag novca". Srećno sam zaboravio i ime tog apeninskog insekta, a i ime gđe prevoditeljke, navodne Ferante: pisac literarne fikcije ima pravo na građansku anonimnost ako je želi, jer njega stvarnosne reference ne obavezuju ni na šta, ni moralno ni pravno, a tzv. *pravo javnosti da zna* na koje se člankonožac grandelokventno blagoizvoleo pozvati običan je bullshit.

Roman koji je sada pred nama već je treći deo tetralogije, i tu imamo blagi tehnički problem: o prethodnima je na ovom mestu pisano, ali učinio je to neko drugi (Bazdulj, Milenković), a i ja sam o njima već pisao – ali negde drugde (Elle i Globus). Pa ćemo se sada napraviti da je svima sve to već poznato, a napose sama Ferante i njeni prethodni tomovi – jer, ipak je to već stvar opšte kulture, manje ili više. Pa da se zato ne vraćamo do Kulina bana, to jest do prvih dvaju tomova, u kojima Ferante opisuje detinjstvo i ranu mladost Elene i Lile, njihovu borbu za izlazak iz zapanjujućeg siromaštva i neprosvećenosti italijanskog juga (siromašno predgrađe Napulja sredinom XX veka) i za obrazovanje i samosvest, za status i – blasfemično je reći sa stanovišta bezdušnih patrijarhalnih normi – sreću i ispunjenje, za ljudsku i pre svega žensku emancipaciju. Jer, svet u kojem su odrasle jeste "tirjan i tirjaninu", ali ženi je više nego nepodnošljiv. Naročito onoj – jedva, doduše, zamislivoj – koja zapati životni ideal i projekat drugačiji od katoličko-sitnoburžoaske imaginacije i njenih sumornih limita.

Na kraju drugog toma ostavili smo Elenu na početku književnog uspeha, daleko od sunčanog, a opet memljivog Juga, pred udajom za Pjetra, sina ugledne, bogate i uticajne severnjačke porodice, pred udobnim životom u raskošnoj Firenci. Lila je ostala *dole*, u Napulju, zaglavljena u bračno-majčinskom životu bez želje, smisla, razloga, boreći se koliko sa zavišću i primitivnošću sredine toliko i sa unutrašnjim demonima i rasko-

rakom između vlastitih eksplozivnih potencijala i nemogućnosti da išta od toga uistinu artikuliše, kamoli pretvori u neki sasvim drukčiji život. Elena je, kaže Lila, ona koja to treba da učini sa svojim životom za obe, ali – misli li Lila uistinu tako, i veruje li samoj sebi dok to izgovara? Istovremeno, sređivanje Elenine "građanske egzistencije" i udaja za staloženog i pouzdanog, ali Eleni suštinski neprivlačnog i, recimo, "nesudbinskog" Pjetra neće izgnati iz nje sveprisutog Nina, neprežaljenu i neostvarenu ljubav detinjstva i mladosti (u neku ruku okončane baš Lilinim "preotimanjem" Nina, samo zato da bi ga i ona ubrzo izgubila). No, Nino je u svakom smislu daleko i sve to više ne može biti ništa doli elegične reminiscencije iz žanra "žala za mladost"... Sve dok se, ipak, stvari ne okrenu naglavačke, i Nino postane opet i te kako stvaran, zapravo, mnogo stvarniji, dostupniji i bliži nego što je to ikada bio. Nije u redu otkrivati "šta je bilo dalje", ali treba reći da je ovaj tom, u jednom od svojih najvažnijih slojeva, nimalo sentimentalna, još manje patetična, naprotiv, "krvavo" realistična i tegobna, ali opet, ali ipak, ali nesumnjivo, oda romantičnoj ljubavi, onoj zbog koje se ponekad pale svi mostovi za sobom, pa makar te plamenovi te vatre olizali do izgaranja. Ta se priča, Elenina i Ninova, ali bogme i Lilina, neće raspleSti u trećem tomu, toliko je jasno. Takve se priče ne raspliću pre kraja, jer – šta bi onda ostalo?

No, spoljni svet izvan tog dvougla, trougla, četvorougla, nipošto nije prestao da postoji. U trećem je tomu famozni napuljski "Rejon" pomalo u drugom planu, no ipak, priče pratećih protagonista iz tog turobnog okruženja nastavljaju se, a s druge strane, Italija, Evropa i svet duboko su zagrizli u romantičnoutopijsko-prevratnički kraj šezdesetih, a potom i u duge sedamdesete, otrežnjene i mamurne, olovne i burne, u Italiji osobito: s jedne strane mafija, crkva, neofašisti, sasvim satruleli politički establišment uglavnom demohrišćanskog profila, s druge komunisti, anarhisti, sindikati, ali i "radikalni mislioci" i drugi salonski antiburžoaski buržuji, među kojima će neki – oni najmlađi i najusijanijih glava – zabrazditi u urbani terorizam, jedno od sumornih obeležja italijanskih (i nemačkih) sedamdesetih. Elena Ferante izvanredno suptilno i znalački, a opet bez pretencioznosti i sasvim lišena poriva za dokazivanjem sopstvenog insajderstva kroz koketiranje s opskurnim podacima i pogledima, portretira duh, ukus i miris epohe drugog ili trećeg vrhunca Hladnog rata u koloritnim italijanskim bojama i sa podneblju primerenim začinima. Njena je Elena Greko na površini, pa i u sopstvenim očima, i dalje pomalo autsajder, pomalo smušena "provincijalka" u svim tim teškim i pompeznim temama, naizgled odviše uronjena u *privatne* želje i košmare da bi senzacijama spoljnog sveta pridavala isuviše pažnje, ali i to je donekle samo karakterističan feranteovski t(r)ik, jer je *Priča o onima koji odlaze i onima koji ostaju* više nego ubedljiva freska epohe, kao da ste se vratili starim filmovima Antonionija, Pazolinija ili Bertolučija.

I – šta posle? Čekati prevod završnog toma, u ognjici nestrpljenja, znatiželje, opsesivne čitalačke gladi? Ili odmah posegnuti za uveliko dostupnim engleskim prevodom, recimo? Neka svako postupi po svojoj savesti, a ja već znam šta ću i kako ću... Ozbiljno govoreći, koga osim čovekolikih govnovalja zanima šta piše u ličnoj karti ili pasošu Elene Ferante? Neka njima toga, neka riškaju njuškicama i njuškaju riškicama, a ostali – pravo k "Napuljskim pričama". Nerazmetljiva, nespektakularna, *nepostmoderna*, nepirotehnička, a sasvim nezaobilazna, neuporediva – Elena Ferante spada u uzak krug istinski ključnih pisaca ovog vremena. ¶

TEOFIL PANČIĆ

jdp.rs

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

REPERTOAR
FEBRUAR **2018.**

PREMIJERA
Ivan Sergejevič Turgenjev
MESEC DANA NA SELU
Režija: Iva Milošević

PREMIJERA 2. FEBRUAR
REPRIZE: 3, 10. i 17. FEBRUAR 2018.

Scena „Ljuba Tadić"

2. Petak u 20.00	MESEC DANA NA SELU – premijera
3. Subota u 20.00	MESEC DANA NA SELU
4. Nedelja u 20.00	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI)
6. Utorak u 20.00	DON ŽUAN
7. Sreda u 20.00	POD ŽRVNJEM
8. Četvrtak u 20.00	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE
9. Petak u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
10. Subota u 20.00	MESEC DANA NA SELU
11. Nedelja u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
12. Ponedeljak u 20.00	IZDAJA
13. Utorak u 20.00	GOSPOĐICA
14. Sreda u 20.00	AJNŠTAJNOVI SNOVI*
17. Subota u 20.00	MESEC DANA NA SELU
18. Nedelja u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
19. Ponedeljak u 20.00	UOBRAŽENI BOLESNIK
20. Utorak u 20.00	DON ŽUAN
22. Četvrtak u 20.00	UNOSNO MESTO
23. Petak u 20.00	MLETAČKI TRGOVAC*
24. Subota u 20.00	AJNŠTAJNOVI SNOVI
25. Nedelja u 20.00	ŠVABICA
26. Ponedeljak u 20.00	OTELO
27. Utorak u 20.00	TAKO JE MORALO BITI
28. Sreda u 20.00	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI)

JDP titluje predstave na engleski jezik (*)

Studio JDP

7. Sreda u 20.30	SUDNJI DAN
14. Sreda u 20.30	SUDNJI DAN
21. Sreda u 20.30	WHAT THE FUCK ARE WE DOING HERE? (nezavisna produkcija „Mikser House", predstava je na engleskom jeziku bez prevoda)
22. Četvrtak u 20.30	SUDNJI DAN
23. Petak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
24. Subota u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
27. Utorak u 20.30	U AGONIJI (nezavisna produkcija „Beoart 2015")
28. Sreda u 20.30	WHAT THE FUCK ARE WE DOING HERE? (nezavisna produkcija „Mikser House", predstava je na engleskom jeziku bez prevoda)

Gostovanja

21.	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI) Kulturni centar Ruma

pOsetite JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

U PRIPREMI
Ivan Cankar
KRALJ BETAJNOVE
Režija: Milan Nešković

DOSTAVLJAMO VAM ULAZNICE NA ŽELJENU ADRESU!

Vaš lični blagajnik
069 26 44 447

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 17h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

Beograd www.beograd.rs

Raiffeisen BANK

Konačno dovoljno vremena za sebe

Mark E. Smit vodio je mančestersku grupu Fol do pre neki dan, kad nas je napustio u šezdesetoj godini. Zauvek će ostati kulturna ikona nadrkane prigradske i ulične Engleske

Jedna epoha se polako i tiho završava, upravo odlaskom nevidljivih ljudi koji su je činili velikom.

U doba kad je rokenrol bio herojska delatnost, smatralo se da svaki bend predstavlja neki pogled na svet, a da su albumi kao njihovi romani. U tom smislu Fol su bili esencijalni ostrvski bend, otelotvorenje svega engleskog, u njihovom slučaju skoro dikensovskog u rokenrolu. Po mišljenju mnogih, Mark E. Smit je bio oličenje žestoko nezavisnog mančesterskog duha u našim vremenima – kao osnivač i jedini stalni član grupe Fol, on je bio taj original na koga su se oslanjali Bazkoks, Džoj divižn, Stoun rouzis, Hepi mandejz i mnogi drugi, sve do Oezis. Njegova grupa se zato danas smatra jednim od glavnih sastava koji su učinili mančestersku scenu nadaleko poznatom, i nekom vrstom otvorene metafore raspadnutih industrijskih gradova širom sveta.

Mark E. Smit beše jedan od onih klinaca koji su juna 1976. došli na prvi koncert Seks pistolsa na lokalnom sajmištu, i kao i svi drugi koji su se tu zatekli – odmah potom je napravio svoj bend. Tokom 42 godine postojanja, kroz Fol je prošlo više od 60 muzičara, objavili su 32 studijska albuma i još singlova, neumorno radeći. Ovaj grubo-nežni ulični hodač tvrdio je da rokenrol i nije muzika nego "zloupotreba instrumenata da bi se iskazale emocije". Muzički svet i profesionalce nije mnogo cenio, često se svađao i otpuštao ljude iz svoga benda ("mada, ni u pola onoliko koliko se o meni priča") – smatrao je da je slava neprijatna i nepotrebna, te da svako treba da zna svoje mesto. Voleo je da čita najtežu literaturu, no često je zauzimao antiumetnički stav, od koga je pravio novu vrstu gradske otpadničke umetnosti. Izgradio je grupu oko svoje akcione poezije, ali je više voleo da provodi vreme u pabu i razgovara sa radnicima i putnicima-namernicima.

Standardni oblik njegovog benda podrazumevao je harizmatično antiharizmatičnog Marka E. Smita kako nalik Keptenu Bifhartu viče i gunđa poruke preko tutnjajuće muzike – više nego što peva, odličnu ritam sekciju koja je volela Džejmsa Brauna koliko i nemački kraut-rok, nekog dobrog gitaristu koji nikako nije smeo da solira, te talentovanu i lepu klavijaturistkinju koja je skoro uvek bila u vezi sa Markom. Na sve to uvek je išla obavezna buntovna konfrontacija sa okolinom, ali i mnogo humora, toplog i opakog u istim količinama.

Posle ranog radikalnog perioda koji će potrajati do 1983, od tad pa do 1989. dolazi najsjajniji period rada grupe Fol, uz odlučujuće prisustvo Briks Smit na gitari i u Markovom životu. Ova muško-ženska kombinacija otvorila je Fol za široku publiku, dodajući preko potrebnu melodičnost pesmama i intrigantni glamur bendu, kog samo naizgled ništa od toga nije zanimalo. Od tad su Fol postali neka vrsta standarda za andergraund pravovernost sa stilom, definišući estetiku i vrednosti alternativne rok kulture na genijalnim albumima *This Nation's Saving Grace* (1985), *Bend Sinister* (1986) i *Extricate* (1990). Svoju misiju su nastavljali dobrim izdanjima svake godine, a u Beogradu su nastupili dva puta u SKC, 1990. i 2007, oba puta više nego opravdavši očekivanja. Na svoj način, Markov daleki rođak u našim krajevima svakako je Koja iz Discipline kičme, a veliki obožavalac Kebra iz Obojenog programa.

Mark E. Smit bio je vizionar po svemu. Koristio je repeticiju kao najbolji opis mašinizovanog sveta oko sebe, koji se uvek i stalno ponavljao na isti dosadan način, dok je u svemu tome mirno stajao, stareći iz godine u godinu – "uvek drugačiji, a uvek isti" – kao što je lepo govorio legendarni radijski voditelj sa Bi-Bi-Sija Džon Pil, čiji su najomiljeniji bend uvek bili... Kritičar Sajmon Rejnolds kaže da je on "sam izmislio neku vrstu severnoengleskog poetskog magičnog realizma, smeštenog u rastočeni fabrički pejzaž". Nije bilo moguće kopirati njegovo izvikivanje tekstova u maniru parola, kao da se nadglasava sa bendom ili sa nekim u pabu. Apsurdni, često sarkastični stihovi, izgovarani u ritmu dečjih razbrajalica, činili su Smita dragim likom, nalik na otkačenog ujaka koji je video mnoga mora i povremeno se, između dve plovidbe vraćao kući, da se napije sa momcima dok ne zaboravi na sebe, da sablažnjava majke i zasmejava sitnu decu.

Veliki navijač Mančester sitija još iz vremena kad se nalazio pri dnu Druge lige, prilazio je životu sa namerom da ga iznenadi, pre nego što život iznenadi njega. Jedini put kad ga je život zaskočio, bilo je prošle nedelje. Bez obzira na to šta kažu, mora biti da je, umoran od snimanja ko zna kog po redu albuma, zaspao u pabu sa cigaretom u ruci. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

DRAGAN ILIĆ

Mržnja i bratija

Jasno je stavljeno do znanja, uz zvižduke i dobacivanja, da navijači još uvek imaju ekskluzivno pravo da određuju nacionalnu podobnost, da odrede da li Zvezda treba da igra ABA ligu i ko ima genetsku i rasnu čistotu da igra u crveno-belom dresu

Ove nedelje u zgradi UN u Njujorku je otvorena izložba o zločinima u logoru Jasenovac u okviru sećanja na Holokaust u Drugom svetskom ratu. Potresne slike su izazvale diplomatsku notu iz Hrvatske, koja je zamerila Srbiji što poteže ovo pitanje.

Nekako simultano u zemljama na istoku i jugoistoku Evrope postoji praksa da se relativizuje uloga lokalnih fašističkih i kvislinških režima. Danas u Hrvatskoj, Mađarskoj, Poljskoj, Slovačkoj ili Ukrajini možete primetiti praksu izjednačavanja žrtava lokalnih fašista i šovinista sa pogubljenim Jevrejima, Romima, Srbima ili antikomunistima. Fašizam se tumači kao apstraktno zlo koje su nemački okupatori doneli sa sobom, a kvislinzi su patriote koje su stradale od komunista nakon rata. U Poljskoj se najavljuje zakon po kome Poljake niko u budućnosti neće moći da tereti za genocid, ustaše ispadoše patriote, a mađarski hortijevci su žrtve, prvo Hitlera a zatim Staljina. Dakle, u toku je velika istorijska revizija koja za cilj ima svojevrsno pranje nečiste savesti čitavih naroda.

To je ujedno i prilika gde su Srbi bili na strani žrtava i antifašista, samo je bilo nepopularno biti antifašista zbog aluzija na komunizam.

Jedna od oblasti društvenog života gde iz dana u dan možete pratiti barometar srpskog šovinizma jesu navijačke tribine. Poslednji slučaj eskalacije desio se na tribinama mog voljenog kluba Crvene zvezde.

Naime, kao pojačanje košarkaškog tima u Zvezdu je iz Slovenije stigao Alen Omić, Slovenac, rođeni Tuzlak. Na prvoj utakmici, protiv Olimpijakosa, kada je Zvezda pobedila, prvi put od 2013. na tribinama su se pojavili transparenti:

"Šiptar, Hrvat, Balija nisu moja bratija" i "Hvala upravi za radost i titule, dok igra ko ne treba, na nas ne računajte...".

Ovim je jasno stavljeno do znanja, uz zvižduke i dobacivanja, da navijači još uvek imaju ekskluzivno pravo da određuju nacionalnu podobnost, da odrede da li Zvezda treba da igra ABA ligu i ko ima genetsku i rasnu čistotu da igra u crveno-belom dresu. Došlo je do podele među navijačima, navodno je veći deo ipak podržao Omića, ali sramota je ipak ostala, čak i posle pobede Zvezde u derbiju protiv Partizana samo nekoliko dana kasnije.

Nespretnu izjavu dao je prvo bivši košarkaš Tomašević osudivši ponašanje dela navijača, ali čovek je promašio temu kada je rekao da Omić treba "dobrom igrom da se nametne navijačima i osvoji njihove simpatije". Možda je u sportu zaista tako, ali poenta nije u pridobijanju ljubavi publike, već u osudi primera šovinizma. Izostala je najvažnija reakcija, a ona je morala doći iz Zvezdine uprave – sa petljom da se delu navijača na tribinama kaže kako je ovakvo ponašanje neprihvatljivo. Nemojte mi reći da nekoliko policajaca nije moglo da skloni te sramne poruke sa tribina. Ukoliko imamo pravo, a imamo, da osudimo ustaške zločine, imamo obavezu da tu vrstu mržnje ne pokazujemo nigde, a naročito ne na utakmicama.

Obraz Zvezde su donekle sačuvali veterani, ljudi koji su Zvezdu doveli do krova Evrope, podsetivši da je uspeh uvek bio zasluga svih nacija sa naših prostora.

Vladimir Cvetković je izjavio: "Mnogo igrača iz Hrvatske i Bosne igralo je u Košarkaškom klubu Crvena zvezda ranije, a da ne pričam koliko ih je bilo u fudbalskom klubu. Setite se samo jedne od najlepših akcija u istoriji Zvezde, u prvoj utakmici polufinala Kupa evropskih šampiona protiv Bajerna u Minhenu, kad smo pobedili sa 2:1. Belodedić je uzeo loptu i dodao Hrvatu Prosinečkom, koji je proigrao Srbina Binića, ovaj je centrirao, a Makedonac Pančev dao gol."

Neobičan primer apela na zdrav razum na sportskim takmičenjima dao je naš rukometni selektor Jovica Cvetković. On je pozvao "braću Hrvate da podrže tim Srbije u meču protiv Francuske". Okej, igrali smo očajno, ali je čovek pokušao da objasni kako je potpuno prirodno da kao komšije podržimo jedni druge jer nas veže zajednička prošlost. Nažalost, osim očajne igre, prvenstvo u Hrvatskoj je pratila nepojmljiva nacionalistička histerija. Pozivanje na bratstvo ili simpatije zvučalo je kao potpuna ludost, dok se šovinističko ludilo smatra potpuno racionalnim i logičnim.

Drago mi je što se ovim povodom oglasila i premijerka Ana Brnabić, koja je jedina shvatila da moramo oštro osuditi svaki primer šovinizma u Srbiji, da bismo imali pravo da podsećamo druge narode na njihove greške iz prošlosti i delimo moralne lekcije. Porazan primer polovičnog posla bilo je suđenje plaćenim huliganima iz Hrvatske koji su uhapšeni nakon tuče na Partizanovom jugu. Kažnjeni su sa par meseci zatvora i petogodišnjom zabranom ulaska u Srbiju, a nismo saznali ko je platio i naručio tu njihovu ekskurziju u Beogradu. Ako su tribine indikator našeg ludila, neophodno je da se hrabrije suočimo s njim, ili će političari u Srbiji kopirati svoje kolege u Hrvatskoj kojima je pred svake izbore obavezna tema političkih programa optuživanje Srba. ¶

Zeman po drugi put

Tesnom pobedom u drugom krugu predsedničkih izbora dosadašnji šef države Miloš Zeman izborio se za novi petogodišnji mandat, uprkos kritikama iz Brisela i njemu nenaklonjenih čeških mejnstrim medija

Na predsedničke izbore u Češkoj proteklog vikenda gledalo se kao na svojevrstan referendum o politici šefa države Miloša Zemana. Kritičari su bivšem socijaldemokrati zamerali da naginje evroskepticizmu, da ima negativan i populistički pristup migrantskom pitanju, te da jača odnose sa Kinom i Rusijom. Tako je prvi program nemačke televizije ARD pred izbore izveštavao da Česi biraju između Zemanovog populizma i proevropske politike umerenog Drahoša.

Ipak, češki birači su prednost dali Zemanovom ogromnom političkom iskustvu u odnosu na favorita mejnstrim medija i briselske administracije, bivšeg predsednik češke Akademije nauka i novajlije na političkoj sceni Jiržija Drahoša. Zeman je u drugom krugu osvojio 51,4 odsto glasova, dok je Drahoš dogurao do 48,6 odsto.

Sa izrazito proevropskim stavovima i izraženoj bliskosti NATO-u, i pored besprekorne lične i profesionalne biografije, Drahoš nije uspeo da parira "političkom predatoru", kako je Zemana opisao češki liberalni dnevni list "Mlada Fronta Dnes". Čak su i Drahošu naklonjeni mediji u Češkoj ocenili da je njegova kampanja bila bleda i bez jasne poruke, a u dva direktna TV duela predsedničkih kandidata uoči izbora Zeman je, prema mišljenju češke javnosti i analitičara, izvojevao ubedljivu pobedu.

POLITIČAR STAROG KOVA

U drugom krugu predsedničkih izbora izašlo je 66,6 odsto glasača, znatno više nego na parlamentarnim izborima u Češkoj održanim u oktobru prošle godine kada je glasalo 60,8 odsto građana. Upravo u većem odzivu birača analitičari vide jedan od presudnih razloga za Zemanovu pobedu. On je uspeo da privuče i glasače koji se, kako se navodi u analizi češkog dnevnog lista "Lidove novine", "manje interesuju za politiku, manju su im važne evropske vrednosti, a koji su izabrali nešto što za njih znači sigurnost, političku kompetentnost i iskustvo". Stari i novi predsednik Češke je u pobedničkom govoru najavio da će se truditi da bude "skromniji i manje arogantan".

Češko društvo je na ovim izborima pokazalo da je podeljeno na dva gotovo jednaka, ali oštro suprotstavljena tabora. Zeman je u tim uslovima poručio da će se boriti za "aktivan građanski pristup" koji bi Česima trebalo da omogući da "odlučuju direktno ne samo na referendumu, već i na izborima za predsednike regiona, opština i gradonačelnika".

Miloš Zeman spada u političare starog kova. Bio je dugogodišnji lider nekada najsnažnije Socijaldemokratske partije Češke ČSSD, premijer, predsednik parlamenta i šef države. Uz pokojnog Vaclava Havela i istaknutog državnika Vaclava Klausa (koji je takođe obavljao sve tri najviše političke dužnosti), predsednik Zeman svakako spada u najznačajnije političare u postkomunističkoj eri Češke republike. Nakon nove pobede na direktnim predsedničkim izborima, potvrdio je svoj politički autoritet.

Imajući u vidu da je manjinska vlada u Češkoj u ostavci, da oslabljenom predsedniku vlade i tajkunu Andreju Babišu – kome je češki parlament nedavno ukinuo imunitet zbog optužbi da je nezakonito koristio novac iz evropskih fondova za svoju porodičnu farmu – upravo Zeman daje "veštačko disanje" i održava ga na funkciji, uticaj češkog predsednika nesumnjivo će rasti u narednom periodu. Činjenica da je Zeman osvojio sto hiljada glasova više nego na izborima za šefa države održanim pre pet godina, takođe govori tome u prilog.

Spoljnopolitički, Zeman ne spada u "evrofile" i zalaže se za bliže odnose sa Rusijom i Kinom. Često ume da kritikuje politiku EU, bilo da su u pitanju nametnute kvote za prijem migranata, ili "dvostruki aršini" koje zvanični Brisel primenjuje u slučaju Krima i Kosova. "S jedne strane imate Kosovo, gde su Ujedinjene nacije bile garant, ali ta garancija nije bila obezbeđena, a sa druge strane Krim,

PROSLAVA POBEDE: Miloš Zeman sa suprugom Ivanom
Foto: AP Photo

gde je održan referendum. To su dvostruki standardi i to je loše", rekao je Zeman. Češki predsednik odavno se zalaže i za ukidanje sankcija Rusiji smatrajući da su one postale "komične".

POPULIZAM I POLITIČKI POENI

Zbog izraženog patriotizma i žustrog temperamenta koji ne trpi ni politički, pa ni verbalni poraz, Miloš Zeman bi svoju agendu komotno mogao da svede pod sloganom "Češka na prvom mestu". Tu, međutim, prestaje i svaka analogija sa politikom predsednika SAD Donalda Trampa. Zeman je levičar i socijaldemokrata po ubeđenju, ali je tokom svog prvog predsedničkog mandata uvideo da kombinacija populističkih izjava i nastupa, pojačana antiimigrantska retorika i njegov specifični humor – koji Zemanovi politički protivnici i dobar deo liberalne javnosti u Češkoj smatraju ciničnim, pa čak i uvredljivim – donosi vredne političke plodove i jača popularnost među biračima. Sklon je i da se nimalo laskavim rečnikom obračunava sa novinarima i da, ne birajući reči, javno iskaže svoje negativno mišljenje o političkoj i medijskoj eliti, kako kod kuće, tako i u Evropi.

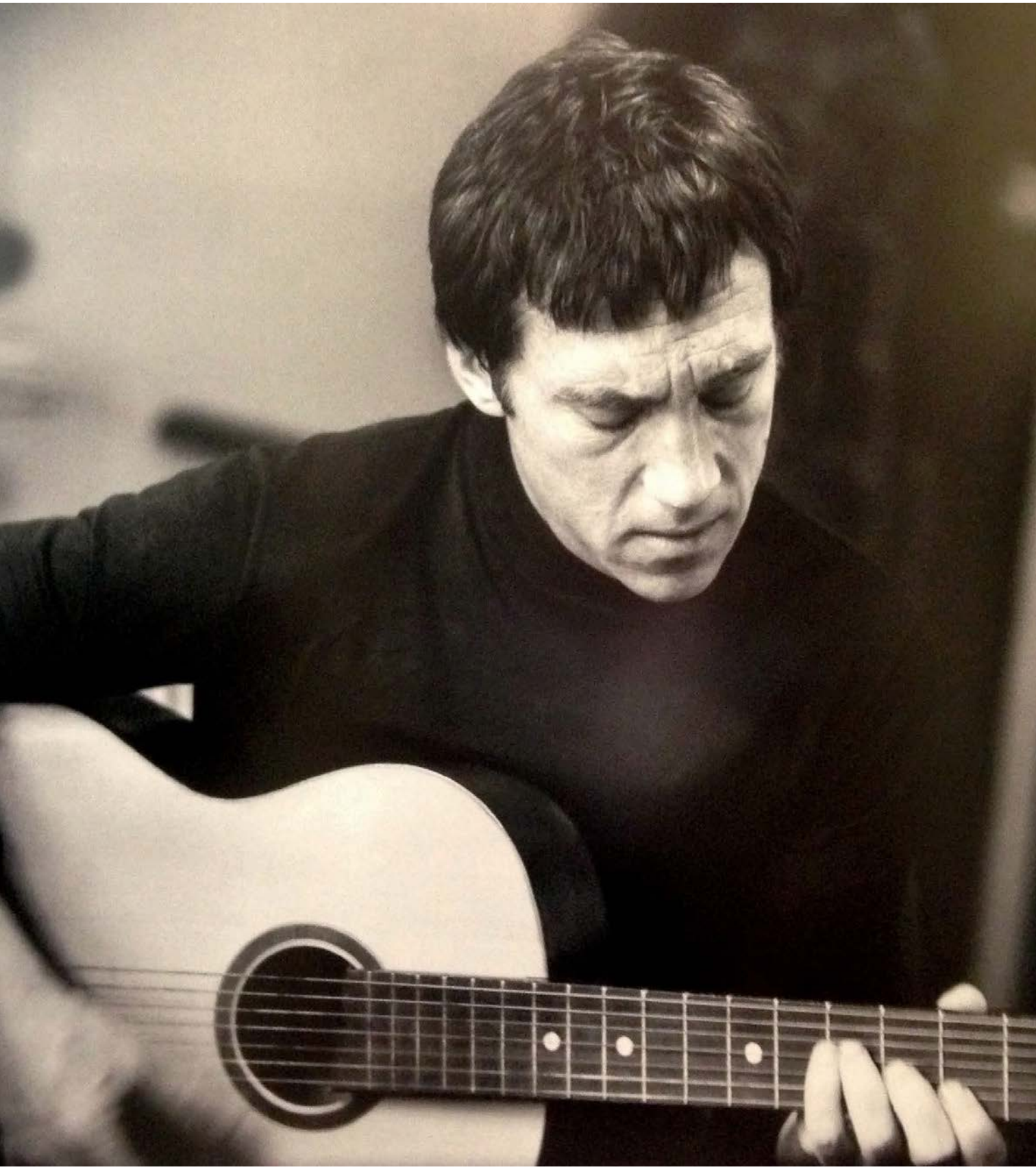
Češke interese u svetu Zeman podržava i tako što na svaki službeni put u inostranstvo vodi brojnu privrednu delegaciju. Njegov odnos prema češkim ekonomskim interesima pokazuje i činjenica da je šef najmoćnijeg češkog koncerna, energetskog poludržavnog giganta ČEZ, bio prisutan u Zemanovom izbornom štabu nakon proglašenja njegove pobede, što, kažu kritičari, govori o tome koliko se predsednik Češke udaljio od svojih socijaldemokratskih korena.

Zeman je jedan od retkih istaknutih političara u svetu koji je podržao Trampovu odluku da preseli američku ambasadu iz Tel Aviva u Jerusalim, najavivši da će pozvati češku vladu da sledi taj primer.

Među prvima su Zemanu reizbor za šefa države čestitali predsednici Kine i Rusije Si Đinping i Vladimir Putin, koji je naveo i da su "rezultati ovih izbora potvrdili visoki autoritet Miloša Zemana kao iskusnog i odgovornog političara koji ostvaruje interese i težnje češkog naroda". Neposredno pred drugi krug predsedničkih izbora u kampanju se uključio i Emir Kusturica, "praški đak" čuvene filmske akademije FAMU, koji je u izjavi za češke medije rekao da bi, da je on Čeh, "glasao za Zemana". ¶

UROŠ MITROVIĆ

Meteor nad Sibirom

Njegove pesme su decenijama nakon njegove smrti uverljivije od filmova, dokumenata, spomenika i zvaničnih govora iz sovjetskog doba, a kao idol od njega je danas u Rusiji popularniji samo prvi kosmonaut Jurij Gagarin

U ulozi Hamleta, koju je igrao jarosno se nadnoseći nad grobom, Vladimir Visocki poslednji put je nastupio u Teatru na Taganjki u Moskvi 18. jula 1980. Pre predstave toga dana, na koncertu u podmoskovskom mestu Kalinjin, nije bio u stanju da peva, samo je recitovao stihove. Sledeća predstava *Hamleta* na Taganjki 27. jula nije održana. U noći 25. jula 1980. u četrdeset i trećoj godini Vladimir Visocki je posle bolne agonije umro od infarkta miokarda.

To je bilo u vreme održavanja Olimpijskih igara u Moskvi. Da se ne bi kvarilo raspoloženje, vest je objavljena samo u "Večerki", moskovskom večernjem listu, ali se ipak hiljade ljudi sjatilo oko Teatra na Taganjki gde je napisano obaveštenje da je umro glumac Vladimir Visocki. Na sahranu je došlo više od 40.000 ljudi. Kolona se protezala kilometrima. Neki su nosili magnetofone iz kojih se čuo glas preminulog glumca.

Snimljeni na magnetofonsku traku tekstovi napisani u toku noći, pročitani rano ujutru, otpevani uveče u pozorištu ili češće u uskom krugu drugova kroz nekoliko dana bi dospeli do Sibira, ili na palube brodova.

Na manifestacijama i koncertima organizovanim kao susret glumca sa publikom, na kojima je Visocki pričao o pozorištu i pevao nove pesme, oduševljena publika ga nije puštala sa scene i zasipala ga je cvećem. Pesnikinja Bela Ahmadulina će reći da je Visocki, kao i Jesenjin, pevao grlom i srcem. Sa druge strane, zvanični pesnici Jevgenij Jevtušenko i Andrej Voznesenjski su govorili da ne valja rimovati "krik i plač".

Ahmadulina je ispričala da je jednog sovjetskog kulturnog delatnika pitala zašto se ne štampaju pesme Visockog, a ovaj joj je odgovorio: "Samo preko mene mrtvog..." Vladimir je napisao oko šest stotina pesama, ali nije bio član Saveza pisaca. Komponovao je na stotine pesama, ali nije bio priznat kao kompozitor, a očito je da je to želeo. Bio je veoma uzbuđen kada ga je jednom prilikom primio kompozitor Svjatoslav Rihter. Dodelili su mu, doduše, neko zvanje zaslužnog estradnog umetnika, što za njega, kome je uzor bio Puškin, mora da je bilo uvredljivo. Visocki nije pristajao ni da ga zovu trubadurom ili bardom, govorio je da on svoje pesme "saopštava uz gitaru". Snimio je dosta filmova, ali bez pevanja, retko su mu izdavali ploče i povremeno osujećivali koncerte na kojima je "razbijao zid gitarom".

A njegove pesme su više od istorijskih reminscencija i prerastaju u gorču metaforu, kao pesma o drugu koji ide u glavni tranzicioni centar za logoraše u Ohotskom moru Magadan, odakle put vodi u Kolimu.

LOV NA VUKOVE

Zbog pesme *Lov na vukove* je zabranjena predstava Teatra na Taganjki *Čuvajte vaša lica*:

"Vremena lova na vukove traju, traju,
Na sivu zverku svaku, odraslu i štene!
Hajkači viču, kerovi, da crknu, laju -
Na snegu krv i zastavice skupa se crvene..."

Visocki, čija je, kako je sam govorio, najbliža veza Bulat Okudžava, bio je ubedljiv u izvođenju pesama iz kriminalnog miljea (*blatnie pesni*, po izrazu blat za šatrovački žargon), pa su lopovi, mladi prestupnici i skitnice bili uvereni da je Vladimir "dugo sedeo" ili da peva neke stare "blatne" pesme.

Mornari su znali napamet njegovu pesmu *Spasite naše duše*, o užasu koji reže duše na pola, u kojoj zaključani u čeličnom kovčegu dozivaju pomoć dok komandant viče da "još nije večer", da bi isplivavši na površinu videli da izlaza nema.

U njegovim pesmama su se prepoznavali planinari izgubljeni u oluji, vozači kamiona u stepi, žene koje su zaboravile da se smeju pod težinom žalosti i briga, nesrećno zaljubljeni koji idu kamenom pod led i nose svoju bedu...

Na njegovim koncertima plakali su veterani sa ordenjem na grudima jer su njegove pesme bile uverljivije od svih filmova, dokumenata, spomenika i zvaničnih govora:

"Na bratskim grobovima nema uplakanih udovica,
Ovamo dolaze ljudi tvrdi.
Na bratske grobove ne stavljaju krstove,
Ali zar lakše je zbog toga?"

Pevali su ih i preživeli pripadnici kažnjeničkih bataljona:

"Samo sat je još ostao do našeg glavnog posla,
Samo sat do ordena, a za većinu – do groba..."

Na ruskom poslednji stih zvuči oporije: *Komu – do ordena, a boljšinstvu – do 'viški'*, do više mere kažnjavanja, do smrtne kazne.

NA PIĆU KOD HRUŠČOVA

Jedne večeri Vladimir se vraća kući nakresan, svaljuje se na divan i kaže da je uzeo gitaru i odazvao se na poziv na piće kod Hruščova, koji je, kada je izgubio vlast, živeo u dači nedaleko od Moskve. Uz piće i gitaru pitao je bivšeg prvog sekretara SSSR-a kako je ono beše naredio da se buldožerima razruši izložba apstraktnih umetnika, a Hruščov, pocrvenevši i lupivši se po kolenima, rekao mu je da su ga obmanuli, da je on čovek seljak, da se ništa nije razumeo u slike, a i da su mu rekli da su to sve *pederasti*.

Hruščova je interesovalo kako Visocki piše pesme o ratu, kako zna o događajima u kojima nije učestvovao. Pretpostavljao je da su mu *frontoviki* mnogo toga pričali. Vladimir mu je objašnjavao da te pesme piše bez pritiska svesnog saznanja, već da događaje opisuje tako što kao glumac ulazi pod kožu ličnosti o kojoj peva.

"U vreme Staljina za takve pesme tebe bi, najverovatnije, prosto streljali", napisaće u svojoj knjizi *Vladimir, prekinut let* francuska glumica ruskog porekla Marina Vladi, opisujući istančano i samilosno svoje moskovske godine s Visockim.

Mnogo toga je shvatila i razumela, ponešto joj je promaklo. Kada su se posle dugih peripetija njih dvoje venčali i otišli na medeni mesec u Gruziju gde se ne »

može izbeći ispijanje zdravica iz roga, jednog trenutka neko je uzviknuo: "Hoćemo li ispiti za našeg druga Staljina?" Za stolom neprijatna tišina, a domaćin i gosti, uglavnom intelektualci, to smatraju neprimerenim, s obzirom na to da je gruzijska inteligencija stradala od Staljina. Marina hvata Vladimira za ruku da ga umiri, dok on prebledevši gleda starca koji bi da nazdravlja drugu Džugašviliju. Neprijatnu scenu prekida nekoliko gostiju koji zapevaju po gruzijski.

Nisu znali ili su zaboravili da je Vladimir Visocki posle Staljinove smrti, doduše kada je imao samo petnaest godina, napisao pesmu *Moja kletva* koja se završava stihovima "Ime Staljin će nam sjati, kao večno sunce i večna zvezda..."

MARINA VLADI

Kada je francuska glumica ruskog porekla Marina Vladi došla na filmski festival u Moskvi, pozvali su je da pogleda probu *Pugačova* i rekli da će videti neverovatnu glumu nekog Vladimira Visockog. Bila je potresena snagom, očajanjem i neobičnim glasom tog glumca. Sreće ga tokom večere na kojoj njena kompanija izaziva živu radoznalost, koju ona u SSSR-u u to vreme nije očekivala. Donose joj cveće, konjak, ljube je i grle, jer je film *Veštica*, u kome igra šesnaestogodišnju devojku koju zbog ljubavi sa strancem kamenuju pod optužbom da je veštica, u SSSR-u veoma popularan.

Marina čeka da pozdravi tog izuzetnog glumca, ali joj govore da je njegov karakter čudan i da on možda neće ni doći. Krajičkom oka primećuje da ulazi ne naročito visok, lepo građen, a loše odeven mlad čovek koji joj ljubi ruku, seda preko puta ćuteći i ne skida pogled sa nje. Kada ona sa mišlju "to je taj!" započinje razgovor, on kaže: "Najzad sam vas sreo!" Neki prijatelji su posle pričali da je odmah rekao: "Ja ću nju... Biće moja žena!"

To izgleda nemoguće. Njih dvoje su imali petoro dece iz dva braka. Njena deca, koju će ona jednog leta slati u pionirski kamp da nauče ruski, lepo će se slagati sa Vladimirom, ali ne bi da se presele daleko od Francuske. Ona bi želela da se on druži i sa svojom decom, ali na toj relaciji odnosi su zategnuti. Njegova druga žena, glumica Ljudmila Abramova, otišla je sa sinovima Nikitom i Arakadijem jer je primetila da se Vladimir nakon susreta s Marinom Vladi promenio.

PRIZNANJE

Vladimirov otac Semjon Vladimirovič (Voljfovič) Visocki je veteran Velikog otadžbinskog rata, nosilac dvadeset ordena i medalja. Posle rata on je pukovnik sovjetskih snaga u Ebersvaldu u Nemačkoj. Prema Vladimiru veoma nežna bila je njegova pomajka, druga žena njegovog oca, Jermenka Jevgenija Stepanovna Visocki-Lihalatova, koju je zato nazivao "mama Ženja" i iz poštovanja prema njoj se krstio u jermenskoj apostolskoj crkvi. U oktobru 1949. vratio se u Moskvu gde je od 1955. živeo sa svojom biološkom majkom Ninom Maksimovnom, koja je radila kao prevodilac sa nemačkog pri vojnoj Glavnoj upravi geodezije i kartografije SSSR-a. Vladimir je sa njom preživeo rat i evakuaciju iz Moskve. Šalju ga najpre na tehnički univerzitet, ali on na novu 1955/1956. godinu na završeni crtež razliva bočicu tuša (prema drugoj verziji kafu), i kaže da to nije za njega i da on ide u glumce.

Marina je rođena u Klišiju u porodici ruskih emigranta kao Vladimirovna Poljkova-Bajdarova. Njena majka Milica Evgenjevna Envald, ćerka belogardejskog generala, učenica Instituta blagorodnih devica u Smoljnom, pobegla je iz Rusije 1919. i živela u Beogradu kada je na turneju došao Marinin otac, Vladimir Vasiljevič Poljakov-Bajdarov, čovek različitih talenata koji je završio konzervatorijum u Moskvi, pa otišao u Francusku 1915. gde je pevao u operi, bio pilot... Umro je kada je Marini bilo trinaest godina i ona je u znak divljenja prema ocu promenila prezime u Vladi. Može biti da je muškarce merila prema slici oca.

U maju 1968. Marina Vladi je u Parizu pripadala kooperativu glumaca okupljenih oko filma Pola Bernara *Vreme za život*, koji će biti pozvan na Moskovski filmski festival 1969. Pedesetih i šezdesetih godina radila je u Italiji sa režiserima koje naziva komunistima – Viskontijem, Pepeom de Santisom, Ugom Pirom, Karlom Licanijem – i učestvovala u sukobima sa fašistima na ulicama, što ju je zbližilo sa Italijanskom komunističkom partijom. U burnim pariskim danima 1968.

ZALJUBLJENI: Visocki i Marina Vladi

kojom je zahvaćeno njeno okruženje, ona misli o Rusiji. Pred odlazak u Rusiju, u junu 1968. stupa u Komunističku partiju Francuske. Kasnije je bila i član Francusko-sovjetskog prijateljstva.

Jednom svečanom prilikom prijatelj joj šapuće kako primećuje da Leonid Brežnjev gleda prema njoj i kako je očito da mu je sve poznato u vezi s njenom vezom s Visockim. Kada se prešlo na šampanjac, Brežnjev prilazi i objašnjava joj kako je votka druga stvar: prvo treba popiti pedeset grama, potom sto i potom, ako izdržiš, sto pedeset, tada se dobro osećaš. Ona

odgovara da joj se to čini mnogo. "Onda se mora piti čaj", zaključuje Brežnjev i za uspomenu joj poklanja električni samovar sa zvezdama kome su priložene i dve butilke "starke", specijalne votke.

Kada je Marina Vladi zatražila vizu, kinjili su je pitanjima poput onog šta misli o filmu *Priznanje* Koste Gavrasa iz 1970. Film je baziran na slučaju čehoslovačkog komuniste Artura Londona, osuđenog na doživotnu robiju posle iznuđenog priznanja u procesu protiv Josifa Slanskog. Marina oprezno odgovara da knjiga verno prikazuje i razobličava staljinizam, a da film može da izazove i ekstremistička osećanja. Ambasador se smeši i kaže da će učiniti sve da ona nema problema pri dobijanju vize.

Da li zbog Brežnjeva, da li zbog internog distanciranja od filma, izdali su joj posle toga ukupno sedamdeset viza. Nju je bilo stid što se ovom izjavom, mada ne javno, odrekla svojih prijatelja Koste Gavrasa, Iva Montana i Simon Sinjore koji igraju u tom tada kultnom filmu.

ČOVEK I PASOŠ

Na izlaznu vizu za Vladimira Visockog čekali su punih šest godina. Povodom gostovanja Teatra na Taganjki u Francuskoj, kurir donosi Vladimiru Visockom pasoš na kome se još nije osušilo mastilo. On ne verujući okreće stranice, gladi korice, čita naglas sve što je u tom dokumentu napisano. Posle su saznali da se Žorž Marše založio za njih kod Brežnjeva. Marina će reći Visockom da je prošao bolje nego njegov uzor Puškin koga nikada nisu pustili iz Rusije.

Granicu prelaze bledi, ona pokušava da se nasmeši, ali joj nešto ne da. Ne uspevaju da pokrenu motor kada odjednom ka njima kreću carinici, pa bufetčici, pa soldati, pa šankerica, pa na kraju i komandir karaule. Smeju se. Visockom se vraća rumenilo na lice. Potpisuje se na njihovim vojnim iskaznicama, na jelovniku restorana, na kartama, čak i na dlanovima. Kroz nekoliko minuta vraćaju im pasoše. Pozivaju ih u kancelariju na čaj. Svi se sa njima slikaju. Prvi odlazak Vladimira Visockog u inostranstvo u opisu Marine Vladi na kraju liči na porodični praznik.

U Berlinu, prvom zapadnom gradu u kome se zadržavaju, nju rastužuje kako Vladimir polako, širom otvorenih očiju prolazi pored izloga sa odećom, obućom, automobilima, plastikom i kaže:

"Sve se može kupiti, samo uđeš u magacin..."

"Da, samo treba imati novac..."

"Kako to, oni su izgubili rat i imaju sve, mi smo pobedili, a kod nas nema ničega... U nekim gradovima godinama nema mesa..."

U Monte Karlu ga Marina sprečava da zapadne u kockarsko ludilo, u Las Vegasu on joj otima sav novac koji je imala kod sebe, kao Aleksej Ivanovič u *Kockaru* Dostojevskog.

PESMA ZA PITERA BRUKA

U Parizu je Visocki najpre otpevao nekoliko pesama na velikom koncertu u Sen Deniju. Potom peva pred mnogo većim auditorijem od možda 200.000 ljudi na prazniku lista "Imanite". Svi čekaju rok grupu, a kad se pojavljuje neki čovek sa gitarom, počinju da zviždе. Visocki snažnim glasom počinje da peva *Lov na vukove*. U masi se pronosi žamor, a kroz nekoliko minuta nastaje tišina, samo se iz daljine čuje žamor s tržnice.

Sedeći na podu gledaju *Timona Atinskog* u maestralnom izvođenju Pitera Bruka koji ga moli da peva. On trči do auta po gitaru, glumci se stiskaju okolo i on peva u praznom teatru.

Mišel Kap, koja je deset godina živela u SSSR-u i zna sve pesme Visockog, od kojih je mnoge prevela, pomaže da se organizuje koncert na Elize-Monmartru, u koji se sjatila čitava sovjetska kolonija sa ženama i decom i mnogo studenata ruskog jezika. Marina Vladi, prvi put sa Vladimirom na sceni, sva se trese dok čita francuske prevode njegovih pesama. On svira neštedimice, a posle mnogih izvođenja na bis skriva se iza kulisa krvavih prstiju.

U Parizu upoznaje Iva Montana i Simon Sinjore koji su u nekom radničkom predgrađu snimali film i uveče odlazi kod njih u "komoricu", kako nazivaju svoje borавište na trgu Dofin. Simon Sinjore će kasnije savetovati Marini da napiše knjigu o Vladimiru.

U Kanadi, na koncertu na stadionu, sedamdeset hiljada ljudi puši travu dok ide *Lov na vukove*. U Njujorku, u emisiji *60 minuta* na CBS on kaže: "Otići iz Rusije? Zašto? Ja nisam disident, ja sam umetnik. Ja radim sa rečima, meni su neophodni moji koreni, ja sam pesnik. Bez Rusije ja sam ništa. Bez naroda za koji pišem, mene nema. Bez publike koja me obožava, ja ne mogu da živim. Bez tih ljubavi ja bih se ugušio. A bez slobode bih umro."

Iz susreta koje Visocki ima Parizu, Madridu, Njujorku vidi se da je deo šezdesetosmaškog miljea. Iz knjige Marine Vladi se vidi da je Beograd, odnosno 10. BITEF 1976. bio važna tačka za Vladimira Visockog. U kratkim biografijama kojima je predstavljan zapadnoj publici navodi se kao nezaobilazna činjenica da je trupa Teatra na Taganjki dobila gran-pri za »

ZVEZDE:
Koncert Visockog (gore) i Marina Vladi sa Marčelom Mastrojanijem (desno)

predstavu *Hamlet* na festivalu BITEF u Jugoslaviji.

PESMA ZA LAJZU I ROBERTA

Miloš Forman mu priča o pripremama za film *Kosa* i poziva ga na prve probe u Njujorku. Gledaju kako Robert de Niro i Lajza Mineli napregnuti i koncentrisani ponavljaju scenu svađe iz bara u filmu *Njujork Njujork*. Vladimir zaključuje da je Robert de Niro ovladao saksofonom, a Marina Vladi zapaža kako Lajza Mineli svojim ogromnim očima sa lažnim trepavicama baca mesožderni (*plotojadnij)* pogled na Vladimira. Pozivaju ih na večeru tokom koje Lajza Mineli sedi ispod njegovih nogu i smeši mu se dok on peva, a potom ona i Robert de Niro viču: "Potresno! Neverovatno!"

U Grinič-Villidžu u malom kafeu sreće Josifa Brodskog koga voli kao pesnika.

Holivud ona opisuje kao mesto bez duše, a on među razrušenim kulisama seta za film *Tačno u podne* demonstrira kuda se kretao Gari Kuper kada je krenuo u obračun. Kasnije u Berlinu, istrčava iz kola i pokušava da stupi u kontakt s Čarlsom Bronsonom, pa u pomoć zove Marinu. Bronson odbrusi da ga ostave na miru.

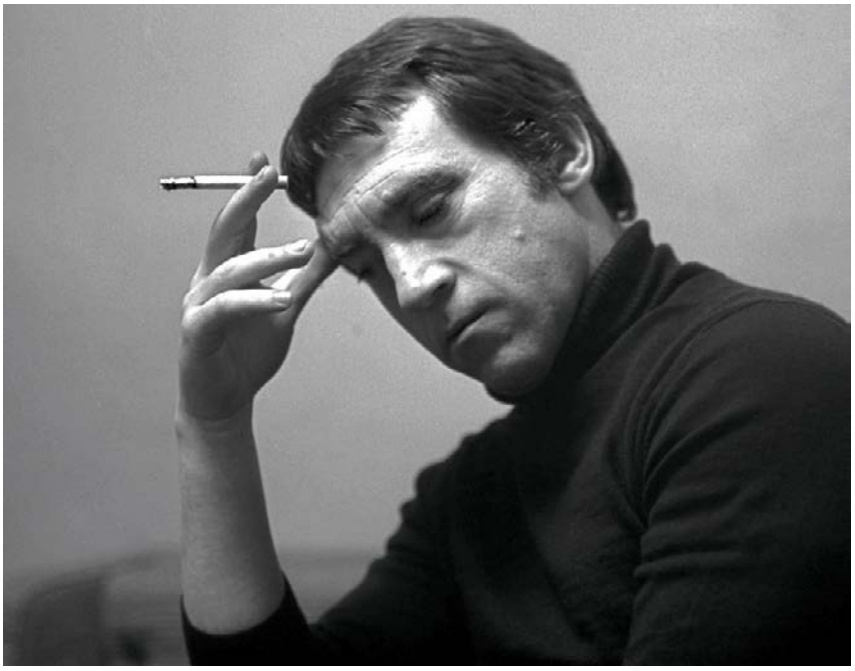
Posle serije koncerata u Berlinu, oni 1979. kupuju polovni sportski mercedes, "šokoladku", pa se iz Nemačke voze putem Brest–Moskva koji je u izgradnji pred Olimpijadu i na kome još nema saobraćajnih znakova, putokaza i automobila. Marina pod utiskom onoga što Vladimir govori, da je konačno završeno sa tom užasnom cestom punom rupa i ruina i kako se sada može voziti punom brzinom, drži nogu na gasu i odjednom vidi: sa obe strane puta buldožeri, bageri, valjci i kraj asfalta. Pritisne kočnicu, ali kola pri brzini od 100 kilometara na sat polete u prazno. Gutaju pesak, kašlju, psuju, a potom se nekakvom stazom vraćaju na put, posle nekoliko sati lutanja kroz šumu, živi i nepovređeni, konačno se domognu i autoputa. Bez obzira na sve, Vladimir je zadovoljan i kaže: "Kada bude završen, to će biti najlepši put!"

KRV IZ GRLA

U autobiografskoj knjizi o neverovatnoj ljubavi preko gvozdene zavese "Vladimir ili prekinuti let" Marina Vladi opisuje kako je Vladimir neštedimice trošio svoj talenat i snagu.

U mladosti se bavio gimnastikom, potom u školi-studiju MHAT vežbao mačevanje. U Teatru na Taganjki Jurij Ljubimov je od glumaca očekivao da imaju dobru kondiciju, da vladaju akrobatikom skoro do nivoa profesionalaca u cirkusu. U *Hamletu* on je gubio po tri kilograma, u *Životu Galileja* i više, pošto četiri sata ne napušta scenu. U *Životu Galileja* Visocki je govorio dugi monolog dubeći na glavi. U *Deset dana koji su potresli svet* uspevao je da govori izvodeći akrobatske pokrete. U *Pugačovu* je zastrašujući monolog izgovarao pokušavajući da se iskobelja iz lanaca koji su mu na grudima ostavljali trag.

Jurij Ljubimov ga je smatrao jedinstvenim po nadarenosti, štitio ga je od sujeta drugih glumaca i tolerisao njegov temperament. Treba da počne predstava, a Hamleta nema. Smislio je rezervno rešenje: ako nema Visockog Gertruta treba da pita: "Gde je Hamlet?", a da glumci pokažu u nekom pravcu i da kažu: "Tamo..." Otuda bi dolazio glas Visockog s magnetofona.

Zahvaljujući tome, njegov glas, hrapav kada peva, na sceni je zvučao jasno i snažno. Međutim, posle dva dana pijanki njegovo telo bi počinjalo da liči na lutku, a njegov glas, koji je trošio do iznemoglosti, slabio je i pretvarao se u škripanje.

Marina saučesnički opisuje i košmar njihovih teških trenutaka, beskorisne pozive, čekanje, nemoć, njegov nestanak između Pariza i Moskve i jedan noćni poziv prijatelja od koga saznaje da je Vladimir već nekoliko sati u Parizu, u jednom od ruskih restorana, da mu je loše i da mora da dođe po njega. Nalazi ga na crvenim plišom tapaciranoj klupi u najtamnijem delu restorana sa koferom i gitarom – izgledao je kao putnik kome je pobegao voz.

Doktor je pita:

"Ko je to?"

"Moj muž."

"Sirotice..."

Kada je prvi put došla u Moskvu, Marina je kao zvanična gošća živela u raskošnom apartmanu sa mramornim stubovima, klavirom i svežim cvećem u hotelu "Sovjetskaja", bivšem "Jaru", gde je pirovao njen deda, a kroz koji defiluju umetnici, pisci, glumci.

Kada je jednom Vladimir pokušao da uđe u autobus koji je vozio goste na prijem na koji je Marina Vladi pozvana kao strana glumica na međunarodnom festivalu u Moskvi, neki od birokrata ga je posle provere pozivnica grubo izbacio iz autobusa i on je gledao prema njoj ponižen, bedan, uvređen. Dok je šutirao po asfaltu razbacane pozivnice, podsećao je na Čarlija Čaplina. Mada je položaj inostrane glumice obavezivao da ostane do kraja, ona se nekako iskrala sa prijema. Posle dugog čekanja, negde oko jedan sat noću, Vladimir sa blaženim osmehom ulazi i pada na divan, savršeno pijan, a ona misli kako je on *molodjec* (to Rusi izgovaraju kao pohvalu), kako se dobro drži.

Međutim, nešto kasnije čula je stenjanje i ugledala ga nagnutog nad umivaonikom dok mu je iz grla tekla krv. Zvali su lekara, prijatelja umetnika, svetskog čoveka za koga će se ispostaviti da se baš i ne razume u medicinu, a on je prepisao neke kapi i preporučio potpuni mir.

Gosti su se razišli, a krv je i dalje liptila iz njegovog grla i punila gazu pored njegove glave, puls mu je slabio. Marinu je hvatala panika. Kada su pozvali hitnu pomoć, dva lekara su odbila da ga prevezu, kasno je, rizično, može umreti u kolima. Ona je pretila međunarodnim skandalom i oni su na kraju shvatili da je taj muškarac na samrti zapravo Visocki, a žena koja vrišti njegova supruga, francuska glumica, pa ga iznose iz sobe lomatajući ga preko stepenica i odvoze do klinike.

Dežurni lekari, četvorica muškaraca i jedna žena je umiruju. Kažu da mu je pukao krvni sud u grlu, da su ga spasli, ali da ne bi smeo da pije i da mora duže da se odmara. Ona je srećna što su je prepoznali, puše zajedno, piju alkohol uz parče crnog hleba, prepričavaju anegdote o tome kako spasavaju razne pacijente koje je nemoguće spasti, kao nekoga koga je sa visokog sprata bacio ljubomorni muž.

VOLOĐA UMRO

Kasnije su se te "klasne" razlike između strane glumice i domaćeg okruženja smanjile. Marina Vladi zbog posla često odlazi u inostranstvo, a u Moskvu se vraća sa koferima punim odeće, rublja, knjiga, italijanskih makarona, kafe, lekova, antibiotika, lekova protiv raka i protiv trovanja, maslinovog ulja, darova za rođake i prijatelje, partnere, radosna što vidi koliko su srećni ljudi koji dobiju košulju, parfem ili donji veš iz Pariza. Vladimir se šepuri u modernoj odeći, po tri puta na dan menja čizme sa visokim petama i jakne, dozvoljavajući gostima da pipnu kako je mekana koža. I što je najvažnije, bez prestanka upija muziku sa gramofona koji je donela: *Porgi i Bes*, Armstronga i Elu Ficdžerald, ponovo otkriva klasike koji se izvode u moskovskim teatrima, ali se on na koncerte nije privikao, za njih nikada nije imao vremena.

Dok su živeli kod njegove majke, ona u slobodne dane kuva, trči po prodavnicama, stoji u dugim redovima za hranu, ide na pijacu po voće, povrće, meso. Ona može da kupi za valutu u "Berjoski" ono »

Foto: Marija Janković

čega nema u običnim sovjetskim prodavnicama: američke cigarete, kafu za espreso, toalet papir, jaja, krompir, salatu. Vladimir ima mnogo prijatelja među direktorima prodavnica hrane koji im ostavljaju meso, dimljenu ribu, sveže voće. Kada su se posle šest godina ipak skućili u sopstvenom stanu, ispostavilo se da su okolne prodavnice bolje snabdevene – zato što se stan nalazi na bulevaru kojim prolazi Brežnjev, pa ako svrati, da vidi da ima.

On radi dan i noć. Ujutru ide u pozorište na probu, popodne snima ili ima koncert, uveče igra predstavu, noću piše poeziju. Ona misli da on sa bine baš njoj dobacuje stihove Majakovskog iz predstave *Slušajte!*: "Nam je trideset godina, volimo se..." I stoički se nosi s njegovim "pucanjem filma".

Jedne noći ona ga je čekala dok se večera hladila na stolu i gledajući neki dosadni program na televiziji zaspala, pa se usred noći trgla kada je zazvonio telefon preko koga je nepoznati glas, koji se meša sa stenjanjem i kricima, pozvao: "On je ovde, dođite, treba ga pokupiti, dođite brzo!"

Nekako razabira adresu, taksijem dolazi do neke kuće koja miriše na mačke i jedva osvetljenim stepenicama stiže do otvorenih vrata na poslednjem spratu. Po podu flaše i kutije od cigareta, na stolu novine umesto čaršava, nekoliko nepoznatih ljudi valja se po uglovima. Vidi Vladimira kako žalosno zbunjen leži na nekom divanu i nemoćno pruža ruke prema njoj. Drhteći od glave do pete hvata ga za ruku i odvlači kući.

Svedok je kako Vladimira Visockog ubijaju alkohol (koji ga je nagrizao od trinaeste godine), narkotici i drugovi njemu slični po težnji ka samouništenju. Psihičke posledice su po povratku svesti bile užasne, svađa s Ljubimovim, otkazivanje predstava, potrošen novac, razderana odeća, rane od noževa, njene brige. Renoom 6, koji je Marina posle jednog posla dovezla kući, zakucava se u autobus. Dolazi mokre kose, koja, kako će ona kasnije videti, krije šest kopči.

Kada je jednom prošao pored nje u hodniku, zatvorio se u kupatilo i tražio flašu votke, rekla mu je da ide dođavola, da je ne traži i otišla u Pariz. On okreće večiti 07 (koji pominje u pesmama) i moli telefonistkinje da mu daju vezu sa Parizom. Ona odbija vezu. On moli telefonistkinje da posvedoče da on više ne pije i da mu je potrebna, na šta ove blagonaklono pristaju.

Jedanaestog jula te 1980, u holu kraj spakovanih kofera, pri rastanku pre njegovog povratka u Moskvu, on iz džepa vadi parče avionske karte na kojoj je napisano nekoliko stihova:

NA BITEFU: Ruski reditelj Juri Ljubimov, direktor ruskog pozorišta Nataganjki, i Jovan Ćirilov
Foto: Aleksandar Anđić

"Imam manje od pola veka – četrdeset i nešto,

Živ sam, dvanaest leta čuvali ste me ti i bog.

Imam šta da otpevam, predstavivši se pred Svevišnjim,

Imam čime da se opravdam pred njim."

Na rastanku joj kaže: " Ne plači, još nije vreme", što zvuči kao stih "još nije večer" iz pesme *Spasite naše duše*. Ona, uz osećaj da su već daleko jedno od drugog, nemoćno kaže: " Čuvaj se! Budi oprezan! Ne pravi gluposti! Javljaj se..."

U četiri sata ujutru 25. jula 1980. Marinu Vladi u Parizu budi telefon i neko kaže samo dve reči: "Voloda umro!"

EPILOG

Na osamdesetu godišnjicu rođenja Vladimira Visockog, u subotu 27. januara, prvi program ruske televizije posvetio je celodnevni program tom umetniku koji, po istraživanju ruske agencije VCIOM-a, zadržava status idola nacije sa podrškom 28 odsto ispitanika u 2018. Ispred njega je samo prvi kosmonaut Jurij Gagarin, čiji je "idol-rejting" 44 odsto.

Otvorili su njegove muzeje u Moskvi u Jekaterinburgu i podigli mu mnogo spomenika, uključujući onaj prikaz muzikanta sa raširenim rukama za koji je rekao da mu ga neće podići, kod Petrovskih vrata, na ulici Petrovka u Moskvi. Marina Vladi, koja je podržavala one umetnike koji su predlagali da nadgrobni spomenik Visockom na Vahangovskom groblju bude skulptorski prikaz meteora koji je pao u Sibir, prebacivala je Vladimirovom ocu da sina nije razumeo za života, da ga je izdao, a da sinovljevu slavu posle smrti pogrešno shvata – Vladimir Visocki nije neki naknadni heroj SSSR-a, već pesnik. To su najoštrije reči koje je napisala u svojoj knjizi. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Tviter najamnici

Pre par godina u ovoj rubrici sam se cinično našalio rekavši kako bi se, da je Fejsbuk kojim slučajem nastao u Srbiji, nalozi otvarali u opštini uz izvod iz matične knjige rođenih. Ove nedelje je nešto slično zatražio američki investitor i milijarder Mark Kjuban, ali se on nije šalio. Kjuban je na svom Tviter nalogu (@mcuban) poručio da Tviter i Fejsbuk treba da uvedu pravilo da iza svakog naloga mora da stoji živ čovek koji se legitimisao pred kompanijom. Ne moraju da se predstavljaju pravim imenom na mreži, ali društvene mreže moraju znati njihov pravi identitet, zahteva Kjuban. On veruje da bi se time izbegle brojne manipulacije i kršenje etike i zakona bez posledica.

Mnogi su ga kritikovali, poručujući mu da bi se tako žrtve nasilja i nepravde obeshrabrile da makar anonimno u javnost iznesu svoju muku. Jer bi strahovali da se pritiscima ili hakerisanjem može stići do njihovih stvarnih identiteta. Kjuban im odgovara da je mnogo veća opasnost od podmetanja lažnih vesti, klevetanja i uticanja na izborne rezultate, a da se anonimnost onih čiji je identitet poznat redakciji, odnosno kompaniji, može sačuvati.

Kjubanov stav pojavio se gotovo istovremeno sa objavom da je država Njujork otkrila "fabriku lajkova" na svojoj teritoriji. Kompanija Devumi uvezala je na stotine kompjutera i mobilnih telefona, neke čak i na Filipinima, i tako komandovala sa tri i po miliona Tviter i Fejsbuk naloga. Čak 55.000 napravljeno je sa ukradenim identitetom pravih ljudi. Sa tih naloga tvitovali su i postovali botovi – softverski roboti (ono što mi nazivamo botom u svetu se zove trol). Društveni mediji, inače, ne zabranjuju naloge koji šalju automatske poruke. Jedan od razloga ili opravdanja je to što neki korisnici povezuju sve svoje naloge na različitim društvenim medijima, tako da se poruka koju napišu na jednom mestu automatski prenosi na sve ostale. Državni tužilac Njujorka otvorio je istragu i ispituje čiji su profili podržavani lažnim lajkovima i pratiocima, po koju cenu i sa kojim ciljevima. Recimo, da li je neki umetnik na osnovu lažirane popularnosti svesno ostvario korist.

Još jedan veliki investitor brecnuo se na društvene medije prošle nedelje. U Davosu je Džordž Soros poručio da su Fejsbuku i Guglu dani odbrojani i da antimonopolska komisija u SAD treba da prekopira politiku EU (na primer, GDPR) prema ovim firmama. Soros smatra da društveni mediji demokratiji, društvu i inovativnosti čine onakvu štetu kakvu naftne kompanije čine našoj okolini. Uništavaju ih radi sopstvenog profita. On smatra da je nedopustivo da tek nekoliko kompanija upravlja celim IT svetom i to neometano i nekontrolisano.

Sorosov govor naišao je na odobravanje i liberala i konzervativaca, što je do sada nečuveno. Omraza spram društvenih medija poprimila je tolike razmere da viđeniji hipsteri restartuju svoje naloge na Majspejsu. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije **u redakciji**	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	**1500 RSD**	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	**2000 RSD**	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	**2900 RSD**	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	**3800 RSD**	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Aix-en-Provence
ALEKSANDAR ZOGRAF.
MESTO KAO EKS AN PROVANS, U BLIZINI MARSEJA, MOŽDA PREDSTAVLJA DOKAZ DA SAVREMENI GRADOVI NE MORAJU DA BUDU UŽURBANE KOŠNICE, VEĆ DA MOGU DA BUDU UDOBNI PROSTORI U KOJIMA MOŽETE DA PRONAĐETE TIŠINU. VOLEO SAM DA POSMATRAM SENKE BROJNIH DRVOREDA PLATANA, REFLEKTOVANE NA ZGRADAMA. KAKO SU LJUDI DOŠLI DO IDEJA O SAVREMENOM OBLIKOVANJU PROSTORA ZA ŽIVOT? BIO JE TO PROCES KOJI JE TRAJAO VEKOVIMA, A DO SAVREMENOG RACIONALIZMA SE STIGLO KROZ MNOGO KRVI. OBIČNO SE MISLI DA MODERNO DOBA POČINJE SA RENESANSOM, ALI JE ODMAK OD STARIH OBIČAJA I NAČINA MIŠLJENJA ZAPRAVO RAŠIREN KROZ INKVIZICIJU, KOJOM SE ZAPADNI SVET MANJE PONOSI. BAŠ U EKS AN PROVANSU JE U 17. VEKU ZABELEŽENA NEVIĐENO NASILNA POMAMA LOVA NA DEMONE...
GODINE 1609, SEDAMNAESTOGODIŠNJA ČASNA SESTRA MADELEINE BILA JE NEKOLIKO PUTA VRAĆANA SVOJOJ PORODICI, ZATO ŠTO JE PATILA OD DEPRESIJE.
KAKO SE NE BI SRETALA SA MONAHOM GAUFRIDIJEM, SA KOJIM SE VERUJE DA JE BILA U VEZI, MADELEINE JE IZ MANASTIRA U MARSEJU PREBAČENA U EKS AN PROVANS, GDE JE U NASTUPU BESA UNIŠTILA RASPEĆE, ŠTO JE U TO VREME SHVAĆENO KAO ZNAK DA JE OPSEDNUTA ĐAVOLOM...

UBRZO JE OTAC GAUFRIDI OPTUŽEN DA JE OBOŽAVALAC ĐAVOLA, KAO I JOŠ OSAM ČASNIH SESTARA, NAKON ČEGA SU POZVANI INKVIZITOR I ISTERIVAČ ĐAVOLA, KOJI SU UTVRDILI DA JE GAUFRIDI KRIV ŠTO JE MADELEINE POSEDNUTA SA RAVNO 666 ĐAVOLA.
OTAC GAUFRIDI JE U ZATVORU MUČEN A ZATIM JE OBJAVLJENO DA JE NA NJEGOVOM TELU PRONAĐENO TRI ĐAVOLJA BELEGA, KAO I UGOVOR SA ĐAVOLOM POTPISAN KRVLJU. NA SUĐENJU, ON JE UZALUD PROTESTVOVAO ŠTO JE NJEGOVO PRIZNANJE BILO IZNUĐENO MUČENJEM...
GAUFRIDI JE, 30.04.1611, NAKON ŠTO JE JOŠ ŽIV BIO SKLONJEN SA SPRAVA ZA MUČENJE, PET SATI BIO VUČEN PO ULICAMA EKS AN PROVANSA, PRE NEGO ŠTO JE BIO BAČEN NA LOMAČU OD PRUĆA, KOJA GORI SPORIJE I IZAZIVA VEĆU TEMPERATURU OD CEPANICA...

Provincija

Pravi utisak o nekom predelu, zemlji možeš steći tek nakon što probazaš po neutabanim stazama, selima, zabitima. To su mnogo bolje znali oni koji su putovali pre pojave aviona. Onako natenane, znajući da se vremenom ne gospodari, nego mu se predaje.

Attention please! Flight number... Ah, da! Uvek postoji ono "nešto" što sanjalici sreću kvari. Naročito kada je zarobljena u još jednom od frižidera zvanih aerodrom, pa još sabajle, u 4.20 h po lokalnom vremenu, a nakon što je upravo saznala da joj je let odložen dva i po sata. Ovoga puta u Južnom Kavkazu logistika je morala da zakaže onda kada je najgore – na odlasku. Ranijih sedam puta nisam imala prilike da razmišljam o tome. Svaki put sam pomišljala da poslednji put odlazim odavde, iz živopisnih prestonica na negdašnjem putu svile. Tako, shvatih, prvi put u deset godina, teško mi je da odem jer sam se ovaj put prethodno zapravo vratila. Prijateljima, onima sa kojima si na istoj talasnoj dužini uprkos potpuno različitim jezicima i uzajamnom nepoznavanju, ispostaviće se, inače vrlo sličnih kultura. Uprkos globalizacijom nametnutom stilu života. Onom koji sve prvo sazna onlajn, putem danas već obaveznog, tobože sveznajućeg smartfona. Koji me ipak nije spasao javašluka ljudskog faktora na koji se uvek može računati, niti posledične huje koja me zbog toga već sabajle podišla. Ne zbog odloženog leta, nego zbog toga što sam propustila dva i po dragocena sata noćnog druženja sa prijateljima koje ću, budimo realni, ko zna kada ponovo opet videti.

Foto: Lisa Vanovitch

Ovoga puta bilo je sasvim drugačije, prijateljski i privatno. Jedva nešto Jerevana i Tbilisija, gradova u kojima ima mašala toga za videti i doživeti, a koji su danas u regionu ipak poznatiji kao Meke onoga što lokalci nazivaju *freedom tourism*. Turizam slobode je fini izraz za vikend-eskapade imućnijeg, ama vrlo malog dela lokalnog stanovništva i isto takvih Iranaca (i Iranki, dakako) u kockarnice, noćne klubove i svekolika druga manje ili više javna mesta za jednako manje ili više frivolne provode i trošenje neverovatnih svota novca na iste. Daleko od toga da neki drugi gradovi ne pate od iste reputacije. Isti oni za koje se jednako može reći žali bože divnih domaćih kafana! Srećom, bilo je mnogo više provincije, one krajputaške, između gradova, a tako daleko od njih. One kojoj bi se iskreno obradovali svi Malnari i Memedovići ovog sveta. I svi oni koji su doživeli da vide propast danas nekako pomodarski prezrenog "socijalističkog" vremena, onog vakta za kog smo, mislim, Desankinim stihovima rečeno, bili *putnici treće klase*, ali spokojni u svojim *iskrzanim rukavima* i *izlizanim potpeticama*.

Nismo ovoga puta po Jermeniji pohodili ni Ečmiadzin, ni Zvartnots, ni Metsamor, ni turistička mesta duž jezera Sevan. U Gruziji nismo išli u Mtshretu da nas pohodi duh svete Nino, niti u Gori (za koji uvek pomislim: kakvog li imena za Staljinovo rodno mesto, tako mu i treba), niti mondensko letovalište Batumi u Adžariji, niti na alpinističko-adrenalinske ture po Svanetiju ili Kevšuretiju. Išli smo u Jegenadzor i njegovu okolinu kod Nare, Hasmik, Tatev, Lilit, Gohar i Hažaka. Buba, Lejla, Rodami, Eliko, Rezo, Giorgi, Goga, Laša, Kerim i Aziz, Nana i Nini bila su imena kojima sam se opet čudila misleći da su nadimci. Mondenskom delu Boržomija, južnokavkaskog Baden-Badena, da prostite, ni prismrdili nismo, ali smo se po zamku u Akhaltsikheu ipak prošetali. Pričali smo sa običnim ljudima neobičnih imena o njihovim životnim iskustvima, nadama, strahovima, željama. Smejali se sa njima u lokalnim kafanama, ostali žedni kod Azera u džamiji u Marneuliju usred bajrama, a osećali se dobrodošli kao retko gde, gutali suze na razrušenom i napuštenom turskom groblju na vrhu jedne jermenske čuke. Na koju smo išli *onom* ladom nivom, onom sa tri mehanička menjača! Posle smo jeli i neki strašno gorak, te stoga sasvim izvesno lekovit čičak koji, sudeći po efektu, ima sedativno dejstvo na one koji su se u ladi kozjim stazama upravo uspentrali na visinu koja nama iz Panonije izgleda kao vrh sveta. I koji stoga kasno pale po pitanju toga da se tim istim putem valja i vratiti, ali ovoga puta, umesto u nebo, gledajući pravo u strmoglav. Putovali smo nivom svuda, susrećući se svako malo i sa krdima krava i njihovim čuvarima, koji su ih grdili što po žegi usput jedu otpalo dudinje i dočaravali nam kako se one posle teturaju do kuće. Mi smo njima objašnjavali kako kod nas isto tako od po šoru pobobanih dudinja pijane posrću ćurke. Pogađate, pod dejstvom adrenalina i onog čička, najveće oduševljenje u našem izlaganju izazvalo je audio-vizuelno objašnjenje reči "ćurka".

Passengers flying to Istanbul, please proceed to gate... Povratak iz poezije u prozu svakodnevice. U međuvremenu je i svanulo. Pred očima mi i dalje limun-žuti obronci gruzijskih planina obrasli nekim tek procvetalim žbunjem, dok padam u san na uvek neudobnom avionskom sedištu. Onda jurcanje po civilizaciji stambolskog aerodroma da stignemo na let kući. Do naše rođene provincije. ¶

ANKICA DRAGIN

UBICE 2
MOG OCA
PONEDELJKOM
U 20:00
NA NOVOM KANALU
TOP
SAMO NA
SBB
totalTV
IKOM
D3i
EON

CEO SPEKTAR LOGISTIČKIH USLUGA

Skladištenje

Transport

Špedicija i carinjenje

4PL

SRBIJA
Nova Pazova, Prva centralna radna 4
Tel: +381 (11) 3314 329

BOSNA I HERCEGOVINA
Banja Luka, Svetosavska 79
Tel: +387 (51) 49 12 93

CRNA GORA
Podgorica, Vladike Ruvima II Boljevića 22
Tel: +382 (20) 89 13 93

www.dts.rs

DELTA TRANSPORTNI SISTEM

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec